

หัวข้อวิทยานิพนธ์ ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับเกษตรกรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรอำเภอยุกันธ์
จังหวัดศรีสะเกษ
ชื่อและนามสกุล นายศิวัะ ตะเคียนศก
แขนงวิชา ส่งเสริมการเกษตร
สาขาวิชา ส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา 1. รองศาสตราจารย์ ดร.พรชูลีย์ นิลวิเศษ
2. รองศาสตราจารย์บำเพ็ญ เขียวหวาน
3. อาจารย์สมศักดิ์ สุระวัตี

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ได้ให้ความเห็นชอบวิทยานิพนธ์ฉบับนี้แล้ว

.....ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.พรชูลีย์ นิลวิเศษ)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์บำเพ็ญ เขียวหวาน)

.....กรรมการ
(อาจารย์สมศักดิ์ สุระวัตี)

คณะกรรมการบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช อนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์
ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชา
ส่งเสริมการเกษตร สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

.....ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา
(รองศาสตราจารย์สุนีย์ ศิลพิพัฒน์)

วันที่.....23....เดือนกรกฎาคม..พ.ศ..2545.....

กิตติกรรมประกาศ

การทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยได้รับความอนุเคราะห์อย่างสูงยิ่งจากรองศาสตราจารย์ ดร.พรชูลีย์ นิลวิเศษ รองศาสตราจารย์บำเพ็ญ เขียวหวาน และรองศาสตราจารย์ ดร.รุจ ศิริสัตยลักษณ์ แผนกวิชาส่งเสริมการเกษตร สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำ ปรีกษา ตรวจสอบแก้ไข ให้ข้อเสนอแนะด้วยดีมาตลอด และติดตามการทำวิทยานิพนธ์นี้อย่างใกล้ชิดเสมอมา นับตั้งแต่เริ่มต้นจนสำเร็จเรียบร้อยสมบูรณ์ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาของท่านเป็นอย่างยิ่ง

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชเป็นอย่างสูงยิ่ง ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์อนุโมذجบประมาณสนับสนุนเป็นทุนในการวิจัยครั้งนี้

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ และขอขอบคุณบัณฑิตศึกษารุ่นที่ 1 ทุกท่าน ในแผนกวิชาส่งเสริมการเกษตร สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ทุกท่าน ที่ได้ให้ความช่วยเหลืออย่างดียิ่งในการประสานงานและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ ในการจัดทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี

ผู้วิจัยขอขอบคุณเกษตรกรในตำบลโคกเพชร ปราสาท ห้วยสำราญ ศรีสะอาด กันทรารมย์ หนองฉลอง ตาอุด ศรีตระกุล นิคมพัฒนา ปรีอใหญ่ ห้วยไค้ จะกง ห้วยเหนือ สะเดาใหญ่ โสน ลมศักดิ์ หัวเสือ ลำโรงคาเงิน กฤษณา ดองกำเเม็ด และตำบลใจดี อำเภออุษาคเนย์ จังหวัดศรีสะเกษ ที่ได้ให้ความร่วมมือในการตอบการสัมภาษณ์

ขอขอบคุณ คุณวิไลวรรณ ตะเคียนสก เด็กหญิงวรรณนิศา ตะเคียนสก เด็กชายศุภศิษฐ์ ตะเคียนสก และเด็กชายศิวป์ภัศระ ตะเคียนสก ที่เป็นกำลังใจในการจัดทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้

ท้ายสุดผู้วิจัยขออ้อมรำลึกพระคุณบิดา มารดา ครู อาจารย์ ทุกท่าน ที่ได้อบรมสั่งสอน สร้างพื้นฐานการศึกษา จนเกิดความสำเร็จในการศึกษาและวิจัยครั้งนี้

ศิวะ ตะเคียนสก

พฤษภาคม 2545

ชื่อวิทยานิพนธ์   ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรในอำเภออุ้มผาง จังหวัด
ศรีสะเกษ

ผู้วิจัย นายศิวัช ตะเคียนสก ปริญญา เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต (ส่งเสริมการเกษตร)

อาจารย์ที่ปรึกษา (1) รองศาสตราจารย์ ดร.พรชูลี นิลวิเศษ (2) รองศาสตราจารย์บำเพ็ญ เขียวหวาน ปีการศึกษา
2544

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาสภาพพื้นฐานส่วนบุคคลทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรในอำเภออุ้มผาง จังหวัดศรีสะเกษ (2) ศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีผลต่อการยอมรับเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรอำเภออุ้มผาง จังหวัดศรีสะเกษ (3) ศึกษาสภาพปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรต่อเกษตรทฤษฎีใหม่ในอำเภออุ้มผาง จังหวัดศรีสะเกษ

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ประกอบด้วยเกษตรกรที่ไม่ได้ทำเกษตรทฤษฎีใหม่ 105 คน โดยวิธีการสุ่มแบบหลายชั้น (Multi-stage Random Sampling) และเกษตรกรที่ทำเกษตรทฤษฎีใหม่ 105 คน โดยวิธีสุ่มแบบง่าย (Simple Random Sampling) ได้กลุ่มตัวอย่าง 210 คน เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสัมภาษณ์ ทดสอบความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.95 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าโคสแควร์ และค่าสหสัมพันธ์ โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป SPSS for Windows

ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการยอมรับเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรอำเภออุ้มผาง จังหวัดศรีสะเกษ อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ได้แก่ (1) ปัจจัยสภาพพื้นฐานส่วนบุคคลด้านระดับการศึกษา สถานภาพการสมรส และอาชีพรอง (2) ปัจจัยทางสังคม ด้านการเป็นสมาชิกกลุ่มในชุมชน ระดับการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ การมีตำแหน่งทางสังคม และระดับการเดินทางออกนอกหมู่บ้าน (3) ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ด้านจำนวนแรงงานในครัวเรือน รายได้นอกภาคการเกษตร วิธีการเพิ่มรายได้ของเกษตรกร การลดต้นทุนการผลิตโดยใช้ปุ๋ยชีวภาพ แหล่งสินเชื่อและแหล่งเงินทุน (4) ปัจจัยด้านความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่ในเรื่องหลักการ วัตถุประสงค์ และการจัดแบ่งพื้นที่ สำหรับปัญหาของเกษตรกรคือขาดแหล่งน้ำ ฝนพายุและความรู้ และมีข้อเสนอแนะให้เพิ่มการอบรม คูงาน และการสนับสนุนจากรัฐ

คำสำคัญ ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับ เกษตรทฤษฎีใหม่ อำเภออุ้มผาง จังหวัดศรีสะเกษ

Thesis title: FACTORS AFFECTING THE ADOPTION OF THE NEW AGRICULTURAL THEORY BY FARMERS IN KHUKHAN DISTRICT, SI SA KET PROVINCE

Researcher: Mr. Siva Takiansog; **Degree:** Master of Agriculture (Agricultural Extension); **Thesis advisors:** (1) Dr. Pornchulee Nilvises, Associate Professor; (2) Mr. Bumpen Keowwan, Associate Professor; **Academic year:** 2001

ABSTRACT

The objectives of this study were to study: (1) socio-economic factors; (2) factors affecting the adoption of the Practice of the New Agricultural Theory; and (3) the problems and recommendations on the practice of the New Agricultural Theory of Khukhan farmers in Si Sa Ket province.

One-hundred and five farmers practicing New Agricultural Theory were selected by the multi-stage random sampling method, and 105 farmers who did not practice New Agricultural Theory were selected by the simple random sampling method. Questionnaires with a reliability level of 0.95 were used to interview the 210 farmers. SPSS was used to calculate the percentage, mean, standard deviation, Chi-square and Pearson's Correlation.

Factors affecting the adoption of New Agricultural Theory of Khukhan farmers in Si Sa Ket province at the 0.05 level of significance were the following: (1) The socio-economic factors included level of education, marital status and support occupation. (2) Social factors included the group membership, level of participation in activities, social status and their outside traveling. (3) Economic factors included the household labor, income from support occupation, method of increasing income in agriculture, decreasing production cost by bio-fertilizer and source of credit and loan. (4) Factors relating to knowledge and experience were the principle, objectives, and land-segment arrangement of the Practice of New Agricultural Theory. Problems that these farmers identified were no source of water, money and knowledge.

This study recommended an increase in trainings, field trips, and government support.

Keywords: Factors affecting an adoption, New Agricultural Theory, Khukhan District, Si Sa Ket Province

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง	ฅ
สารบัญภาพ	ญ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
กรอบแนวคิดการวิจัย	4
สมมติฐานการวิจัย	5
ขอบเขตการวิจัย	6
นิยามศัพท์เฉพาะ	6
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	7
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	8
การยอมรับนวัตกรรม	8 ✓
ทฤษฎีการยอมรับ	10
ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับ	14
ความเป็นมาของเกษตรทฤษฎีใหม่	18
เกษตรทฤษฎีใหม่	23
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	36
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	36
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	38
การเก็บรวบรวมข้อมูล	39
การวิเคราะห์ข้อมูล	39
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	41
ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล	41
ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยทางสังคม	43

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยทางเศรษฐกิจ	46
ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่	48
ตอนที่ 5 ผลการวิเคราะห์ปัญหาและข้อเสนอแนะ	54
ตอนที่ 6 การพิสูจน์สมมติฐาน	57
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย	62
สรุปการวิจัย	62
อภิปรายผล	65
ข้อเสนอแนะ	67
บรรณานุกรม	69
ภาคผนวก	72
ก แบบสัมภาษณ์	73
ประวัติผู้วิจัย	83

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 3.1 จำนวนกลุ่มตัวอย่างของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ และกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรที่ยังไม่นำแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่ไปปฏิบัติ	37
ตารางที่ 4.1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล	41
ตารางที่ 4.2 ปัจจัยทางสังคม	44
ตารางที่ 4.3 ระดับการเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน และระดับการเดินทางออกนอกหมู่บ้านของเกษตรกร	45
ตารางที่ 4.4 ปัจจัยทางเศรษฐกิจ	46
ตารางที่ 4.5 ความรู้และวิธีผลิตทางการเกษตร	48
ตารางที่ 4.6 ผลการสอบความรู้เกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่	50
ตารางที่ 4.7 ระดับการได้รับความรู้และประสบการณ์การทำเกษตรทฤษฎีใหม่.....	53
ตารางที่ 4.8 ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรที่ทำเกษตรทฤษฎีใหม่	55
ตารางที่ 4.9 ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรที่ไม่ได้ทำเกษตรทฤษฎีใหม่	56
ตารางที่ 4.10 ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคลมีความสัมพันธ์ต่อการยอมรับ เกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกร	57
ตารางที่ 4.11 ปัจจัยทางสังคมมีความสัมพันธ์ต่อการยอมรับเกษตรทฤษฎีใหม่ ของเกษตรกร	58
ตารางที่ 4.12 ปัจจัยทางเศรษฐกิจมีความสัมพันธ์ต่อการยอมรับ เกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกร	58
ตารางที่ 4.13 ประสบการณ์เกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่ มีความสัมพันธ์ต่อการยอมรับเกษตรทฤษฎีใหม่	59
ตารางที่ 4.14 ความสัมพันธ์ระหว่างเกษตรกรกลุ่มผู้ทำเกษตรทฤษฎีใหม่ และเกษตรกรผู้ไม่ทำเกษตรทฤษฎีใหม่เกี่ยวกับการมีความรู้ ด้านเกษตรทฤษฎีใหม่	59
ตารางที่ 4.15 วิธีการได้รับความรู้และประสบการณ์การเกษตร	61

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย	4
ภาพที่ 2.1 แบบจำลอง “ทฤษฎีใหม่” ตามแนวพระราชดำริ พื้นที่ 15 ไร่	29
ภาพที่ 2.2 ระบบทฤษฎีใหม่ที่สมบูรณ์อย่างใหญ่โตอย่างเล็ก อย่างเล็กโตสมบูรณ์	33

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สังคมไทยเป็นสังคมเกษตรกรรม ในอดีตมีความอุดมสมบูรณ์ มีความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติ เรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันอย่างสอดคล้องกับธรรมชาติ วิธีการดำรงชีวิต การผลิต ประเพณี วัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่หลากหลาย บนฐานของเกษตรกรรมเพื่อยังชีพเป็นหลัก ช่วยเหลือค้ำจุนซึ่งกันและกัน มีระบบเศรษฐกิจพื้นฐานที่ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนและแบ่งปันกันด้วยน้ำใจเอื้ออาทร สามารถสร้างความพอเพียงให้แก่ครอบครัวและชุมชน สังคมจึงมีความสุข แต่การพัฒนาประเทศตามกระแสการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมสมัยใหม่ ที่เป็นการเรียนรู้การผลิตแบบแบ่งแยกเฉพาะด้านเฉพาะสาขา ระบบการเกษตรแบบพืชเดี่ยว หรือการเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจ เป็นรูปแบบเกษตรกรรมแผนใหม่ ซึ่งมีได้พัฒนามาจากรากฐานที่เป็นจริงของสังคมไทย แต่ไม่สอนให้เรียนรู้การจัดการลงทุน หาเงินให้ได้มากเท่าไรนำมาซื้อกินซื้อใช้ ส่วนใหญ่จึงเป็นผู้บริโภคมากกว่าผู้ผลิต จึงไม่สามารถเรียนรู้และจัดความสัมพันธ์ของชีวิตกับระบบเศรษฐกิจแบบทุนและค่านิยมแบบใหม่ ก่อให้เกิดปัญหามากมาย ทั้งปัญหาหนี้สิน การสูญเสียที่ดิน พื้นที่เกษตรกรรมถูกทิ้งว่างเปล่า ครอบครัวแตกแยก สุขภาพทั้งกายใจอ่อนแอ ขาดความเชื่อมั่น ชุมชนมีความขัดแย้งและขาดความสงบสุข (วิบูลย์ เข้มเฉลิม อ้างถึงใน กระทรวงศึกษาธิการ 2543: 61 – 63)

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชทรงทราบดีว่า ประชาชนส่วนใหญ่ที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมมีฐานะยากจน การทำเกษตรกรรมยังอาศัยการผลิตแบบดั้งเดิม คือเพาะปลูกปีละครั้งโดยอาศัยน้ำฝน ประสิทธิภาพการผลิตต่ำ ผลผลิตที่ได้ไม่เพียงพอ มีบางพื้นที่ที่พอจะทำการผลิตเพื่อการค้าได้บ้าง แต่เกษตรกรก็ยังขาดความรู้เชิงพาณิชย์ และการถูกเอารัดเอาเปรียบ ทำให้เกษตรกรมีรายได้น้อย เป็นหนี้สินและยากจน พระองค์จึงทรงมีพระราชดำริในการที่จะแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยทรงเน้นที่จะให้เกษตรกรมีความรู้ ความเข้าใจต่อวิธีการต่าง ๆ ในการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์อย่างถูกต้อง ตามหลักวิธีการสมัยใหม่ตามที่เกษตรกรจะสามารถรับได้ และนำไปดำเนินการเองได้ อีกทั้งยังต้องมีราคาถูกอีกด้วย (สายชล มีบำรุง 2544: 2) จึงได้ทรงพระราชทานแนวเกษตรกรรมที่ทรงใช้ชื่อว่า "เกษตรทฤษฎีใหม่" ซึ่งเป็นแนวทางที่ได้ทรงคิดและกำหนดตามหลักวิชาการถึงวิธีการบริหารทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยกำหนดสิ่ง

ที่เกษตรกรหรือชาวนาควรปฏิบัติ เพื่อแก้ไขปัญหหรืออุปสรรคที่เกิดขึ้นแก่เกษตรกรส่วนใหญ่ เป็นประจำ เช่น ฝนแล้ง น้ำท่วม เป็นหนี้สินและยากจน (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ 2544: 7 และ สายชล มีบำรุง 2544: 2)

ในปีพุทธศักราช 2531 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้มีพระราชกระแสให้เจ้าหน้าที่มูลนิธิชัยพัฒนา ไปหาซื้อที่ดินติดกับวัดมงคล (ต่อมาได้รับพระราชทานนามเป็น วัดมงคลชัยพัฒนา) ตำบลห้วยบง อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี และในวันที่ 26 กรกฎาคม 2531 นายสมจิตร ท้าวครุฑ และนางบุญเรือง รายศรี ได้ขายและถวายที่ดินรวม 15 ไร่เศษ ซึ่งเป็นที่ดินต้นแบบ ทฤษฎีใหม่ ต่อมาทางราชการโดยกรมชลประทาน กรมพัฒนาที่ดิน กรมวิชาการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร ตลอดจนนายอำเภอและผู้ว่าราชการจังหวัดสระบุรี ได้ร่วมกันดำเนินการขุดบ่อน้ำ โดยใช้เงินของมูลนิธิชัยพัฒนาส่วนหนึ่ง และใช้เงินของราชการส่วนหนึ่ง ซึ่งนับว่าเป็นการโชคดีมากที่เมื่อขุดแล้วสามารถพบน้ำ จึงนำน้ำนั้นมาใช้เพื่อการเพาะปลูก (มนูญกฤต รูปขจร 2542 : 5) คณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 9 ธันวาคม 2540 เห็นชอบแผนปฏิบัติการบรรเทาปัญหาการว่างงาน ตามที่กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคมเสนอ โดยให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ดำเนินการ โครงการพัฒนาการเกษตร ชื่อโครงการ “เกษตรทฤษฎีใหม่” ตามแนวพระราชดำริ (อ้างในสายชล มีบำรุง 2544: 2) กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้น้อมรับพระราชดำรินำโครงการ “เกษตรทฤษฎีใหม่” มาปฏิบัติ โดยส่งเสริมให้แก่เกษตรกรในจังหวัดต่าง ๆ ได้มีโอกาสเข้าร่วมโครงการดังกล่าว เกษตรกรในจังหวัดศรีสะเกษก็ได้มีโอกาสนั้นกัน โดยใช้ศูนย์พัฒนาการเกษตรภูสิงห์อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตั้งอยู่ที่อำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ เป็นหน่วยงานที่มีการสาธิตเกี่ยวกับ “ทฤษฎีใหม่” ให้เห็นชัดเจน ทั้งนี้เพื่อจะได้ข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของสมาชิกโครงการ “เกษตรทฤษฎีใหม่” ในการฝึกอบรมในช่วงระหว่างปีพุทธศักราช 2541 – 2544 (อ้างในสุนทร กุลวิวัฒน์ พงศ์ 2544: 113)

สภาพทั่วไปของเกษตรกรในพื้นที่อำเภอยุกันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างจะมีปัญหา เนื่องจากส่วนใหญ่เกษตรกรผลิตสินค้าเกษตรเพียงอย่างเดียว เช่น ผลิตข้าวเป็นหลัก จึงได้รับผลกระทบตลอดมา ไม่ว่าจะเป็นด้านราคาผลผลิต สภาพโดยรวมเป็นพื้นที่อาศัยน้ำฝนเป็นหลัก ส่งผลให้เกษตรกรว่างงานหลังฤดูเก็บเกี่ยว ด้วยสภาพเหตุผลดังกล่าว จึงมีความประสงค์ที่จะศึกษาว่า มีปัจจัยใดที่เป็นผลให้เกษตรกรในเขตอำเภอยุกันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ ที่ได้นำแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่ไปปฏิบัติ เมื่อกล่าวถึง “เกษตรทฤษฎีใหม่” น้อยคนนักที่ปฏิเสธว่าไม่เคยได้ยินหรือไม่เคยรู้จัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในหมู่ของผู้ที่อยู่ในแวดวงการเกษตร และการพัฒนาของไทย นับได้ว่าทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ มิพลอดุลยเดช พระมหากษัตริย์ผู้เป็นปราชญ์แห่งแผ่นดิน เป็นทฤษฎีการพัฒนาแนวใหม่ที่จะเป็นทางเลือกใหม่

ของบรรดาเกษตรกรผู้ยากไร้ ประชาชน และกลุ่มชุมชนในชนบททั่วประเทศ ในอันที่จะก้าวไปสู่วิถีชีวิตที่พอมีพอกิน และสามารถพึ่งพาตนเองได้ ในขณะที่เดียวกันก็จะนำพาสังคมประเทศไปสู่การพัฒนาแบบยั่งยืนได้ในที่สุด (บุญณ ปริย์มาโนช อ้างถึงในกระทรวงศึกษาธิการ 2543: 1) ซึ่งน่าจะส่งผลให้ลดปัญหาที่จะกระทบต่อสภาพความเป็นอยู่ในด้านการผลิตทางการเกษตร ซึ่งสอดคล้องกับสายชล มีบำรุง (2544: 68) ได้กล่าวว่า การทำการเกษตรทฤษฎีใหม่เป็นปฏิบัติการทางการเกษตรที่เหมาะสมกับเกษตรกรที่มีพื้นที่ทำการเกษตรอยู่ในเขตน้ำฝน เป็นการปฏิบัติทางการเกษตรที่เหมาะสมกับเกษตรกรที่มีฐานะค่อนข้างยากจน และเป็นปฏิบัติการทางการเกษตรที่มีการบริหารและจัดการที่ดินแปลงเล็ก ออกเป็นสัดส่วนที่ชัดเจน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่เกษตรกร ตามแนวพระราชดำริพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานแนวทางการพัฒนาการเกษตร “ทฤษฎีใหม่” เมื่อปี พ.ศ. 2532 ตามความเห็นที่ทรงคิดและคำนวณตามหลักวิชาการว่าเป็นสิ่งที่เกษตรกรหรือชาวบ้านควรปฏิบัติ เพื่อแก้ปัญหาหรืออุปสรรคที่เกิดขึ้นประจำ ได้แก่ ฝนแล้ง ความยากจน และหนี้สิน เพื่อให้ทราบถึงสภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร และปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่ ตลอดจนสภาพปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรอำเภออุ้มอัญช์ จังหวัดศรีสะเกษ เพื่อนำผลที่ได้จากการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในด้านการส่งเสริมการเกษตรเกี่ยวกับการเกษตรทฤษฎีใหม่ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ความเข้มแข็งของชุมชนและสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ

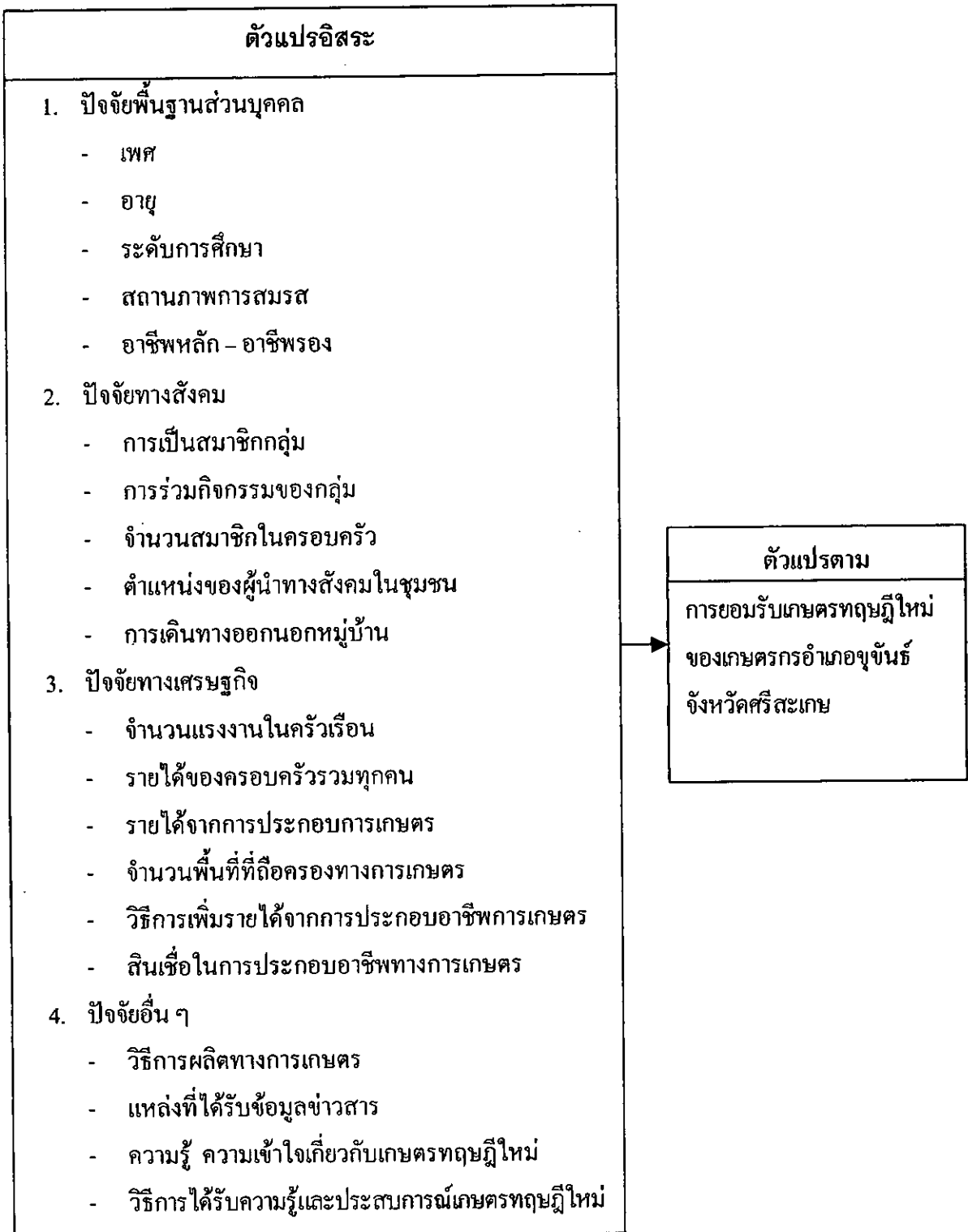
2.1 ศึกษาปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ปัจจัยสังคม และปัจจัยทางเศรษฐกิจของเกษตรกรอำเภออุ้มอัญช์ จังหวัดศรีสะเกษ

2.2 ศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ปัจจัยทางสังคม ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ความรู้และประสบการณ์ที่มีผลต่อการยอมรับเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรอำเภออุ้มอัญช์ จังหวัดศรีสะเกษ

2.3 ศึกษาสภาพปัญหา และข้อเสนอแนะของเกษตรกรต่อการเกษตรทฤษฎีใหม่อำเภออุ้มอัญช์ จังหวัดศรีสะเกษ

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

สามารถสรุปเป็นกรอบแนวคิด (conceptual framework) ได้ดังนี้

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากกรอบจำลองแนวคิดทางทฤษฎีและจากการทบทวนวรรณกรรมงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส อาชีพหลัก และอาชีพรอง ปัจจัยทางสังคม ได้แก่ การเป็นสมาชิกกลุ่ม การร่วมกิจกรรมของกลุ่ม จำนวนสมาชิกในครอบครัว ตำแหน่งผู้นำทางสังคมในชุมชนและการเดินทางออกนอกหมู่บ้าน

ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ได้แก่ จำนวนแรงงานในครัวเรือน รายได้ของครอบครัวรวมทุกคน รายได้จากการประกอบการเกษตร รายได้นอกภาคการเกษตร วิธีเพิ่มรายได้จากการประกอบอาชีพ การเกษตร สันเชื่อในการประกอบอาชีพเกษตร ปัจจัยอื่นๆ ได้แก่ วิธีการผลิตทางการเกษตร

แหล่งที่ได้รับข้อมูลข่าวสาร การพบปะเจ้าหน้าที่ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเกษตร ทฤษฎีใหม่ วิธีการได้รับความรู้และประสบการณ์การเกษตรทฤษฎีใหม่ ปัญหาและข้อเสนอแนะ ของเกษตรกรต่อเกษตรทฤษฎีใหม่ ที่คาดว่าจะมีผลต่อการยอมรับเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกร อำเภอชูขันธุ์ จังหวัดศรีสะเกษ

ตัวแปรอิสระ แบ่งได้ดังนี้

1) ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพการสมรส อาชีพหลัก อาชีพรอง

2) ปัจจัยทางสังคม ได้แก่ การเป็นสมาชิกกลุ่ม การร่วมกิจกรรมของกลุ่ม จำนวนสมาชิกในครอบครัว ตำแหน่งทางสังคมในชุมชน การเดินทางออกนอกหมู่บ้าน

3) ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ได้แก่ จำนวนแรงงานในครัวเรือน รายได้ของครอบครัวรวมทุกคน รายได้จากการประกอบการเกษตร รายได้นอกภาคการเกษตร วิธีการเพิ่มรายได้จากการประกอบอาชีพการเกษตร สันเชื่อในการประกอบอาชีพเกษตร

4) ปัจจัยอื่นๆ ได้แก่ วิธีการผลิตทางการเกษตร แหล่งที่ได้รับข้อมูลข่าวสาร การพบปะเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่ วิธีการได้รับความรู้ และประสบการณ์จากเกษตรทฤษฎีใหม่

ตัวแปรตาม คือ การยอมรับเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรอำเภอชูขันธุ์ จังหวัดศรีสะเกษ

4. สมมุติฐานการวิจัย

ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ปัจจัยทางสังคม ปัจจัยทางเศรษฐกิจ และปัจจัยอื่นๆ ของเกษตรกร มีความสัมพันธ์ต่อการยอมรับเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรในพื้นที่อำเภอชูขันธุ์ จังหวัดศรีสะเกษ

5. ขอบเขตการวิจัย

กำหนดขอบเขตของการวิจัย ดังนี้

5.1 การวิจัยนี้มุ่งศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรอำเภอขุขันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ ในด้านข้อมูลพื้นฐานบุคคล ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและสังคมที่มีผลต่อการยอมรับเกษตรทฤษฎีใหม่ และศึกษาสภาพปัญหาอุปสรรค ข้อเสนอแนะของเกษตรกร

5.2 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเป็นเกษตรกรที่ทำเกษตรทฤษฎีใหม่ ในขั้นที่ 1 จำนวน 105 คน และเกษตรกรที่ไม่ได้นำแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่ไปปฏิบัติ จำนวน 105 คน ของเกษตรกรอำเภอขุขันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ

6. นิยามศัพท์เฉพาะ

6.1 เกษตรกรทฤษฎีใหม่ หมายถึง เกษตรกรที่ดำเนินการตามแนวทางการเกษตรทฤษฎีใหม่ ขั้นต้นหรือขั้นที่ 1 เท่านั้น ที่ผ่านการอบรมตามโครงการอบรม เสวนา การพัฒนาและสร้างเครือข่ายของเกษตรกรร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ระหว่างปีพุทธศักราช 2541 - 2544

6.2 เกษตรกรอำเภอขุขันธ์ หมายถึง เกษตรกรที่อยู่ในเขตการปกครองของอำเภอขุขันธ์ ที่ประกอบการเกษตร แต่ไม่ได้ดำเนินการตามแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่

6.3 อายุ หมายถึง อายุของเกษตรกรผู้ปฏิบัติและไม่ปฏิบัติในแนวทางการเกษตรทฤษฎีใหม่ ในขณะทำการวิจัย

6.4 ระดับการศึกษา หมายถึง ระดับการศึกษาของเกษตรกรที่ได้รับจากสถานบันการศึกษา

6.5 รายได้ หมายถึง รายได้ที่ได้จากการประกอบอาชีพการเกษตร

6.6 พื้นที่ถือครองทางการเกษตร หมายถึง จำนวนพื้นที่เป็นไร่ของเกษตรกรที่ใช้ในการประกอบการเกษตรทั้งที่เป็นของตนเองและเช่า

6.7 ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับเกษตรทฤษฎีใหม่ หมายถึง ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีผลต่อการยอมรับเกษตรทฤษฎีใหม่

7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การวิจัยดังกล่าว คาดว่าจะเป็นประโยชน์ดังนี้

7.1 ทำให้ทราบถึงปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับเกษตรทฤษฎีใหม่ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการนำเกษตรทฤษฎีใหม่ไปปฏิบัติ เพื่อลดและแก้ไขปัญหายั่งยืน ตลอดจนการใช้พื้นที่การเกษตรให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

7.2 เป็นประโยชน์ต่อการนำเกษตรทฤษฎีใหม่ไปปฏิบัติ เพื่อให้มีอาหารไว้บริโภคอย่างเพียงพอ มีรายได้เพิ่มขึ้น มีงานทำตลอดทั้งปี ปัญหาของสังคมลดลง ลดการสูญเสียเงินตราต่างประเทศ ระบบเศรษฐกิจของประเทศมั่นคงยิ่งขึ้น และเกิดการพัฒนายั่งยืน

7.3 เป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานต่างๆ เพื่อเป็นประโยชน์ในการวางแผนพัฒนาการเกษตรในแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่ต่อไป

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาทบทวนวรรณกรรมและผลงานที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่วิจัยเพื่อนำมาเป็นหลักสำหรับการกำหนดกรอบแนวคิด หลักการ ทฤษฎี ตัวแปรของการศึกษา รวมทั้งการกำหนดประเด็นคำถามในการสร้างเครื่องมือรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์และอภิปรายผลการศึกษา ซึ่งประกอบด้วยเนื้อหา ดังนี้

1. การยอมรับนวัตกรรม
2. ทฤษฎีการยอมรับ
3. ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับ
4. ความเป็นมาของ “ทฤษฎีใหม่” ตามแนวพระราชดำริ
5. เกษตรทฤษฎีใหม่

1. การยอมรับนวัตกรรม

ปรกรณ์ รากคำ (2544: 8-9) ได้กล่าวว่า การประกอบอาชีพเกษตรกรในปัจจุบัน มักจะไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร อาจเนื่องมาจากเกษตรกรขาดความรู้ ทักษะในด้านการผลิตยังไม่เพียงพอ ยึดถือวิธีการปฏิบัติตามบรรพบุรุษที่กระทำมาช้านาน เมื่อสภาพสังคมได้เปลี่ยนแปลงไปได้มีการคิดค้นนวัตกรรมขึ้นมา แนวทางการปฏิบัติก็ย่อมเปลี่ยนแปลงไปด้วย ซึ่งเกษตรกรจะต้องปรับตนเองให้เข้ากับสภาพของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ต้องมีการนำเทคโนโลยีเข้ามามีส่วนร่วมในการประกอบอาชีพ

การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศกำลังพัฒนาย่อมเกี่ยวข้องกับระบบเกษตรกรรมอย่างใกล้ชิด เพราะสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ขึ้นอยู่กับประชาชนชนบทผู้มีอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก หากเกษตรกรนิยมประกอบอาชีพเกษตรกรรมด้วยระบบเดิม ประชากรชนบทส่วนใหญ่จะต้องตกอยู่ในวัฏจักรแห่งความยากจนอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ดังนั้น การพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคมของประเทศกำลังพัฒนา ควรเป็นการพัฒนาระบบเกษตรกรรมให้ทันสมัยยิ่งขึ้น

โดยมุ่งใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับการทำไร่นาในภูมิภาคต่าง ๆ และลดการทำไร่นาด้วยระบบดั้งเดิมที่จะช่วยให้การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมสัมฤทธิ์ผลมากขึ้น

การยอมรับของเกษตรกร เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเกษตรกรภายหลังจากการได้เรียนรู้แนวความคิด ความรู้ ความชำนาญ และประสบการณ์ใหม่ ๆ และได้ยึดถือปฏิบัติตาม นอกจากนี้ ยังมีความสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมยอมรับแนวความคิดใหม่จากเกษตรกร ซึ่งเป็นการกระทำที่สังเกตได้ในเรื่องของความรู้ด้านวิชาการเกษตรในเรื่องนั้น ๆ แบ่งออกเป็นภาคทฤษฎี ภาคปฏิบัติ และทัศนคติ อันหมายถึงความรู้สึกรักของเกษตรกรที่จะยอมรับหรือไม่ยอมรับวิชาการนั้น ๆ โดยมีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ วิธีการ สภาพแวดล้อม ตลอดจนอุปสรรคต่าง ๆ ที่สามารถมองเห็นและหาได้ในขณะนั้น การยอมรับมีอยู่ 2 ลักษณะ คือ

1.1 **continuous adoption** หมายถึง การยอมรับแล้วนำไปปฏิบัติตามตลอด

1.2 **discontinuous adoption** หมายถึง บางครั้งยอมรับแล้วได้ปฏิบัติไปได้ระยะหนึ่งและหยุดทำ

กระบวนการยอมรับเป็นกระบวนการตัดสินใจของบุคคลเกี่ยวกับนวัตกรรมหรือเทคโนโลยี โดยจะมีการยอมรับนวัตกรรมหรือเทคโนโลยีไปใช้ในชีวิตประจำวัน และในการประกอบอาชีพมากน้อยแค่ไหน ซึ่งลักษณะการยอมรับของบุคคลจะมีลักษณะที่แตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง ไม่ว่าจะเป็นผู้ทำการเผยแพร่ ลักษณะของเทคโนโลยี วิธีการติดต่อสื่อสาร และลักษณะของผู้รับเอง ซึ่งมีผลต่อการตัดสินใจยอมรับนวัตกรรมที่แตกต่างออกไป “กระบวนการยอมรับ (adoption process) เป็นกระบวนการทางจิตใจของบุคคลแต่ละคน ที่เริ่มต้นตั้งแต่การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับนวัตกรรมหรือเทคโนโลยีหนึ่ง ไปจนถึงการยอมรับเทคโนโลยีนั้นอย่างเปิดเผย” ในการตัดสินใจยอมรับวิทยาการแผนใหม่หรือสิ่งแปลกใหม่ของบุคคลนั้น โดยทั่วไปแล้วต้องใช้เวลาเป็นอย่างมาก และบุคคลจะต้องได้รับทราบได้พบได้เห็นสิ่งนั้นมาก่อน บุคคลจะยอมรับได้ในบางอย่าง อาจต้องใช้เวลาหลายปีก่อนที่เขาเหล่านั้นได้มีการทดลองหรือลองวิทยาการใหม่นั้นเป็นครั้งแรกและพิจารณาผลที่ได้จากการทดลองแล้ว จึงจะยอมรับวิทยาการใหม่

โดยสรุปแล้ว การยอมรับ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหลังจากได้ศึกษาความรู้ แนวคิด วิธีการใหม่ ๆ และยึดถือปฏิบัติตาม

การยอมรับมีลักษณะดังนี้คือ ยอมรับแล้วนำไปปฏิบัติตามโดยตลอด กับยอมรับแล้วได้ปฏิบัติไปได้ระยะหนึ่งและหยุดทำ

กระบวนการยอมรับ เป็นกระบวนการตัดสินใจเกี่ยวกับการยอมรับนวัตกรรมหรือเทคโนโลยี โดยเริ่มที่การรับรู้ข่าวสาร และการตัดสินใจยอมรับวิทยาการแผนใหม่

2. ทฤษฎีการยอมรับ

Rogers อ้างในสุภาวาลัย บรรรเลขทอง (2533: 6 – 8) และสุพจน์ ชัยวิมล (2533: 7 – 8) ได้กล่าวถึงทฤษฎีการยอมรับว่า การยอมรับเป็นกระบวนการ (adoption process) ที่เกิดขึ้นทางจิตใจ ภายในบุคคล เริ่มจากได้ยินเรื่องวิทยาการนั้นจนกระทั่งยอมรับในที่สุด กระบวนการนี้มีลักษณะคล้ายกับกระบวนการเรียนรู้และตัดสินใจ (decision making) โดยได้แบ่งกระบวนการยอมรับออกเป็น 5 ขั้นตอน สอดคล้องกับปรกรณ์ รากคำ (2544: 10 – 11) ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นรับรู้หรือตื่นตัว (awareness stage) เป็นขั้นเริ่มแรกที่น่าไปสู่การยอมรับหรือปฏิเสธสิ่งใหม่ ขั้นนี้เป็นขั้นที่ได้รับรู้เกี่ยวกับสิ่งใหม่ ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพหรือกิจกรรมของเขา แต่ยังไม่เข้าใจสาร ไม่ครบถ้วน การรับรู้มักเป็นการรู้โดยบังเอิญซึ่งจะทำให้เกิดการอยากรู้ต่อไป อันเนื่องมาจากมีความต้องการวิทยาการใหม่ ๆ ในการแก้ปัญหาที่คนมีอยู่

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นสนใจ (interest stage) เป็นขั้นที่เริ่มมีความสนใจแสวงหารายละเอียดเกี่ยวกับวิทยาการใหม่ ๆ เพิ่มเติม พฤติกรรมนี้เป็นไปได้ในลักษณะที่ตั้งใจแน่ชัด และใช้กระบวนการคิดมากกว่าขั้นแรก ซึ่งในขั้นนี้จะทำให้ได้รับความรู้เกี่ยวกับสิ่งใหม่หรือวิธีการใหม่มากขึ้น บุคลิกภาพและค่านิยม ตลอดจนบรรทัดฐานของสังคมหรือประเพณีต่าง ๆ จะมีผลต่อบุคคลนั้น และมีผลต่อการติดตามข่าวสารหรือรายละเอียดของสิ่งใหม่ ๆ หรือวิทยาการใหม่ ๆ นั้นด้วย

ขั้นตอนที่ 3 ขั้นประเมินค่า (evaluation stage) เป็นขั้นที่จะไตร่ตรองว่าจะลองใช้วิธีการหรือวิทยาการใหม่ ๆ นั้น ดีหรือไม่ด้วยการชั่งน้ำหนักระหว่างข้อดีและข้อเสียว่า เมื่อนำมาใช้แล้วจะเป็นประโยชน์ต่อกิจกรรมของคนหรือไม่

ขั้นนี้จะแตกต่างจากขั้นอื่น ๆ ตรงที่เกิดการตัดสินใจที่จะลองความคิดใหม่ ๆ โดยบุคคลมักคิดว่า วิทยาการใหม่ ๆ นั้นเป็นการเสี่ยง ไม่แน่ใจผลที่จะได้รับ ในขั้นนี้จึงต้องการแรงเสริม (reinforcement) เพื่อให้เกิดความแน่ใจยิ่งขึ้นว่าสิ่งที่เขาตัดสินใจนั้นถูกต้องหรือไม่ โดยการให้คำแนะนำหรือให้ข่าวสารเพื่อประกอบการตัดสินใจ ขั้นนี้บุคคลจะมีการตัดสินใจใน 2 ประการใหญ่ ๆ คือ 1) ความคิดหรือแนวปฏิบัติใหม่ ๆ นั้นดีจริงหรือไม่ และ 2) ความคิดหรือแนวปฏิบัตินั้นจะมีผลต่อเขาหรือไม่ (1. Is the idea a good one? and 2. Is it good for me?) หากจะกล่าวโดยแท้จริงแล้ว จะต้องใช้การประเมินผลในทุก ๆ ขั้นตอนของกระบวนการยอมรับ

ขั้นตอนที่ 4 ขั้นทดลอง (trial stage) เป็นขั้นที่บุคคลทดลองการใช้วิทยาการใหม่ ๆ นั้นกับสถานการณ์ของตน ซึ่งเป็นการทดลองดูกับส่วนน้อยก่อน เพื่อจะได้รู้ว่าเกิดผลหรือไม่ และประโยชน์ที่ได้รับนั้นมากพอที่จะยอมรับปฏิบัติอย่างเต็มที่หรือไม่ ในขั้นนี้บุคคลจะแสวงหาข่าวสาร

ที่เฉพาะเจาะจงเกี่ยวกับวิทยาการใหม่นั้น ผลจากการทดลองจะมีความสำคัญยิ่งต่อการตัดสินใจที่จะปฏิเสธหรือยอมรับ

ขั้นนี้บุคคลจะทดลองใช้ความคิดใหม่หรือการปฏิบัติแบบใหม่ หลักฐานการวิจัยมีแนวโน้มที่พบว่า บุคคลจะทดลองขนาดเล็ก ๆ ก่อนในครั้งแรก ต่อเมื่อได้ผลดี จึงจะทดลองขนาดใหญ่ขึ้น

ภายหลังจากการประสบผลสำเร็จของการทดลองขั้นแรกทีฟาร์มของตนเองหรือการสังเกตและปรึกษากับเพื่อนบ้าน เกษตรกรอาจจะยอมรับเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมนั้น ในทางตรงข้ามหากไม่ประสบผลสำเร็จเข้าก็จะไม่ยอมรับเลย (rejection) หรือจะยอมรับภายหลังเมื่อทดลองได้ผลแล้วก็ได้ (later adoption) ในขั้นนี้ บุคคลจะต้องการข่าวสารเกี่ยวกับเมื่อไรเขาจะใช้เทคโนโลยี ใช้อย่างไร ใช้ที่ไหน ข้อมูลสำคัญคือ เรื่องการใช้เทคโนโลยีภายใต้สภาพการณ์ของเขา

ขั้นตอนที่ 5 ขั้นยอมรับ (adoption stage) เป็นขั้นที่บุคคลยอมรับวิทยาการใหม่ ๆ นั้น ไปใช้ในการปฏิบัติกิจกรรมของตนเองอย่างเต็มที่ หลังจากที่ได้ทดลองปฏิบัติและเห็นประโยชน์แล้ว

กระบวนการยอมรับแบบ 5 ขั้น ข้างต้นนี้ นักวิจัยด้านการยอมรับเทคโนโลยีในอดีตชมชอบและเห็นด้วยอย่างมาก แต่ในยุคหลังได้มีการวิพากษ์วิจารณ์กันมาก เพราะมีจุดอ่อน เช่น

1) ขั้นตอนการตัดสินใจของคนไม่จำเป็นต้องเป็นแบบแผนขั้นตอน เรื่องลำดับตรวจสอบบางขั้นตอนสามารถกระโดดข้ามไปได้ โดยเฉพาะขั้นการทดลอง (trial) และการประเมินผลนั้น โดยแท้จริงแล้วมีแฝงอยู่ทุกขั้นตอน

2) ชื่อกระบวนการที่เรียกว่า “กระบวนการยอมรับ” (adoption process) นั้น ส่อให้เห็นว่าขั้นตอนขั้นสุดท้ายคนอาจไม่ยอมรับ (rejection) ก็ได้ น่าจะใช้ชื่อกระบวนการในลักษณะที่กินความกว้างกว่านี้

3) นักวิจารณ์คนหนึ่งระบุว่า ขั้นตอนที่เป็นและพอเพียงสำหรับแบบจำลองกระบวนการยอมรับ คือ ขั้นต้นตัวรับรู้และยอมรับเท่านั้น

4) ตามความเป็นจริงน้อยนักที่ขบวนการจะสิ้นสุดเพียงการยอมรับ (adoption) โลกปัจจุบันมีเทคโนโลยีใหม่ๆ เสมอ วิทยาการก้าวหน้าเปลี่ยนแปลงไปเรื่อยๆ ดังนั้น ภายหลังจากบุคคลยอมรับการใช้เทคโนโลยีในครั้งแรกแล้ว เขาอาจจะใช้ไปเรื่อยๆ (continuous adoption) หรือหยุดใช้เทคโนโลยีนั้นก็ได้ (discontinuous adoption)

การตัดสินใจหยุดใช้เทคโนโลยีที่ยอมรับไปแล้วจะมี 2 ลักษณะ คือ 1) หยุดใช้เทคโนโลยีที่ใช้อยู่เดิมเพื่อยอมรับเทคโนโลยีที่ดีกว่า (replacement discontinuous) และ 2) ตัดสินใจเลิกใช้เทคโนโลยีเดิม เพราะไม่พอใจต่อผลที่ได้รับ (disenchantment discontinuous)

ภายหลังที่รวบรวมความเห็นได้แย้งแล้ว Rogers และ Shoemaker อ้างในสุพจน์ ชัยวิมล (2533: 9) สุภาวีย์ บรรณเลขทอง (2533: 8-9) และปกรณ์ รากคำ (2544: 11-14) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการตัดสินใจยอมรับนวัตกรรม (innovation decision process) ว่า ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1 ขั้นความรู้ (knowledge) เป็นขั้นที่บุคคลได้รู้จักนวัตกรรมเป็นครั้งแรก ขั้นนี้บุคคลจะรับทราบเกี่ยวกับนวัตกรรม และมีความเข้าใจเกี่ยวกับหน้าที่การทำงานของนวัตกรรม

ขั้นที่ 2 ขั้นชักชวนหรือขั้นจูงใจ (persersion) เป็นขั้นที่บุคคลรู้สึกชอบหรือไม่ชอบต่อนวัตกรรมนั้น บุคคลจะมีการสร้างทัศนคติที่ดีหรือไม่ต่อนวัตกรรมภายหลังการเรียนรู้แล้ว

ขั้นที่ 3 ขั้นตัดสินใจ (decision) เป็นขั้นที่บุคคลจะต้องตัดสินใจว่า จะต้องยอมรับหรือไม่ยอมรับนวัตกรรมและรวมถึงการทดลองนำไปปฏิบัติด้วย บุคคลจะเข้าไปเกี่ยวข้องในกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งจะนำไปสู่การตัดสินใจที่จะยอมรับหรือไม่ยอมรับนวัตกรรม

ขั้นที่ 4 ขั้นใช้นวัตกรรม (implementation) เป็นขั้นที่บุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจได้ใช้นวัตกรรมหรือปฏิบัติตามข้อเสนอแนะ 3 ขั้นแรก เป็นกระบวนการทางสมอง ขั้นนี้จะเป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เห็นชัดและขั้นตอนนี้อาจมีการเปลี่ยนแปลง ปรับปรุงหรือคิดค้นนวัตกรรมขึ้นใหม่ (re - invention) ก็ได้ ภายหลังจากที่ได้ใช้นวัตกรรมไปแล้ว

ขั้นที่ 5 ขั้นยืนยัน (confirmation) เป็นขั้นที่บุคคลจะแสวงหาแรงเสริม (เช่น ข่าวสาร ผลประโยชน์ หลักฐานยืนยัน กำลังใจ ผลตอบแทน) เพื่อสนับสนุนการตัดสินใจ และดำรงการใช้นวัตกรรมต่อไป เขาอาจเปลี่ยนแปลงการตัดสินใจหากพบข้อมูลขัดแย้งเกี่ยวกับนวัตกรรมก็ได้

สิ่งต่อไปนี้คือสิ่งซึ่งนักวิจัยเห็นพ้องต้องกันเกี่ยวกับกระบวนการยอมรับ

1) การยอมรับนวัตกรรมเป็นกระบวนการมีขั้นตอน ไม่ใช่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นพร้อมกันทันที

2) การยอมรับนวัตกรรมต้องใช้เวลา เช่น การยอมรับข่าวโพดพันธุ์ผสมของเกษตรกรในมลรัฐไอโอวา สหรัฐอเมริกา ใช้เวลาระหว่าง 5-14 ปี หลักฐานระบุว่า สามารถส่งการยอมรับได้ โดยดำเนินการในแต่ละขั้นตอนการยอมรับให้ไวขึ้น แต่ไม่สามารถตัดขั้นตอนออกได้

3) การยอมรับนวัตกรรมขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง บางอย่างขึ้นอยู่กับสถานการณ์สิ่งแวดล้อม และบางอย่างขึ้นอยู่กับลักษณะของนวัตกรรมนั้น ๆ บางอย่างนักส่งเสริมและเกษตรกรสามารถควบคุมได้ บางอย่างก็ควบคุมไม่ได้ การสื่อสาร การให้ข่าวสาร เป็นเพียงปัจจัยสำคัญมาก ปัจจัยหนึ่งที่จะทำให้บุคคลก้าวไปถึงการตัดสินใจยอมรับ แต่ปัจจัยอื่นก็จำเป็น เช่น ความเต็มใจที่จะเปลี่ยนแปลง ความสามารถในการใช้ข่าวสารหรือเทคโนโลยีที่ได้รับ การหาได้ซึ่งปัจจัยการผลิตและบริการที่จำเป็นรวมทั้งเงินทุนในท้องถิ่น

นอกจากนี้แล้ว คุณสมบัติของนวัตกรรมที่มีอิทธิพลต่อการยอมรับที่นักวิจัยระบุ คือ ประโยชน์เปรียบเทียบ (relative advantage) ความสอดคล้องเหมาะสม (compatibility) ความยุ่งยาก (complexity) ความสามารถในการทดลองได้ (trialability) และการสังเกตได้ (observability)

ประโยชน์เปรียบเทียบ (relative advantage) คือ ลักษณะคุณประโยชน์ ความดีเด่นของนวัตกรรม (ความคิดเรื่องแนวปฏิบัติใหม่ ๆ) ซึ่งบุคคลพิจารณาแล้วว่าดีกว่าของเก่า นักวิจัยพบว่า ลักษณะ relative advantage ที่บุคคลในสังคมยอมรับมีความสัมพันธ์ทางบวกต่ออัตราการยอมรับ หมายความว่า ยิ่งบุคคลเชื่อว่านวัตกรรมนั้น ๆ มีลักษณะดีเด่นกว่าของเก่ามากเท่าไร อัตราการยอมรับยิ่งสูงขึ้น

ความสอดคล้องเหมาะสม (compatibility) คือ ระดับความสอดคล้องของนวัตกรรมกับค่านิยม ประสพการณ์เดิม และความต้องการตามความคิดเห็นของผู้รับ นักวิจัยพบว่า ระดับความสอดคล้องเหมาะสมของนวัตกรรมตามความคิดเห็นของสมาชิกในสังคม มีความสัมพันธ์ทางบวกกับอัตราการยอมรับ (ยิ่งนวัตกรรมมีลักษณะอันสอดคล้องกับค่านิยม ประสพการณ์ และความต้องการของเกษตรกรมาก อัตราการยอมรับก็จะสูงตามไปด้วย)

ความยุ่งยาก (complexity) คือ ระดับความยุ่งยากต่อการเข้าใจ และการใช้ตามความคิดเห็นของผู้ใช้นวัตกรรม ลักษณะความยุ่งยากนี้ มีความสัมพันธ์ทางลบกับอัตราการยอมรับ ยิ่งบุคคลคิดว่าความคิดใหม่ ๆ เหล่านั้นมีความยุ่งยากมาก อัตราการยอมรับจะต่ำ การใช้การสื่อสารแบบสื่อมวลชนจะช่วยให้ในการส่งเสริมเทคโนโลยีง่าย ๆ หากเป็นเทคโนโลยีที่ยุ่งยากแล้ว ควรใช้การติดต่อสื่อสารเป็นรายบุคคล และใช้ผู้สื่อสารที่ผู้รับให้ความเชื่อถือจะดีกว่า

ความสามารถในการทดลองได้ (trialability) คือ คุณสมบัติของนวัตกรรมที่ผู้ใช้สามารถทดลองปฏิบัติขนาดเล็ก ๆ ได้ เมื่อทดลองขนาดเล็กประสบผลสำเร็จก็จะยอมรับมากขึ้น มั่นใจที่จะปฏิบัติในขนาดใหญ่ขึ้นได้ นวัตกรรมบางอย่างไม่สามารถแบ่งเป็นขนาดเล็ก ใหญ่ เพื่อทดลองปฏิบัติก่อนได้ เช่น เครื่องเก็บเกี่ยว เกษตรกรไม่กล้าเสี่ยง เพราะต้นทุนสูง ลักษณะความสามารถในการทดลองขนาดย่อได้ ความคิดเห็นของสมาชิกในสังคมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับอัตราการยอมรับ

การสังเกตได้ (observability) หมายถึง ลักษณะของผลลัพธ์หรือผลตอบแทนซึ่งสามารถมองเห็นได้ เช่น การสาริต การใช้ข้าวพันธุ์ใหม่นั้นเกษตรกรสามารถเห็นผลประจักษ์ชัดกว่าการแนะนำให้เกษตรกรดื่มน้ำเดือดแล้วทิ้งไว้ให้เย็นเพื่อใช้ดื่ม การอธิบายเรื่องเชื้อโรคในน้ำนั้นเกษตรกรจะมองเห็นภาพไม่ชัดเจน (หรือไม่เข้าใจเลย) ลักษณะของการสังเกตได้ตามความคิดเห็นของสมาชิกในสังคม มีความสัมพันธ์ทางบวกกับอัตราการยอมรับ หมายความว่า นวัตกรรมใดที่บุคคลสามารถมองเห็นภาพ เห็นผลตอบแทนได้ชัด อัตราการยอมรับจะสูง

Lionberger อ้างในสุพจน์ ชัยวิมล (2539: 9) และสุภาวีย์ บรรณเลขทอง (2533: 8 - 9) ได้แบ่งเกษตรกรออกเป็น 5 พวก ตามการยอมรับนวัตกรรม คือ ผู้นำการเปลี่ยนแปลง (innovators) พวกยอมทำตาม โดยเร็ว (early adopters) พวกส่วนใหญ่ที่ยอมรับทำตามช้ากว่า (late majority) และพวกล่าหลัง (laggards) ซึ่งพวกต่าง ๆ ดังได้กล่าวมาแล้วนี้ มีความแตกต่างกันในการหาแหล่งข่าวสารเพื่อช่วยในการตัดสินใจ เช่น ผู้นำการเปลี่ยนแปลงและผู้ยอมรับทำตามโดยเร็ว จะใช้การศึกษาและเทคนิคอื่น ๆ ในขณะที่เดียวกันเพื่อนบ้านจะเป็นแหล่งข่าวสารที่สำคัญของพวกส่วนใหญ่ที่ยอมรับทำตาม และพวกส่วนใหญ่ที่ยอมรับทำตามช้ากว่า

โดยสรุปทฤษฎีการยอมรับ เป็นกระบวนการ (adoption process) ที่เกิดขึ้นทางจิตใจ ภายในบุคคล เริ่มจากได้ยินเรื่องวิทยาการนั้นจนกระทั่งยอมรับในที่สุด กระบวนการยอมรับประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ ขั้นรับรู้หรือขั้นตื่นตัว (awareness stage) ขั้นสนใจ (interest stage) ขั้นประเมินค่า (evaluation stage) ขั้นทดลอง (trial stage) และขั้นยอมรับ (adoption stage) นอกจากนี้ คุณสมบัติของนวัตกรรมที่มีอิทธิพลต่อการยอมรับ คือ ประโยชน์เปรียบเทียบ (relative advantage) ความสอดคล้องเหมาะสม (compatibility) ความยุ่งยาก (complexity) ความสามารถในการทดลองได้ (trialability) และการสังเกตได้ (observability)

3. ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับ

ดิเรก ฤกษ์ห่วย อ้างในสุพจน์ ชัยวิมล (2533: 9 - 10) และนิรนาม อ้างในสุภาวีย์ บรรณเลขทอง (2533: 7 - 8) ปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลให้บุคคลยอมรับง่ายหรือยาก เร็วหรือช้าขึ้นอยู่กับสิ่งต่อไปนี้

- 1) ข้อดีของงานที่เทียบเคียงกันได้ (relative advantage) หมายถึง เทคนิควิทยาการใหม่หรือที่ดีกว่า เมื่อเปรียบเทียบกัน
- 2) สอดคล้องกับความคิดของตน (compatibility) หมายถึง วิทยาการใหม่มีความสอดคล้องกับค่านิยมและประสบการณ์ในอดีตของผู้ยอมรับ
- 3) ความยุ่งยากซับซ้อน (complexity) หมายถึง วิทยาการใหม่นั้น ไม่ยุ่งยากซับซ้อนต่อการทำความเข้าใจและต่อการนำไปใช้
- 4) สามารถแยกเป็นส่วนย่อยได้ (devisibility) หมายถึง ระดับเทคนิควิทยาการสามารถแยกย่อยไปทำการทดลองได้ จะทำให้มีการยอมรับมากกว่าไม่สามารถแยกย่อยไปทำการทดลองได้
- 5) สามารถถ่ายทอดให้เข้าใจได้ (communication) หมายถึง ระดับที่ผลของวิทยาการแผนใหม่สามารถเผยแพร่กระจายถ่ายทอดถึงผู้อื่นได้

ดิเรก ฤกษ์ห่วย อ่างในสุภาวีย์ บรรณเลขทอง (2533: 10 – 11) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับนวัตกรรมหรือเทคโนโลยี ดังนี้

1) ปัจจัยที่เป็นเงื่อนไขหรือสภาวะการณ์โดยทั่วไป ได้แก่

(1) สภาพทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม รวมทั้งสภาพทางภูมิศาสตร์

- สภาพทางเศรษฐกิจ เช่น เศรษฐกิจที่มีการถือครองที่ดินมากกว่าและมีรายได้มากกว่า จะยอมรับการเปลี่ยนแปลงโดยง่ายและเร็วกว่า

- สภาพทางสังคมและวัฒนธรรม เช่น ลักษณะครอบครัวที่มีขนาดเล็กมีแนวโน้มการยอมรับสูง เศรษฐกิจที่อยู่ในสังคมที่รักษาขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ อย่างเคร่งครัด มีการทำงานเพื่อส่วนรวมน้อย มีความเชื่อที่เป็นอุปสรรคต่อการเปลี่ยนแปลงมาก จะยอมรับการเปลี่ยนแปลงช้าลง และยอมรับในปริมาณน้อย

- สภาพทางภูมิศาสตร์ ที่สำคัญ คือ ท้องที่ใดที่สามารถติดต่อกับท้องที่ที่เจริญทางด้านเทคโนโลยีมากกว่า หรือมีทรัพยากรทางธรรมชาติที่เกี่ยวข้องกับการผลิตมากกว่าจะยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่เร็วกว่าและในปริมาณมากกว่า

(2) สมรรถภาพในการดำเนินงานของสถาบันหรือองค์กร โดยส่วนรวมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการ

2) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องโดยตรง ได้แก่

(1) บุคคลเป็นเป้าหมายหรือผู้รับการเปลี่ยนแปลงเฉพาะพื้นฐานของเกษตรกร อันได้แก่ พื้นฐานทางสังคม พื้นฐานทางเศรษฐกิจ พื้นฐานในการติดต่อสื่อสาร พื้นฐานอื่น ๆ เช่น แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (achievement motivation) มีความพร้อมทางด้านจิตใจ มีข้อมูลที่เกี่ยวข้องมาก มีทัศนคติต่อเจ้าหน้าที่ส่งเสริมและเทคโนโลยีที่นำมาเปลี่ยนแปลง

(2) ปัจจัยที่เป็นนวัตกรรมเอง มีผลต่อการรับนวัตกรรมหรือเทคโนโลยีการเกษตรภายใต้สภาพแวดล้อมหนึ่ง ๆ ที่สำคัญ คือ

- ต้นทุนและกำไร (cost and benefit) เทคโนโลยีที่ลงทุนน้อยที่สุด กำไรมากที่สุดจะทำให้มีการยอมรับมากกว่าและเร็วกว่า

- ความสอดคล้องและเหมาะสมกับสิ่งที่มีอยู่ในชุมชน (similar and fit) คือ การไม่ขัดต่อขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อของคนในชุมชน และความเหมาะสมกับทรัพยากรที่มีในชุมชน

- สามารถปฏิบัติได้และเข้าใจได้ง่าย (practical and understand) คือ เป็นเรื่องที่ไม่ยุ่งยากซับซ้อน และไม่มีกฎเกณฑ์ยุ่งยากจนเกินไป

- สามารถเห็นว่าปฏิบัติได้ผลมาแล้ว (feasibility) คือ ถ้าเห็นว่าเกิดผลดีมาก่อนก็จะปฏิบัติตามหรือยอมรับได้ง่ายและเร็วกว่า

- ใช้เวลาน้อยหรือประหยัดเวลา (time - saving)
 - สามารถแบ่งแยกเป็นขั้นตอนหรือแยกเป็นเรื่อง ๆ ได้
 - เป็นการตัดสินใจของกลุ่มผู้นำการเปลี่ยนแปลง หรือเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ผู้นำการเปลี่ยนแปลงหรือเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรจะต้องสร้างความเชื่อใจให้เป็นที่ยอมรับจากเกษตรกร มีอุดมการณ์ในการทำงาน และมีความสามารถในการถ่ายทอดและรับข่าวสารประเด็นที่ขาดไม่ได้คือ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรต้องมีความเชื่อมั่นในเทคโนโลยี มีความรู้ในเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยี และมีทัศนคติที่ดีต่อเกษตรกรด้วย

ขณะที่ อติศักดิ์ ศรีสรรพกิจ (2522: 64) กล่าวว่า ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการยอมรับวิทยาการหรือสิ่งใหม่ของเกษตรกรขึ้นอยู่กับ

1) ลักษณะทางวิทยาการหรือสิ่งใหม่ที่นำไปเผยแพร่ที่ได้รับการยอมรับสูงและเร็ว มีลักษณะ ดังนี้

- (1) มีแนวโน้มให้เห็นว่าดีกว่าเดิม
- (2) คล้ายคลึงกับของเดิม มีความแตกต่างหรือความเปลี่ยนแปลงไม่มาก
- (3) อยู่ในลักษณะที่ง่าย ๆ ไม่ยุ่งยากหรือซับซ้อน
- (4) สามารถปฏิบัติทดลองได้ หรือแบ่งมาทดลองได้บางส่วน

2) เหมาะสมกับขั้นตอนของการยอมรับ และประเภทของบุคคลหรือกลุ่มบุคคล

3) ลักษณะทางสังคมและความก้าวหน้าทางสังคม เช่น สังคมก้าวหน้าอัตราการยอมรับจะเร็ว

4) การทุ่มเทของเจ้าหน้าที่ส่งเสริม ถ้าตั้งใจทำงานอย่างจริงจังความสำเร็จก็มีมากขึ้น

Rogers และ Shoemaker อ้างในสุพจน์ ชัยวิมล (2533: 9) และสุภาวีย์ บรรณเลขทอง (2533: 9) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของผู้ยอมรับวิทยาการใหม่ โดยถือเอาสภาพทางสังคม เศรษฐกิจ บุคลิกภาพของเกษตรกรและพฤติกรรมสื่อความรู้เป็นเกณฑ์พบว่า ผู้ยอมรับก่อนมีลักษณะ ดังนี้

- 1) มีระดับการศึกษาสูงกว่า
- 2) มีสมรรถนะทางการศึกษาสูงกว่า
- 3) มีการถือครองที่ดิน (ปัจจัยการผลิต) มากกว่า
- 4) มีการติดต่อกับบุคคลในชุมชนและนอกชุมชนมากกว่า
- 5) มีการติดต่อกับเจ้าหน้าที่มากกว่า
- 6) มีความสัมพันธ์กับช่องทางสื่อสารมากกว่า

ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับนวัตกรรม ภาวะแวดล้อมอื่นที่มีผลต่อการยอมรับ ซึ่งบุญสม วราเอกศิริ (2529: 162) ได้รวบรวมไว้ ดังนี้

1) แหล่งที่ได้รับข้อมูลข่าวสาร เช่น หนังสือพิมพ์ วารสาร วิทยุ โทรทัศน์ ข่าวสาร จะไปตามทางที่ได้รับ หากไม่ได้รับข่าวสารเลยก็จะไม่เกิดการยอมรับ

2) ระดับการศึกษา ถ้าระดับการศึกษาสูงก็จะมีความสนใจอ่านข่าวสาร ถ้าระดับการศึกษาต่ำก็จะอ่านไม่ออก

3) ประเภทของการศึกษาอบรมในเรื่องนั้น ๆ หากมีความรู้อยู่บ้างก็จะมี การยอมรับเร็วและสูง

4) อายุ คนหนุ่มสาวมักจะกล้าเสี่ยง เชื่อคำแนะนำได้มากกว่าคนที่มีอายุสูงซึ่งมักจะลังเลและเชื่องช้า

5) ภูมิหลังความเป็นมาในการประกอบอาชีพ ว่าเคยประกอบอาชีพนั้น ๆ มาหรือไม่ และประสบผลสำเร็จมากน้อยเพียงใด

6) ขนาดของที่ดินทำกิน หากมีที่ดินพอสมควรหรือขนาดใหญ่พอที่จะขยายงานได้ก็จะรับได้ดี ถ้าไม่มีที่ดินหรือมีที่ดินจำกัดจะขยายต่อไปไม่ได้ การยอมรับสิ่งใหม่ ๆ นั้นก็จะน้อยลง

7) การศึกษาของบุตรหลาน หากบุตรหลานได้รับการศึกษาความโน้มเอียงก็จะมีมาก เพราะได้รับแรงสนับสนุนจูงจูงจากบุตรหลาน

8) การเยี่ยมชมของเจ้าหน้าที่ส่งเสริม หากไม่คอยได้ไปเยี่ยมหรือไม่ไปบ่อย ๆ การยอมรับก็จะมีน้อย

9) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในท้องถิ่น หากมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอยู่ในท้องถิ่นมากและทั่วถึงหรือใกล้ ๆ การได้รับข่าวสารจะมีมาก การยอมรับก็จะมากตามไปด้วย

10) การจัดกิจกรรมและการมีส่วนร่วม เช่น การจัดนิทรรศการ การจัดกลุ่ม ซึ่งเป็น การโน้มน้าวให้คุ้นเคย

11) ระบบของสังคมที่อาศัยอยู่ เป็นลักษณะของสังคมใหม่หรือสังคมเก่า การได้รับการพัฒนามากน้อยเพียงใด เปิดหรือปิดการรับรู้ความรู้ใหม่ ๆ หรือเป็นสังคมล้าหลัง เครื่องค่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี

12) สภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวย เช่น คลองชลประทาน ระบบตลาด ระบบสินเชื่อ หากมีการสนับสนุน การยอมรับเกิดขึ้นเร็วและในอัตราสูง

โดยสรุป ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับนวัตกรรมหรือเทคโนโลยี ประกอบด้วยปัจจัย ทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ระดับการศึกษา และการเยี่ยมชมช่วยเหลือแนะนำของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร

4. ความเป็นมาของเกษตรทฤษฎีใหม่

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาแหล่งน้ำซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการผลิตน้ำในไร่นา ซึ่งนอกจากจะเป็นแหล่งอาหารสำหรับการบริโภคภายในครัวเรือนแล้ว เกษตรกรยังสามารถขายผลผลิตส่วนเกินเพื่อเป็นการเพิ่มรายได้ได้อีกด้วย พระราชดำริการทำไร่นาผสมผสานที่เรียกว่า “ทฤษฎีใหม่” หรือ “โครงการพัฒนาพื้นที่เกษตรน้ำฝนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ” จึงมีการขยายผลไปสู่เกษตรกรอย่างรวดเร็ว เพราะอย่างน้อยที่สุดทำให้เกษตรกรที่ยากจนสามารถพึ่งตนเองได้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสพระราชทานแก่บุคคลต่าง ๆ ที่เข้าเฝ้าถวายชัยมงคลในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2537 เกี่ยวกับ “ทฤษฎีใหม่” สุนทร กุลวัณนวรพงศ์ (2544: 65 – 68) และ สายชล มีบำรุง (2544: 7 – 9) ว่า

“ทฤษฎีใหม่นี้ มิได้เป็นการแจกจ่ายที่ดิน เป็นที่ดินของประชาชนเอง เรื่องนี้เริ่มต้นที่จังหวัดสระบุรี ที่ต้องพูดเพราะว่าแม่ได้พูดเรื่องที่เป็นต้นเหตุของเรื่องนี้มาแล้ว แต่ยังไม่ได้พูดอย่างชัดแจ้ง เรื่องนี้เริ่มที่สระบุรี เมื่อหลายปีแล้ว ก่อนหน้านั้นได้มีจินตนาการ ความคิดฝัน ไม่ได้ไปดูตำรา ไม่ได้ค้นตำรา แต่ค้นในความคิดฝัน ในจินตนาการ เรานึกถึงว่า จะต้องมีส่วนหนึ่งที่จะเข้ากับเรื่องของเรา

เรื่องของเราเกี่ยวข้องกับบุคคลหนึ่งที่มีบรรพบุรุษมาจากอินเดีย ผ่านลังกา แล้วมายังเมืองไทย บรรพบุรุษเขาไปพระพุทธบาทสระบุรี พระเจ้าอยู่หัวในครั้งก่อนโน้น โปรดเสด็จไปสระบุรีกับเสนามาคย์ เพื่อนมัสการพระพุทธบาทสระบุรี ใกล้อำเภอเมืองฯ มีวัดแห่งหนึ่งชื่อว่า “วัดมงคล” เขาชอบเพราะคำว่า “มงคล” นั้นมันดี มันเป็นมงคล มันก้าวหน้า เขาผ่านมาและได้ไปวัดแห่งนั้น และได้บริจาคเงินให้กับวัดสำหรับสร้างพระอุโบสถ ปูของพระเอกก็ยังสามารถให้เงินส่วนหนึ่งสำหรับสร้างฝาย เพราะที่ตรงนั้นไม่เหมาะสำหรับทำนา นี้ก็ประมาณ 90 ปี มาแล้ว ลงท้ายเรื่องนี้ซึ่งเป็นเรื่องในจินตนาการก็เป็นจริง

ได้ดูแผนที่สระบุรีทุกอำเภอ หาๆ ไป ลงท้ายได้เจอวัดชื่อมงคล อยู่ห่างจากอำเภอเมืองฯ ประมาณ 10 กิโลเมตร แล้วก็เหมาะในการพัฒนา จึงไปซื้อที่ ซื้อด้วยเงินส่วนตัวและเพื่อนฝูงได้ร่วมบริจาคเงินจำนวนหนึ่ง ได้ซื้อ 15 ไร่ ที่ใกล้วัดมงคล หมู่บ้านวัดใหม่มงคล ได้ส่งคนไปพบชาวบ้านเขาก็ไม่ทราบว่ามีที่ไหน ไปพบชาวบ้านสืบถามว่าที่นี่มีที่จะขายไหม เขาก็เชิญขึ้นไปบนบ้าน แล้วเขาก็บอกว่า ตรงนี้มี 15 ไร่ ที่เขาจะขาย ในที่สุดก็ซื้อก่อนตั้งมูลนิธิชัยพัฒนา ก็เป็นเวลาประมาณ 7 ปี ไปซื้อที่ตรงนั้นคนพวกนั้นก็งั้นกัน เขาเล่าให้ฟังว่า มีคนเขาฝันว่าพระเจ้าอยู่หัวมาแล้วจะมาช่วยเหลือ เขาก็ไม่ทราบว่าเป็นใคร แต่สักครู่หนึ่งเขามองไปที่ปฏิทินเขามองดู

เอ๊ะ คนนี้ คนที่อยู่ข้างหลังพระเจ้าอยู่หัว เอ๊ะ คนนี้ก็อยู่ข้างหลังพระเจ้าอยู่หัว ในรูปใกล้ ๆ เขาก็
 เลยนึกว่า เอ๊ะ พวกนี้มาจากพระเจ้าอยู่หัว เขาก็เลยบอกว่าชายที่นั่น ก็เลขชื่อ 15 ไร่ และไปทำ
 เป็นศูนย์บริการ

ทางราชการโดยกรมชลประทาน กรมพัฒนาที่ดิน กรมวิชาการเกษตร กรมส่งเสริม
 การเกษตร ทางนายอำเภอและผู้ว่าราชการจังหวัดสระบุรี ได้ช่วยกันทำโครงการนี้ โครงการนี้ใช้
 เงินของมูลนิธิชัยพัฒนาส่วนหนึ่ง ใช้เงินของราชการส่วนหนึ่ง โดยวิธีขุดบ่อน้ำเพื่อนำน้ำนั้นมาทำ
 การเพาะปลูกตาม “ทฤษฎีใหม่” ซึ่ง “ทฤษฎีใหม่” นี้ยังไม่เกิดขึ้น พอคิดบ่อน้ำนั้น เราก็เรียกว่า
 “ม็อดิ” ขุดน้ำม็อดิ ข้าง ๆ ที่อื่นนั้นไม่มีน้ำ แต่ตรงนั้นมีน้ำ ต่อมาก็ซื้อที่อีก 30 ไร่ ก็กลายเป็นศูนย์
 พัฒนา หลักมีว่าแบ่งที่ดินเป็นสามส่วน ส่วนหนึ่งเป็นที่สำหรับปลูกข้าว อีกส่วนหนึ่งสำหรับปลูก
 พืชไร่ พืชสวน

และก็มีที่สำหรับขุดสระน้ำ ดำเนินการไปแล้ว ทำอย่างธรรมดาอย่างชาวบ้าน ในที่
 สุดก็ได้ข้าวก็ได้ผัก ขายข้าวกับผักนี้ก็มีกำไรสองหมื่นบาท สองหมื่นบาทต่อปี หมายความว่า โครงการ
 นี้ใช้งานได้ เมื่อใช้งานได้ก็ขยายโครงการ “ทฤษฎีใหม่” นี้ โดยให้ทำที่อื่น นอกจากมีสระน้ำ
 ในที่นี้แล้วจะต้องมีอ่างเก็บน้ำใหญ่กว่าอีกแห่งเพื่อเสริมสระน้ำ ในการนี้ก็ได้รับความร่วมมือจาก
 บริษัทเอกชนซื้อที่ดินด้วยราคาที่เป็นธรรม ไม่ใช่ไปเวนคืนแล้วสร้างอ่างเก็บน้ำ

ฉะนั้น ในบริเวณนั้นจะเกิดเป็นการพัฒนาแบบใหม่ ถึงเรียกว่า “ทฤษฎีใหม่” ซึ่งเข้าใจ
 ว่าจะดำเนินการไปได้ในที่นี้ แต่ที่อื่นยังไม่ทราบว่าทำได้หรือไม่ เพราะว่าต้องมีปัจจัยสำคัญคือ
 ปัจจัยน้ำ แล้วก็ต้องสามารถที่จะให้ประชาชนเข้าใจและยินยอม ถ้าเขาไม่ยินยอมก็ทำไม่ได้ ถึงมา
 ทำที่กาฬสินธุ์ที่เคยเล่าให้ฟัง ในชุมชนอย่างนี้แล้วว่าทำที่อำเภอเขาวง (โครงการพัฒนาพื้นที่เกษตร
 น้ำฝนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ บ้านแคนสามัคคี บ้านกุดตอแก่น บ้านคุ้มเก่า อำเภอเขาวง
 จังหวัดกาฬสินธุ์) ที่ไปปีนั้น เล่าเรื่องที่ได้เดินทางไป “ทางดิสโก้” เป็นทางทุลักทุเลมาก ที่ “ทางดิสโก้”
 นั้นขอแจ้งให้ทราบว่า ปีแรกทำนา 12 ไร่ ได้ข้าวตามที่กะเอาไว้ พอสำหรับผู้ที่อยู่ในตรงนั้นพอ
 กินได้ไปตลอดปี จึงทำให้ประชาชนในละแวกนั้นมีความเลื่อมใส และยินดียินยอมให้ทำแบบนี้ใน
 ที่ของเขาอีก 10 แปลง หลังจากที่ทำอีก 10 แปลงก็ได้ผล ปีนี้เขาขออีกร้อยแปลง

การขุดสระน้ำนั้นก็ต้องสิ้นเปลือง ชาวบ้านไม่สามารถที่จะออกค่าใช้จ่าย สำหรับการขุด
 ก็ต้องทำให้เขา มูลนิธิชัยพัฒนา และทางราชการก็ได้ช่วยกันทำ โดยที่ชาวบ้านไม่ต้องสิ้นเปลือง
 มากมาย ฉะนั้น “ทฤษฎีใหม่” นี้จะขยายต่อไปได้ อาจจะทั่วประเทศ แต่ต้องช้า ๆ เพราะว่าต้อง
 สิ้นเปลือง สิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายไม่ใช่น้อย ๆ แต่ว่าค่อย ๆ ทำ และเมื่อทำแล้วก็นึกว่า เป็นวิธีการ
 อย่างหนึ่งที่จะทำให้ประชาชนมีกินแบบตามอัธยาศัย คือ อาจไม่รวยมาก แต่ก็พอกิน ไม่อดอยาก
 ฉะนั้นก็นึกว่า “ทฤษฎีใหม่” นี้คงมีประโยชน์ได้ แต่ต้องทำด้วยความระมัดระวัง”

วัดมงคลชัยพัฒนาแห่งนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานนามจาก “วัดมงคล” เป็น “วัดมงคลชัยพัฒนา” เมื่อวันที่ 3 ตุลาคม พุทธศักราช 2535 ณ พระตำหนักทักษิณราชินีเวสท์ จังหวัดนครราชสีมา กับนายสุเมธ ดันติเวชกุล เลขานุการมูลนิธิชัยพัฒนา นับจากนั้นเป็นต้นมา วัดนี้จึงใช้ชื่อว่า “วัดมงคลชัยพัฒนา” มาจนกระทั่งบัดนี้ (สุนทร กุลวัฒน์วรพงศ์ 2544: 78)

ประวัติศาสตร์ชาติไทยนับแต่อดีตกาล พระมหากษัตริย์ไทยนับว่า มีคุณูปการต่อประเทศชาติเป็นอย่างยิ่ง เพราะหลายครั้งที่ประเทศสามารถรอดพ้นจากการเป็นเมืองขึ้นของต่างชาติ และดำรงเอกราชได้อย่างมั่นคงมาจากวีรกรรมอันยิ่งใหญ่ของพระมหากษัตริย์ไทย เมื่อวันที่ 25 มกราคม พุทธศักราช 2135 ยุทธหัตถ์ครั้งยิ่งใหญ่ ณ ตำบลหนองสาหร่าย จังหวัดสุพรรณบุรี ครั้งนั้น สมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงออกบัญชาการทัพสู้รบกับพม่าด้วยพระองค์เองอย่างกล้าหาญกับพระมหาอุปราชาแห่งพม่า จนกองทัพไทยให้ถือว่า วันที่ 25 มกราคม ของทุกปีเป็นวันกองทัพไทย และเมื่อวันที่ 25 มกราคม 2536 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรการดำเนินงาน โครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณวัดชัยมงคลพัฒนา อันเนื่องมาจากพระราชดำริ และบำเพ็ญพระราชกุศลถวายสมเด็จพระนเรศวรมหาราชในโบสถ์วัดมงคลชัยพัฒนา และมีพระราชกระแสรับสั่งว่า “วันนี้ได้นำพระบุญญาธิการของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช มาไว้ที่นี่ เพื่อความเป็นสิริมงคล และความเจริญรุ่งเรืองของสถานที่นี้” (สุนทร กุลวัฒน์วรพงษ์ 2544: 73 - 74)

ตามที่คณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 9 ธันวาคม 2540 เห็นชอบแผนปฏิบัติการบรรเทาปัญหาการว่างงาน เสนอโดยกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม ได้กำหนดให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์รับผิดชอบในแผนปฏิบัติการระยะยาว ให้ดำเนินการในโครงการพัฒนาการเกษตรเพื่อรองรับแรงงานที่กลับสู่ชนบท ภายใต้โครงการ “เกษตรทฤษฎีใหม่” ตามแนวพระราชดำริ โดยให้ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ทำหน้าที่ประสานคณะอนุกรรมการ ทั้งนี้ให้คณะอนุกรรมการทำหน้าที่ในการกำหนดมาตรการและแผนงานในการช่วยเหลือแรงงานที่ว่างงานหรือถูกเลิกจ้างที่เดินทางกลับภูมิลำเนา และประสงค์จะประกอบอาชีพด้านการเกษตรให้ได้ทำงานมีอาชีพและรายได้ที่ยั่งยืน โดยให้กำหนดกิจกรรมและแผนปฏิบัติทั้งในระยะสั้น ระยะกลางและระยะยาว รวมทั้งให้คำแนะนำและกำกับดูแลหน่วยงานในพื้นที่ เพื่อให้ดำเนินการเป็นไปตามแผนปฏิบัติการที่กำหนดไว้ (สุนทร กุลวัฒน์วรพงศ์ 2544: 117 - 118)

ในการพัฒนาการเกษตรของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ตามแนวการปรับแผนปฏิบัติการในการพัฒนาการเกษตร ตามสภาวะวิกฤตเศรษฐกิจนั้น กระทรวงเกษตรได้วางยุทธศาสตร์หลักซึ่งถือเป็นแนวทางในส่วนราชการในสังกัดพิจารณาปรับแผนการดำเนินการ (สุนทร กุลวัฒน์วรพงศ์ 2544: 118 - 119) ดังนี้

1) เร่งรัดในการเพิ่มขีดความสามารถ และประสิทธิภาพในการผลิตในภาคเกษตร ในพืชเศรษฐกิจที่มีความสำคัญต่อการส่งออกและนำเข้าจากต่างประเทศ โดยเร่งรัดการส่งออก สินค้าการเกษตร เช่น ข้าว อาหารทะเล น้ำตาล ยางพารา ผลิตภัณฑ์ปศุสัตว์ เพื่อนำเงินตรา ต่างประเทศเข้าประเทศ และทดแทนการนำเข้าสินค้าวัตถุดิบการเกษตรที่สำคัญ เช่น ถั่วเหลือง ข้าวโพด และผลิตภัณฑ์นม

2) การเตรียมการในการป้องกันสภาวะทางภัยธรรมชาติ เช่น ภัยแล้ง ที่อาจจะมีผลกระทบต่อสภาวะการผลิตในประเทศ และส่งเสริมสนับสนุนให้มีการผลิตสินค้าการเกษตรที่สำคัญ ให้เพียงพอต่อความต้องการภายในประเทศ เพื่อลดแรงกดดันทางด้านระดับราคาของสินค้าหมวดอาหาร เพื่อรักษาเสถียรภาพของระดับอัตราเงิน เพื่อให้ได้ตามเป้าหมายที่รัฐบาลได้วางไว้ในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจ

3) ส่งเสริมและสนับสนุนเกษตรและแรงงาน ที่กลับคืนถิ่นภูมิลำเนา ที่มีความประสงค์ที่จะประกอบอาชีพทางการเกษตร เพื่อให้ได้รับการสนับสนุนทางด้านเทคโนโลยี และความรู้ทางด้าน การประกอบอาชีพทางการเกษตรที่เหมาะสม รวมทั้งจัดหาปัจจัยพื้นฐานที่จำเป็น เช่น ที่ดิน แหล่งน้ำ เงินทุน ตามศักยภาพของงบประมาณที่มีจำกัดให้ได้ประสิทธิภาพสูงสุด

สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมราษฎร ณ อำเภอกุสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ เมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน 2537 ได้ทรงมีพระเมตตาธิคุณเพื่อช่วยเหลือราษฎรในพื้นที่ซึ่งยังประกอบอาชีพทำนาไม่ได้ผล จึงได้มีพระราชเสาวนีย์ให้ส่วนราชการต่าง ๆ ร่วมกัน พิจารณาจัดตั้งศูนย์พัฒนาการเกษตรกุสิงห์ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ซึ่งมีลักษณะการดำเนินงานเช่นเดียวกับศูนย์ศึกษาการพัฒนา อันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สุนทร กุลวัฒนวงศ์ 2544: 11)

การดำเนินการสนองพระราชดำริเพื่อบรรลุดูศูนย์พัฒนาการเกษตรเบ็ดเสร็จ ช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2541 – 2544 ศูนย์พัฒนาการเกษตรกุสิงห์ อันเนื่องมาจากพระราชดำริได้กำหนดกลยุทธ์ไว้ดังนี้

1) ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ปรับปรุงเส้นทางคมนาคมพัฒนาปรับปรุงระบบไฟฟ้า ประปา และการสื่อสารภายในพื้นที่โครงการฯ และปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์ภายในพื้นที่โครงการฯ ให้เหมาะสมกับการใช้ประโยชน์ที่ดินของแต่ละกิจกรรม

2) ด้านทรัพยากรน้ำ พัฒนาแหล่งน้ำที่มีอยู่เดิมและพิจารณาจัดหาแหล่งน้ำใหม่ พร้อมระบบน้ำและจุดสระน้ำ ตามแนวพระราชดำริ “ทฤษฎีใหม่”

3) ด้านทรัพยากรป่าไม้ จัดทำแปลงเพาะพันธุ์ และรวบรวมกล้าไม้นานาชนิดที่มีสายพันธุ์ดี มีคุณภาพ

4) ด้านทรัพยากรดิน ดำเนินการสำรวจตรวจสอบคุณภาพของดิน จัดทำแปลงสาธิต และแนะนำปลูกพืชที่เหมาะสมกับสภาพดินในพื้นที่ในลักษณะการอนุรักษ์ดินและน้ำ

5) ด้านพัฒนาอาชีพ ดำเนินการเพื่อให้ศูนย์เป็นแหล่งบริการพัฒนาสาธิตอบรมและส่งเสริมให้ความรู้เกี่ยวกับการปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ และประมง

6) ด้านพัฒนาคุณภาพชีวิต พัฒนาด้านสาธารณสุข โดยดำเนินการแก้ไขปัญหาคาดอาหารทั้งผู้ใหญ่และเด็ก รวมทั้งพัฒนาด้านการศึกษา โดยส่งเสริมการศึกษานอกระบบ เช่น การฝึกอบรมและพัฒนาฝีมือแรงงาน

โดยสรุปแล้ว ทฤษฎีใหม่ เริ่มดำเนินการแห่งแรกที่บริเวณวัดชัยมงคล ตำบลห้วยบง อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี และหลังจากที่คณะรัฐมนตรีมีมติเมื่อวันที่ 9 ธันวาคม 2540 ให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ดำเนินการพัฒนา เช่น โครงการ “เกษตรทฤษฎีใหม่” ขยายผลสู่การปฏิบัติของเกษตรกรทั่วทุกจังหวัด ในส่วนของจังหวัดศรีสะเกษ ใช้ศูนย์พัฒนาการเกษตรภูสิงห์ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ เป็นสถานที่ฝึกอบรมเกษตรกรที่ร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ในจังหวัดศรีสะเกษ สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดศรีสะเกษ (2544: 1-2) ได้กล่าวถึงหลักการ และเหตุผลว่า กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้จัดทำแผนปฏิบัติการ โครงการเกษตรทฤษฎีใหม่เสนอคณะกรรมการนโยบายบรรเทาปัญหาการว่างงานแห่งชาติ ให้ความเห็นชอบเมื่อวันที่ 19 มกราคม 2541 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เข้าร่วมโครงการสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างยั่งยืน โดยไม่ได้รับผลกระทบจากสภาพเศรษฐกิจ การค้า และเพื่อลดการเคลื่อนย้ายการใช้แรงงาน โดยสนับสนุนเกษตรกรทั่วไปและแรงงานคืนถิ่นที่กลับสู่ภูมิลำเนา ซึ่งกระจายอยู่ในท้องที่ระดับตำบล ให้ทำการเกษตรที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ และเป็นศูนย์สาธิตเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ ในระดับตำบลรวม 8,000 ศูนย์ทั่วประเทศ มีระยะเวลาการดำเนินงานตามโครงการ 4 ปี (พ.ศ. 2541 - พ.ศ. 2544)

จังหวัดศรีสะเกษได้ทำการคัดเลือกเกษตรกรเข้าร่วมโครงการในปี 2541 จำนวน 524 ราย และในปี 2542 จำนวน 313 ราย รวม 837 ราย โดยเกษตรกรแต่ละรายจะได้รับการสนับสนุนปัจจัยการผลิตรายละประมาณ 5,000 บาท สำหรับปี 2543 ไม่มีการคัดเลือกเกษตรกรเข้าร่วมโครงการเพิ่มเติม แต่จะเป็นการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้แก่เกษตรกร และให้การสนับสนุนสระน้ำ จำนวน 458 สระ

การดำเนินงานในปี 2544 เป็นปีสุดท้ายของโครงการ ซึ่งไม่มีการคัดเลือกเกษตรกรเข้าร่วมโครงการเพิ่มเติม และสิ้นสุดการสนับสนุนปัจจัยการผลิตและสระน้ำให้กับเกษตรกรร่วมโครงการ แนวทางการดำเนินงานจะมุ่งเน้นการให้บริการทางวิชาการ การสร้างเครือข่ายของเกษตรกรร่วมโครงการ โดยการรวมกลุ่มเกษตรกรจากตัวแทนในระดับตำบล เพื่อให้เกิดกลุ่มองค์กรเกษตร

ทฤษฎีใหม่ในระดับจังหวัด และเน้นการจัดเก็บข้อมูลบัญชีฟาร์มของเกษตรกรร่วมโครงการ เพื่อจัดทำ Farm Plan ที่เหมาะสมในแต่ละพื้นที่ ดังนั้น ในการดำเนินงานโครงการในส่วนของ การสร้างเครือข่ายและการจัดทำ Farm Plan จำเป็นที่จะต้องตระหนักถึงความยั่งยืนที่ควรที่จะเกิดขึ้นภาย หลังสิ้นสุดโครงการ นั่นคือ เกษตรกรต้องสามารถพัฒนาเครือข่ายของตนเองจนมีความพร้อมที่จะ รวมกลุ่มเองได้ และสามารถพัฒนาเพื่อดำเนินกิจกรรมตามแนวทางการเกษตรทฤษฎีใหม่ด้วยตนเองต่อไปได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสมพันธ์ โทชะอริก (2544: 8 – 9)

สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดศรีสะเกษ ได้รับมอบหมายจากกระทรวงเกษตร และสหกรณ์ให้จัดอบรม เสวนา เพื่อพัฒนาและสร้างเครือข่ายของเกษตรกรร่วมโครงการฯ ใน ปีงบประมาณ 2544 จำนวน 2 ครั้ง คือ ในระดับอำเภอ ซึ่งได้ทำการจัดอบรมเสวนาไปแล้วเมื่อ เดือนมีนาคม 2544 และสามารถขยายผลการสร้างเครือข่ายได้จำนวน 206 กลุ่ม ครั้งต่อไปจะเป็น การเสวนาระดับจังหวัด

เครือข่าย (Network) หมายถึง กลุ่มของจุดต่าง ๆ ซึ่งเชื่อมต่อด้วยเส้น จุดต่าง ๆ ที่ว่านี้ คือ บุคคลหรือกลุ่ม ส่วนเส้นที่เชื่อมต่อนี้ หมายถึง ความสัมพันธ์ที่บุคคลหรือกลุ่มต่าง ๆ เครือข่าย เป็นรูปแบบทางสังคมที่เปิดโอกาสให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์กร เพื่อการแลกเปลี่ยน การสร้าง ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และการร่วมกันทำงาน เครือข่ายเป็นรูปแบบหนึ่งของการประสานงาน ของบุคคล กลุ่ม หรือองค์กรหลายๆ องค์กรที่ต่างก็มีทรัพยากรของตนเอง อ้างใน สำนักงาน เกษตรและสหกรณ์จังหวัดศรีสะเกษ (2544: 5) การสร้างเครือข่าย (Networking) คือ กิจกรรมในการ ก่อให้เกิดกลุ่มเพื่อวัตถุประสงค์ในการแลกเปลี่ยน การจัดกิจกรรม หรือการผลิตระหว่างองค์กร สมาชิก ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันมาก่อนหน้าที่จะทำความตกลงเป็นองค์กรเครือ ข่าย เป็นการทำนุบำรุงรักษาเครือข่ายด้วยการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ

5. เกษตรทฤษฎีใหม่

ความหมายของเกษตรทฤษฎีใหม่ (สุนทร กุลวัฒน์วรพงศ์ 2544: 69) จากพระราชดำรัส ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเกี่ยวกับทฤษฎีใหม่ที่ได้ทรงพระราชทานไว้เนื่องในวโรกาสต่าง ๆ “ทฤษฎีใหม่” (New Theory) หมายถึง “แนวทางปฏิบัติเพื่อให้เกษตรกรที่มีที่ดินถือครองประมาณ 10 – 15 ไร่ สามารถมีน้ำใช้เพื่อการเกษตรอย่างพอเพียงตลอดปี และใช้น้ำกับที่ดินที่มีอยู่ให้เกิด ประโยชน์สูงสุด เพื่อให้มีกินแบบตามอัธยาศัย คือ ไม่ได้รวยมาก แต่พอกินไม่อดอยาก โดยการ แบ่งที่ดินถือครองออกเป็นสัดส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 ไร่ยละ 30 ไร่สำหรับขุดสระ ส่วนที่ 2 ไร่ยละ

60 ใช้สำหรับทำนาปลูกข้าว และปลูกพืชไร่ ทำสวน และสวนที่ 3 ไร่ละ 10 ของพื้นที่สำหรับเป็นที่บริการ เช่น ทางเดิน ที่อยู่อาศัย หรืออื่น ๆ ” ตามแนวพระราชดำริกับทฤษฎีใหม่ ดังนี้

1) เป็นวิธีปฏิบัติของเกษตรกรที่เป็นเจ้าของที่ดินจำนวนน้อย (ประมาณ 15 ไร่) ซึ่งเป็นที่ถือครองโดยเฉลี่ยของเกษตรกรโดยทั่ว ๆ ไป

2) ให้เกษตรกรมีความเพียงพอโดยเลี้ยงตัวเองได้ในระดับที่ประหยัดก่อน ทั้งนี้ต้องมีควมสามัคคีกันในห้องถิ่น

3) มีข้าวบริโภคเพียงพอประจำปี โดยถือว่าครอบครัวหนึ่งทำนา 5 ไร่ จะมีข้าวพอกินตลอดปี

4) เพื่อการนี้จะต้องใช้หลักเกณฑ์เฉลี่ยที่ว่าต้องมีน้ำใช้ระหว่างช่วงฤดูแล้ง 1,000 ลูกบาศก์เมตรต่อไร่

สันทัด โรจน์สุนทร (2541: 1 – 2) กล่าวว่า “ปรัชญาการพัฒนาทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ” สูตรสำหรับการปฏิบัติงานใด ๆ กับมิติด้านการพัฒนาของจอมปราชญ์ของแผ่นดิน พระราชปณิธานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมใด ๆ ล้วนแต่มีความชัดเจนอยู่ที่ความห่วงใยความเป็นอยู่ของพสกนิกรของพระองค์ ทรงมีความยึดมั่นในพระราชหฤทัยเสมอมาว่า “ทุกข์สุขของราษฎรนั้นคือทุกข์สุขของพระองค์เอง” การเสด็จพระราชดำเนินแปรพระราชฐานเพื่อประทับที่พระตำหนักต่าง ๆ ทางภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และอื่น ๆ เพื่อทรงตรวจงานพัฒนา และงานตามพระราชดำริต่าง ๆ เป็นผลให้มีโครงการพัฒนาหลายพันโครงการทั่วประเทศ สิ่งที่ทรงให้ความสนพระราชหฤทัยเป็นพิเศษคือ การทำมาหากินของเหล่าประชาราษฎร์ และที่ดูจะเป็นปัจจัยหลักที่สำคัญก็คือ เรื่องดินและเรื่องน้ำ ซึ่งจะมีผลกระทบโดยตรงต่อการทำมาหากินของประชากร จากที่ได้เคยติดตามปฏิบัติงานถวาย ณ เมืองพระยุดลลบาทในเรื่องต่าง ๆ โดยเฉพาะเรื่องที่ดินและการใช้ประโยชน์ของที่ดินตามภาคต่าง ๆ และในปัจจุบันก็ยังได้ปฏิบัติงานถวายในฐานะอาสาสมัคร ดูแลเรื่องงานวิจัยให้กับมูลนิธิโครงการหลวง ทางภาคเหนือ ซึ่งเป็นโครงการส่วนพระองค์เฉพาะในบริเวณภาคเหนือ โดยมี ม.จ. กิศเดช รัชนิ เป็นหัวหน้าโครงการ ตั้งแต่ก่อตั้งมาใน พ.ศ. 2512 ถึงปัจจุบัน ในภาพรวมของการปฏิบัติงาน อาจไม่มีพระบรมราโชวาทเรื่องใดเป็นสูตรสำหรับการปฏิบัติงานได้ดีเท่ากับพระราชดำรัสที่ทรงบรรยายไว้ ดังต่อไปนี้ “การพัฒนาส่งเสริมกิจการงานใด ๆ ให้เจริญก้าวหน้าไปจนบรรลุเป้าหมายที่ประสงค์นั้น จำเป็นต้องเริ่มต้นจากพื้นฐานของกิจการนั้นก่อนคือ เริ่มต้นด้วยการพิจารณา สํารวจสถานะที่เป็นอยู่ในปัจจุบันให้ทราบแน่ชัด การทราบแน่ชัดถึงพื้นฐาน โครงสร้างของงานจะทำให้ประมาณกำลังความสามารถที่พัฒนาต่อไป และกำหนดรู้แนวทางที่จะปฏิบัติได้ถูกต้อง เมื่อกำหนดแนวทางได้แล้วก็วางขั้นตอนการปฏิบัติให้เป็นไปตามลำดับที่สำคัญนั้น ต่อจากนั้นก็ลงมือปฏิบัติให้จริงด้วยความหนักแน่น

ต่อเนื่องเป็นกระบวนการโดยสมควรและพอเหมาะแก่เหตุ แก่สภาวะแวดล้อม ก็จะเป็นปัจจัย ประกอบกันให้งานทุกอย่างก้าวหน้าไปจนบรรลุเป้าหมายไปโดยสมบูรณ์ทุกประการ" ดังนั้น สูตรของการทำกิจกรรมให้ได้ผล จึงต้องมีการตั้งสมมุติฐานที่เป็นไปได้ ทฤษฎีใหม่จึงเกิดขึ้นเพื่อให้มี เนื้อที่ที่เกื้อกูลกัน หากพืชใดเสียหายก็มีพืชอื่นมาช่วยเหลือ เช่น ถ้านาข้าวไม่ได้ผลก็อาจมีรายได้จาก รายได้ของผลไม้ พืชไร่ และพืชสวนอื่น ๆ ที่ปลูก ยึดหลักทางความพอเพียง พออยู่ได้ เพราะ ความยากจนยังคงเป็นปัญหาอยู่จนถึงปัจจุบันกับบุคคลในชนบท การพึ่งพาน้ำฝนแต่ละปีมีความเสี่ยง มิใช่น้อย จะลดความเสี่ยงได้จะต้องมีหลักประกันคือ บ่อน้ำ ในการนี้ทรงเน้นการกักน้ำในพื้นที่ ราบที่ปลูกข้าวเป็นอาชีพหลัก อย่างไรก็ดี ข้าวยังเป็นสิ่งสำคัญที่สุดต่อชีวิตของชาวไทย ทฤษฎี ใหม่จึงเน้นบริเวณเช่นนี้ ซึ่งมีอยู่มากทั่วไปในทุกภาคของประเทศ

ภุชณ ปรีชปรางโมช อ้างถึงในกระทรวงศึกษาธิการ (2543: 194) กล่าวว่า ทฤษฎีใหม่ คือ ข้อเสนอที่สะท้อนให้เห็นถึงรากฐานปรัชญาหรือแนวคิด "ทางพัฒนาแผนใหม่" หรือ "ยุทธ ศาสตร์การพัฒนาประเทศไทยยุคใหม่" ในองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช คือ ข้อ เสนอที่ได้รับการยอมรับและกล่าวถึงกันกว้างขวาง และเชื่อว่าจะเป็นทางรอดจากวิกฤตระบบโลกที่ ประเทศไทยกำลังเผชิญอยู่ทุกวันนี้ ทฤษฎีใหม่ของพระองค์ท่านมีความประสงค์เพื่อการยกระดับ มาตรฐานการครองชีพของเกษตรกรรายย่อยของประเทศไทย ซึ่งทฤษฎีชี้ให้เห็นการจัดทรัพยากร ดินและน้ำ

องค์กรประชาชนและความร่วมมือกับองค์กรภายนอกชุมชนในการพัฒนาครอบครัว เกษตรกรรายย่อย พระองค์ทรงดำริทฤษฎีนี้ขึ้นด้วยพระประสงค์ที่จะนำมาใช้เป็นแนวทางในการ ขจัดปัดเป่าและบรรเทาปัญหาความยากจน ให้แก่ครัวเรือนเกษตรกรผู้ยากไร้ที่กระจายอยู่ทั่วประเทศ เพื่อให้เกษตรกรพึ่งตนเองได้ ด้วยวิธีง่าย ๆ ค่อยเป็นค่อยไปตามลำพัง ให้พอมีพอกิน ไม่อดอยาก ในเบื้องต้น จึงค่อยยกระดับไปสู่ขั้นก้าวหน้า

เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนและสังคมให้ดีขึ้นเป็นลำดับ โดยอาศัย การรวมพลังภายในชุมชนหรือช่วยเหลือในด้านการติดต่อประสานงาน จัดหาทุนหรือแหล่งเงิน รวมทั้งร่วมมือกันในการลงทุนเพื่อการผลิต การแปรรูป จำหน่าย และพัฒนาคุณภาพชีวิต

อำพล เสนาณรงค์ อ้างถึงในกระทรวงศึกษาธิการ (2543: 169) กล่าวว่า ทฤษฎีใหม่ ให้แนวคิดแก่ประชาชนได้ในยามที่บ้านเมืองประสบปัญหา เศรษฐกิจถดถอย คนว่างงาน ให้ ความสำคัญในการใช้น้ำให้เป็นประโยชน์แก่การเกษตร และการใช้น้ำอย่างประหยัด ซึ่งสอดคล้อง กับโสภณ สุภาพงษ์ อ้างถึงในกระทรวงศึกษาธิการ (2543: 173) ที่กล่าวว่า ทฤษฎีใหม่จะสร้างคน ให้เติบโต โดยพึ่งพาตนเอง ทำให้เกษตรกรในชนบทมีอาหารกินพอเพียงต่อการดำรงชีวิตตลอดปี มีกินมีใช้พอสมควรแก่ฐานะไม่ต้องขายแรงงาน ไม่ต้องประกอบการใด ๆ ที่ทำลายธรรมชาติและ

สิ่งแวดล้อม เมื่อชุมชนเข้มแข็งจนถึงขั้นที่สามารถรวมกลุ่มกันประกอบธุรกิจชุมชนได้ ซึ่งจะเป็นหนทางให้สังคมไทยแข็งแรงโดยพื้นฐาน คือ คนส่วนใหญ่ของประเทศเข้มแข็ง

สุรเกียรติ์ เสถียรไทย อ้างถึงในกระทรวงศึกษาธิการ (2543: 182) ได้กล่าวเพิ่มเติมว่า การพัฒนาความเข้มแข็งแก่ชุมชนตามปรัชญาทฤษฎีใหม่แต่ละขั้นคือนั้น มิได้ปฏิเสธจุดเชื่อมโยงกับโลกภายนอก หากแต่เป็นการเสนอรูปแบบการผสมผสานที่จะทำให้นั้นสามารถมีภูมิคุ้มกันต่อภัยทางเศรษฐกิจที่อาจเกิดขึ้นได้ ผสมผสานระหว่างทุนและปัจจัยภายนอกกับสิ่งที่เรามีอยู่แล้ว คือ องค์ความรู้ มาใช้ให้เต็มที่เพื่อเราจะได้ยืนอยู่บนขาเราได้ ขอเพียงแต่ทุกฝ่ายได้ทำความเข้าใจต่อทฤษฎีใหม่ และนำไปใช้อย่างถูกต้องทิศทางและช่วยกันคิดรูปแบบใหม่ ๆ ที่ทั้งสามฝ่ายจะร่วมมือกันได้ ก็สามารถนำพาประเทศไทยให้รอดพ้นจากวิกฤต ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและวิกฤตทางปัญญาได้ในที่สุด

ดังนั้น นิคม มุสิกะ อ้างถึงในกระทรวงศึกษาธิการ (2543: 189) ได้กล่าวถึงสาระสำคัญของทฤษฎีใหม่ตามความคิดของผู้ปฏิบัติงานด้านศิลปวัฒนธรรม เรารู้สี่ขาบซึ่งและถึงเห็นประเด็นสำคัญ คือ ทฤษฎีใหม่มีแนวทางในการพัฒนาประเทศที่เห็นความสำคัญกับคน คือ มุ่งให้เกิดความอยู่เย็นเป็นสุข ความสุขกายสบายใจ อันเป็นสิ่งที่พระมหากษัตริย์ไทยแต่ครั้งโบราณพระราชทานให้แก่ปวงชน แนวทางพัฒนาตามแนวทฤษฎีใหม่ทำให้เราอยู่อย่างไทยในสังคมโลกได้อย่างสง่างาม น่าภาคภูมิใจ โดยที่เราสามารถผลิตทรัพยากรได้ตามภูมิปัญญา และเทคโนโลยีแบบไทย มีความเพียงพอในครอบครัว เมื่อเราพุงตัวได้ ชุมชนมีความเข้มแข็งช่วยตัวเองได้ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่สอดคล้องกับหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาจะกลับมามีคุณค่าที่ทุกคนยอมรับนำมาซึ่งความสงบสุข กินคืออยู่ดีขึ้น การผลิตอุดมสมบูรณ์เพียงพอที่จะค้าขายไปยังต่างประเทศ

ชัยอนันต์ สมุทวณิช อ้างถึงในกระทรวงศึกษาธิการ (2543: 170) ได้กล่าวสรุปว่า ทฤษฎีใหม่เป็นแนวพระราชดำริที่มีความยิ่งใหญ่ 9 ประการ ดังนี้

1) เป็นความคิดที่ก้าวพ้นเพดานความคิดแบบตะวันตก ซึ่งมีอิทธิพลต่อทฤษฎีทางการพัฒนา คือ ความคิดแบบตะวันตกมีลักษณะเป็นเอกนิยมและทวินิยม แต่พระราชดำริทฤษฎีใหม่มีลักษณะเป็นพหุนิยม

2) เป็นความคิดที่ก้าวพ้นเพดานความคิดแบบวิทยาศาสตร์ ซึ่งถือว่ามีโดยธาตุหรือส่วนที่มีคุณลักษณะเหนือกว่า มีพลังแรงกว่า ทฤษฎีใหม่ยอมรับการดำรงอยู่ร่วมกันของสิ่งที่แตกต่างกัน เช่น เกษตรกรพึ่งตนเอง ดำรงอยู่ร่วมกับการผลิตทางเกษตรอุตสาหกรรมหรืออุตสาหกรรมได้ โดยไม่จำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงจากลักษณะเกษตรพอเพียงไปเป็นการผลิตรูปแบบอื่น

3) เป็นแนวคิดที่ปฏิบัติได้ ทำให้เห็นจริงได้ จึงเป็นทฤษฎีที่ผนึกประสานเป็นเนื้อเดียวกันกับการปฏิบัติ มิใช่เป็นเพียงทฤษฎีลอยๆ ปฏิบัติไม่ได้

4) เป็นทฤษฎีที่มีความง่าย ไม่ซับซ้อน เข้าใจง่าย จึงมีพลังสูง คนทั่วไปทุกระดับสามารถเข้าใจ เข้าถึง และนำไปทำให้เห็นผลจริงได้

5) เป็นทฤษฎีที่น่าประสพการณ์ และลักษณะทางสภาพแวดล้อมคน ทำ อากาศ การเปลี่ยนแปลงทางฤดูกาล วิถีชีวิต ฐานะทางเศรษฐกิจ สถานการณ์เฉพาะหน้า และอนาคต ตลอดจนลักษณะเด่นของชีวิตความเป็นอยู่ และการผลิตของไทยซึ่งเป็นประเทศผลิตธัญญาหารมา รวมกันขึ้นเป็นทฤษฎีใหม่

6) เป็นแนวคิดที่ทันสมัย ได้จังหวะเวลา เหมาะในการเตือนให้ผู้มีบทบาททางการจัดทำและดำเนินการตามนโยบายและแผนพัฒนา ให้มีสติและระมัดระวังในการกำหนดนโยบาย และแผนการพัฒนาประเทศ

7) เป็นแนวทางที่แฝงไว้ซึ่งปรัชญาการดำรงชีวิตด้วย มิใช่เป็นแค่เพียงทฤษฎีทางเศรษฐกิจ หรือทฤษฎีด้านหนึ่งด้านใด โดยเฉพาะ หากแต่เป็นทฤษฎีแบบองค์รวม (Holistic Theory) เพราะมีหลายมิติทั้งด้านเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และปรัชญาการดำรงชีวิต อีกทั้งยังมีผลในทางการส่งเสริม จริยธรรมแห่งความเพียงพออีกด้วย

8) เป็นแนวคิดที่มีพลังในการกระตุ้นให้ผู้ยากไร้มีพลัง เข้าใจถึงความเป็นจริงไม่มีปมด้อย หรือทอดลอยในโชคชะตา เพราะผู้ปฏิบัติสามารถมีความสุขได้ตามอัธยาศัยและเข้าใจหลักของสันโดษ ไม่ถูกมองหรือทับถมว่าเป็นผู้ด้อยพัฒนา หรือมีปัญหาเป็นขวากหนามของการพัฒนา

9) เป็นแนวคิดที่ปลอดจากการเมือง ผลประโยชน์และอุดมการณ์ จึงเป็นทฤษฎีใหม่ที่มีความเป็นสากล สามารถนำไปใช้โดยปราศจากข้อข้องใจด้านการเมือง ย่อมเป็นผลดีต่อประเทศที่มีปัญหาคล้ายกับประเทศไทย ทั้งในเอเชีย ลาตินอเมริกา แอฟริกาหรือแม้แต่ในโลกละวันตก

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อ่างในสายชล มีบำรุง (2544: 9 – 11) ได้อธิบาย “ทฤษฎีใหม่” ว่า

1) มีการบริหารและการจัดแบ่งที่ดินแปลงเล็กออกเป็นสัดส่วนที่ชัดเจน เพื่อประโยชน์สูงสุดของเกษตรกร ซึ่งไม่เคยมีคนคิดมาก่อน

2) มีการคำนวณโดยหลักวิชาการเกี่ยวกับปริมาณน้ำที่จะกักเก็บให้พอเพียงต่อการเพาะปลูกได้ตลอดปี

3) มีการวางแผนที่สมบูรณ์แบบ สำหรับเกษตรกรรายย่อย โดยมีถึง 3 ขั้นตอน ซึ่งสอดคล้องกับวัฏจักร พรหมทอง (2542: 21 – 25)

(1) ทฤษฎีใหม่เบื้องต้น เป็นการเริ่มต้นของทฤษฎีใหม่ เป็นขั้นตอนของการผลิตทางการเกษตรโดยตรง เพื่อให้มีอาหารอย่างเพียงพอสำหรับการบริโภคภายในครอบครัว ในขั้นนี้

เกษตรกรจะต้องศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับทฤษฎีใหม่ รวมทั้งกรรมวิธีในการขุดสระน้ำ การปลูกพืช และเลี้ยงสัตว์ เมื่อได้ข้อมูลต่าง ๆ และคิดว่ามีความรู้เพียงพอแล้ว จึงเริ่มดำเนินการเกษตรทฤษฎีใหม่

(2) ทฤษฎีใหม่ขั้นก้าวหน้า

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้มีพระราชกระแสรับสั่งในพระราชวโรกาสต่าง ๆ กัน สรุปได้ 3 ขั้น ซึ่งสอดคล้องกับอำพล เสนาณรงค์ (2542: 5) และกรมส่งเสริมการเกษตร (2540: 7) ดังนี้

ขั้นที่ 1 การผลิต เป็นการผลิตให้พึ่งตนเองได้ด้วยวิธีง่าย ๆ ค่อยเป็นค่อยไปตามกำลัง ให้พอมีกิน ไม่อดอยาก (15 มีนาคม 2537)

ขั้นที่ 2 เกษตรกรรวมพลังในรูปกลุ่มหรือสหกรณ์ ร่วมแรงใน

- การผลิต (พันธุ์พืช เตรียมดิน ชลประทาน ฯลฯ)
- การตลาด (ลานตากข้าว ยุ้ง เครื่องสีข้าว การจำหน่าย การผลิต)
- การเป็นอยู่ (กะปิ น้ำปลา อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ฯลฯ)
- สวัสดิการ (สาธารณสุข เงินกู้)
- การศึกษา (โรงเรียน ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก)
- สังคมและศาสนา

เพื่อให้พอมีกิน มีใช้ ช่วยให้สังคมและชุมชนดีขึ้นพร้อม ๆ กัน ไม่รวยคนเดียว (12 กุมภาพันธ์ 2538)

ขั้นที่ 3 ร่วมมือกับแหล่งเงินและแหล่งพลังงาน ตั้งและบริการโรงสี ตั้งและบริการร้านสหกรณ์ ช่วยกันลงทุน ช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชนบท ซึ่งไม่ใช่ทำอาชีพเกษตรอย่างเดียว (13 กุมภาพันธ์ 2538)

(3) ทฤษฎีใหม่ที่สมบูรณ์ เป็นขั้นที่นำไปสู่ธุรกิจชุมชน เพื่อให้สภาพความเป็นอยู่ของเกษตรกรในชุมชนดีขึ้น จึงเป็นขั้นของการติดต่อประสานงานกับแหล่งเงินทุน เพื่อนำเงินทุนมาใช้กับกิจกรรมต่าง ๆ ของเกษตรทฤษฎีใหม่

1) แบบจำลองทฤษฎีใหม่

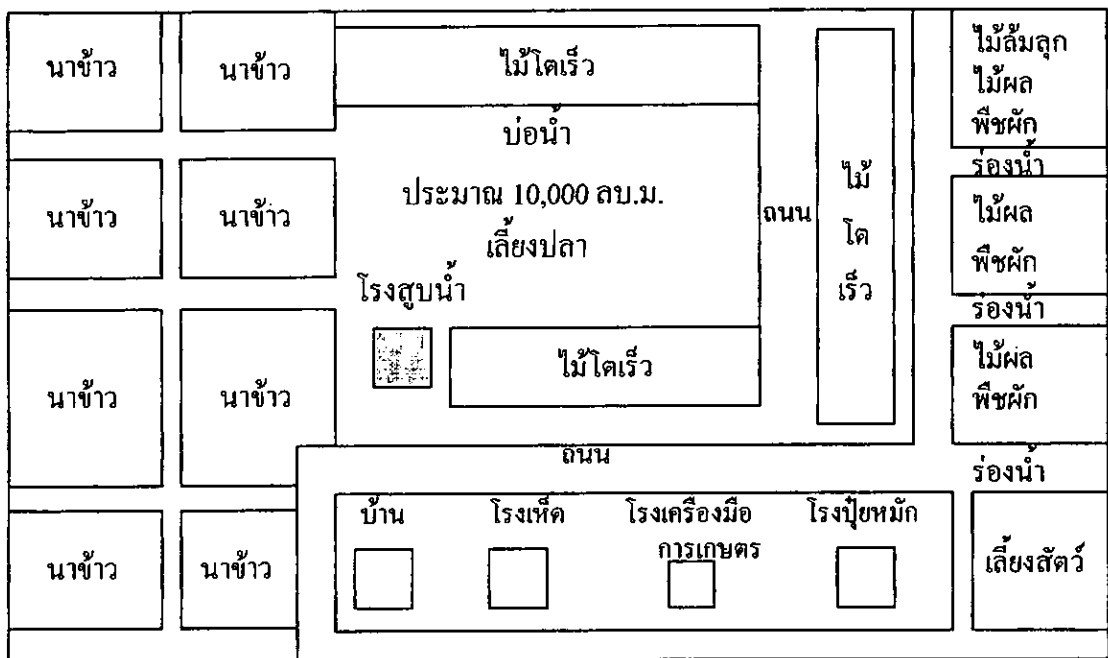
แปลงที่ดินขนาด 15 ไร่ ตั้งอยู่ที่บ้านมงคล ตำบลห้วยม้ง อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ใช้แบบจำลองของ “ทฤษฎีใหม่” มีการจัดแบ่งการใช้ประโยชน์พื้นที่ดังนี้

ก. ส่วนแรก เนื้อที่ประมาณ ร้อยละ 30 หรือ 3 ไร่ ขุดเป็นสระเก็บน้ำประจำไร่นา มีปริมาตรความจุอย่างน้อยไม่ต่ำกว่า 10,000 ลูกบาศก์เมตร สำหรับไว้ใช้ในการเพาะปลูกพืช

โดยสามารถนำไปใช้ได้ทั้งทำนา ปลูกพืชไร่ หลังจากเกี่ยวข้าวในฤดูแล้ง ปลูกผักสวนครัว สวนผลไม้ ไม้ยืนต้น ไม้ใช้สอย ปลูกพืชน้ำ เพาะเห็ดและเลี้ยงปลาหรือสัตว์น้ำอื่น ๆ เพื่อเป็นรายได้เสริม

ข. ส่วนที่ 2 เนื้อที่ประมาณ ร้อยละ 60 หรือ 10 ไร่ ใช้เป็นที่เพาะปลูก และพัฒนาการเกษตรกรรมต่างๆ เช่น ทำนา ปลูกพืชไร่ พืชสวนครัว สวนผลไม้ ไม้ยืนต้น ไม้ใช้สอย และวนเกษตร ตามความเหมาะสม โดยให้เอื้ออำนวยกับทรัพยากรและสภาพแวดล้อมและการตลาดของท้องถิ่น

ค. ส่วนที่ 3 เนื้อที่ประมาณ ร้อยละ 10 หรือ 3 ไร่ จัดทำเป็นบริเวณที่อยู่อาศัย คอกสัตว์ กองปุ๋ยหมัก กองฟาง โรงเรือน ลานตากนวดพืชผล สวนครัว ไม้ร่มเงา ไม้ดอก ไม้ประดับ สวนหย่อม ถนนคันดินหรือคูคลองและสิ่งก่อสร้างอื่น ๆ

ภาพที่ 2.1 แบบจำลอง “ทฤษฎีใหม่” ตามแนวพระราชดำริ พื้นที่ 15 ไร่

ที่มา: 1. มนูญฤต รูปขจร การดำเนินงานทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ จังหวัดสระบุรีกับ เขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ โครงการพัฒนาพื้นที่อันเนื่องมาจากพระราชดำริ วัฒนคุณชัยพัฒนา อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี โรงพิมพ์สระบุรี 2542

2. สายชล มีบำรุง “ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของสมาชิกโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริในจังหวัดราชบุรี” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (เกษตรศาสตร์) บัณฑิตวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2544

2) หลักการของ “ทฤษฎีใหม่”

ก. ทฤษฎีเบื้องต้น (ขั้นที่ 1) พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานรายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับทฤษฎีใหม่ เมื่อวันที่ 5 มีนาคม 2537 และจากการขยายความของอำพล เสนาณรงค์ อ่างในสายชล มีบำรุง (2544: 11 – 16) กล่าวว่า

ก) เป็นวิธีปฏิบัติของเกษตรกรที่เป็นเจ้าของที่ดินจำนวนน้อย แปลงเล็ก (ประมาณ 15 ไร่) ซึ่ง

(ก) เป็นเกษตรกรรายย่อย ฐานะค่อนข้างยากจน มีสมาชิกในครอบครัวปานกลาง (5 – 6 คน) อยู่ในเขตใช้น้ำฝน หากมีแหล่งน้ำเสริม ต้องใช้น้ำอย่างประหยัด

(ข) เป็นเกษตรกรที่ทำนา และทำไร่เป็นหลักอยู่เดิม เกษตรกรที่อยู่ในเขตทำสวน ไม้ยืนต้นและสวนผลไม้อยู่แล้ว ไม่จำเป็นต้องเปลี่ยนมาทำเกษตรวิธีนี้

ข) หลักสำคัญ ให้เกษตรกรมีความพอเพียง โดยเลี้ยงตัวได้ (self-sufficiency) ในระดับชีวิตที่ประหยัดก่อน และต้องมีความสามัคคีในท้องถิ่น

ค) มีการผลิตข้าวบริโภคเพียงพอตลอดปี โดยถือว่าครอบครัวหนึ่งทำนา 5 ไร่ จะต้องมีข้าวพอกินตลอดปี เนื่องจากคนไทยรับประทานข้าวเป็นอาหารหลัก โดยบริโภคข้าวเฉลี่ยประมาณคนละ 200 กิโลกรัมต่อปี หากมีสมาชิก 6 คน จะต้องบริโภคข้าวไม่ต่ำกว่าปีละ 1,200 กิโลกรัม

ง) เพื่อการนี้ จะต้องใช้หลักว่า ต้องมีน้ำ 1,000 ลูกบาศก์เมตรต่อการเพาะปลูก 1 ไร่ ฉะนั้น 5 ไร่ ต้องมีน้ำ 5,000 ลูกบาศก์เมตร ในแต่ละแปลง (15 ไร่) ทำนา 5 ไร่ ทำพืชไร่หรือผลไม้ 5 ไร่ (รวมเป็น 10 ไร่) จะต้องมีน้ำ 10,000 ลูกบาศก์เมตร ซึ่งสอดคล้องกับกระทรวงมหาดไทย (2541: 26)

จึงตั้งสูตรคร่าว ๆ ว่า แต่ละแปลงประกอบด้วยนา 5 ไร่ พืชไร่หรือพืชสวน 5 ไร่ สระน้ำ 3 ไร่ ที่อยู่อาศัย 2 ไร่ รวมทั้งหมด 15 ไร่

อัตราส่วนดังกล่าว เป็นสูตรหรือเป็นหลักการตามโดยประมาณเท่านั้น หากสามารถปรับปรุง เปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม โดยขึ้นอยู่กับสภาพพื้นที่ดิน ปริมาณน้ำฝน และสภาพแวดล้อม ซึ่งอัตราส่วนการแบ่งแปลงเป็นร้อยละ 30 : 30 : 30 : 10 ดังนี้

ส่วนที่ 1 ร้อยละ 30 ใช้สำหรับขุดสระน้ำ เพื่อใช้ในการเกษตรและเก็บน้ำไว้ในยามขาดแคลน

ส่วนที่ 2 ร้อยละ 30 ใช้สำหรับปลูกข้าวบริโภคภายในครอบครัว ให้เพียงพอตลอดทั้งปี

ส่วนที่ 3 ร้อยละ 30 ใช้สำหรับปลูกพืชอื่นๆ

ส่วนที่ 4 ร้อยละ 10 ใช้สำหรับปลูกสร้างที่อยู่อาศัยและโรงเรียนต่างๆ เช่น โรงเรียนเลี้ยงสัตว์ โรงเรียนเพาะเห็ด โรงเก็บเครื่องมือ และอุปกรณ์การเกษตร รวมทั้งकुคลองและคันดิน

ข. ทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 2

เมื่อเกษตรกรเข้าใจในหลักการและได้ปฏิบัติในที่ดินของตนจนได้ผลแล้ว ต้องเริ่มขั้นที่ 2 คือ ให้เกษตรกรรวมพลังกันในรูปกลุ่มหรือสหกรณ์ ร่วมแรงร่วมใจกันดำเนินการในด้านต่างๆ ดังนี้

ก) การผลิต (พันธุ์พืช เตรียมดิน ขนประทาน) เกษตรกรจะต้องร่วมมือในการผลิต โดยเริ่มตั้งแต่ขั้นเตรียมดิน การหาพันธุ์พืช ปุ๋ย การหาน้ำ และอื่นๆ เพื่อการเพาะปลูก

ข) การตลาด (ลานตากข้าว ยุ้ง เครื่องสีข้าว การจำหน่ายผลผลิต) เมื่อมีผลผลิตแล้ว จะต้องเตรียมการต่างๆ เพื่อให้การขายผลผลิตได้ประโยชน์สูงสุด เช่น การเตรียมลานตากข้าวรวมกัน การจัดหาผู้รวบรวมข้าว เตรียมหาเครื่องสีข้าว ตลอดจนการรวมกันจำหน่ายผลผลิตให้ได้ราคาดีและลดค่าใช้จ่ายด้วย

ค) ความเป็นอยู่ (อาหาร เครื่องนุ่งห่ม) ในขณะเดียวกันเกษตรกรต้องมีความเป็นอยู่ที่ดีพอสมควร โดยมีปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต เช่น อาหารต่างๆ เสื้อผ้าที่เพียงพอ

ง) สวัสดิการ (สาธารณสุข เงินกู้) แต่ละชุมชนควรมีสวัสดิการและบริการที่จำเป็น เช่น มีสถานอนามัย เมื่อยามป่วยไข้หรือมีกองทุนไว้กู้ยืม เพื่อประโยชน์ในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน

จ) การศึกษา (โรงเรียน ทุนการศึกษา) ชุมชนควรมีบทบาทในการส่งเสริมการศึกษา เช่น มีกองทุนเพื่อการศึกษาเล่าเรียนให้แก่เยาวชนของชุมชนเอง

ฉ) สังคมและศาสนา ชุมชนควรเป็นที่รวมในการพัฒนาสังคมและจิตใจ โดยมีศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยว

ค. ทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 3

เมื่อดำเนินการผ่านขั้นที่ 2 แล้ว เกษตรกรหรือกลุ่มเกษตรกรก็ควรพัฒนาก้าวหน้าไปสู่ขั้นที่ 3 ต่อไป คือ ติดต่อประสานเพื่อจัดหาทุนหรือแหล่งเงิน เช่น ธนาคารหรือบริษัท ห้างร้าน เอกชน เพื่อหาใช้ในการลงทุน และพัฒนาคุณภาพชีวิต ทั้งนี้ ทั้งฝ่ายเกษตรกร ฝ่ายธนาคารกับบริษัท จะได้รับประโยชน์ร่วมกัน กล่าวคือ

ก) เกษตรกรขายข้าวได้ในราคาสูง (ไม่ถูกกดราคา)

ข) ธนาคาร บริษัท สามารถซื้อข้าวบริโภคในราคาต่ำ (ซื้อข้าวเปลือกโดยตรงจากเกษตรกรและนำมาสีเอง)

ค) เกษตรกรซื้อเครื่องอุปโภคบริโภคได้ในราคาถูก เพราะรวมกันซื้อเป็นจำนวนมาก (เช่น ร้านสหกรณ์ขายส่ง)

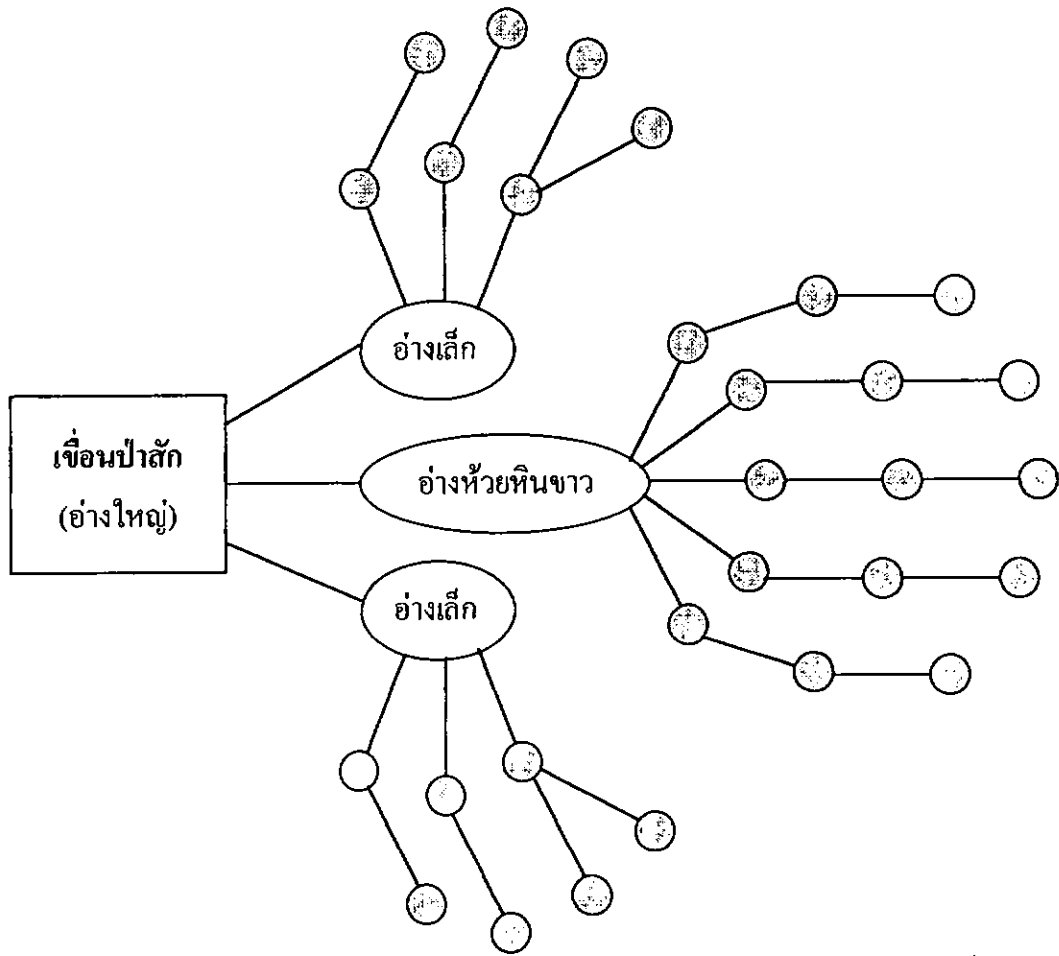
ง) ธนาคารกับบริษัทเอกชนจะสามารถกระจายบุคลากร เพื่อไปดำเนินการในกิจกรรมต่าง ๆ ให้ได้เกิดผลดียิ่งขึ้น

สายชล มีบำรุง (2544: 18 – 19) ได้อธิบายถึงทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 3 เพิ่มเติมว่า ในขั้นตอนที่ 2 เมื่อองค์กรกลุ่มหรือสหกรณ์เกิดความเข้มแข็ง สามารถช่วยเหลือกันเองได้แล้ว จึงร่วมกับคนภายนอก ค้าขาย ร่วมประสานประโยชน์ โดยร่วมมือกับแหล่งเงินทุน อาทิ ธนาคารและแหล่งพลังงานในขั้นที่ 3 โดยยึดหลักการการผลิตเต็ม ให้มีการจัดตั้ง และการบริหารโรงสีรวมทั้งร้านค้าสหกรณ์ในลักษณะการร่วมทุน ช่วยกันลงทุนในรูปแบบทรัพยากรการผลิต ทรัพยากรมนุษย์ เงินลงทุนและอุปกรณ์การผลิต การก่อสร้าง เป็นต้น ในการร่วมดำเนินธุรกิจกับบุคคลภายนอก เพื่อให้เกิดหน่วยเศรษฐกิจชุมชน และเศรษฐกิจท้องถิ่นนั้น จะต้องอยู่บนพื้นฐานผลประโยชน์ร่วมกัน แบ่งหน้าที่และความรับผิดชอบตามความถนัด เช่น หน่วยการผลิต หน่วยขนส่ง หน่วยการจัดการ การดำเนินธุรกิจเกิดขบวนการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ทำให้ทราบความต้องการทั้งหมด ปริมาณคุณภาพ และราคาสินค้า นิสัยการบริโภคของลูกค้า สิ่งสำคัญจะต้องมีกลไก กฎระเบียบ ข้อบังคับร่วมกัน การจัดสรรเป็นส่วนต้องยุติธรรมและมีคุณธรรม

ง. ทฤษฎีใหม่ขั้นสมบูรณ์ อ้างในสายชล มีบำรุง (2544: 19 – 23)

การที่จะทำให้ทฤษฎีใหม่ขั้นสมบูรณ์ได้นั้นคือ สระเก็บกักน้ำจะต้องทำหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเต็มความสามารถ โดยมีแหล่งน้ำขนาดใหญ่ที่สามารถเพิ่มเติมน้ำในสระเก็บกักน้ำให้เต็มอยู่เสมอ ดังเช่นในกรณีของการทดลองที่วัดมงคลชัยพัฒนา จังหวัดสระบุรี ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเสนาอวโรวาท คือ อ่างใหญ่เติมอ่างเล็ก อ่างเล็กเติมสระน้ำ

ภาพที่ 2.2 ระบบทฤษฎีใหม่ที่สมบูรณ์อ่างใหญ่เติมอ่างเล็ก อ่างเล็กเติมสระน้ำ

จากภาพ วงกลมเล็กคือ สระน้ำที่เกษตรกรขุดขึ้นตามทฤษฎีใหม่ เมื่อเกิดช่วงขาดแคลนน้ำในฤดูแล้ง เกษตรกรสามารถสูบน้ำมาใช้ประโยชน์ได้ และหากน้ำในสระน้ำไม่เพียงพอ ก็ขอรับน้ำจากอ่างห้วยหินขาว (อ่างเล็ก) ซึ่งได้ทำระบบส่งน้ำเชื่อมต่อกันมายังสระน้ำที่ขุดไว้แต่ละแปลง ซึ่งจะช่วยทำให้สามารถมีน้ำใช้ตลอดทั้งปี กรณีที่เกษตรกรใช้น้ำกันมาก อ่างห้วยหินขาว (อ่างเล็ก) อาจมีปริมาณน้ำไม่เพียงพอ หากโครงการพัฒนาลุ่มน้ำป่าสักหรือมีโครงการใหญ่ที่สมบูรณ์แล้วใช้วิธีการผันน้ำจากเขื่อนป่าสัก คือ อ่างใหญ่ ต่อท่อลงมายังอ่างเก็บน้ำห้วยหินขาว (อ่างเล็ก) จะช่วยให้สระน้ำของเกษตรกรมีปริมาณน้ำใช้มากพอตลอดปี

จากพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ได้พระราชทานในโอกาสต่าง ๆ นั้น พอจะสรุปถึงประโยชน์ของทฤษฎีใหม่ ดังนี้

- 1) ให้ประชาชนพออยู่พอกินสมควรแก่อัศภาพในระดับที่ประหยัดไม่คอยยากและเลี้ยงตนเองได้

2) ในหน้าแล้งมีน้ำน้อย ก็สามารถหาน้ำที่เก็บไว้ในสระมาปลูกพืชต่าง ๆ ได้ รวมทั้งสามารถปลูกข้าวได้โดยไม่ต้องอาศัยน้ำจากชลประทาน

3) ในปีที่ฝนตกตามฤดูกาล โดยมีปริมาณน้ำมากพอตลอดปี ทฤษฎีใหม่ก็สามารถสร้างรายได้ให้ร่ำรวยขึ้นได้

4) ในกรณีที่เกิดอุทกภัยก็สามารถที่จะฟื้นตัว และช่วยตนเองได้ในระดับหนึ่ง โดยทางราชการไม่ต้องช่วยเหลือมากเกินไป อันเป็นการประหยัดงบประมาณด้วย

การพัฒนาเกษตรทฤษฎีใหม่ เป็นการเพิ่มพื้นที่ป่าและรักษาระบบนิเวศน์ เนื่องจากการทำเกษตรกรรมแบบผสมผสาน ทำให้เกิดความสมดุลทางธรรมชาติ สามารถนำมาใช้ในการฟื้นฟูสภาพป่าเสื่อมโทรมได้เป็นอย่างดี ซึ่งประโยชน์ทางด้านนี้ อาจประมาณค่าเป็นตัวเงินได้ยาก แต่เป็นประโยชน์ที่ควรพิจารณา คือ

1) การสร้างระบบการกำจัดศัตรูพืชทางธรรมชาติ เนื่องจากการปลูกพืชหมุนเวียน ทำลายวงจรของศัตรูพืชบางประเภท ลดการพึ่งพาสารเคมี ปุ๋ย และยาฆ่าแมลงจากต่างประเทศ ซึ่งเป็นประโยชน์ทางอ้อมที่จะทำให้เกษตรกรสามารถพึ่งพาตนเองได้มากขึ้น

2) เกิดการจัดสรรทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ไม่เกิดพื้นที่แห้งแล้งในฤดูแล้งเช่นที่เป็นมาในอดีต

3) การพัฒนาภูมิปัญญาชาวบ้าน เกิดการถ่ายทอดเรียนรู้เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ประโยชน์ลักษณะนี้ประมาณค่ามิได้

4) การลดปัญหาการย้ายถิ่นฐานของเกษตรกร อันเนื่องมาจากการทำมาหากิน และลดการเคลื่อนย้ายของแรงงานเข้ามาในเขตเมืองอันเนื่องมาจากการไม่มีน้ำเพื่อทำการเกษตรในฤดูแล้ง

5) การสร้างฐานของการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจในระยะยาว

การพัฒนาตามแนวพระราชดำริ “ทฤษฎีใหม่” จะทำให้เกิดการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ ทั้งของปัจเจกชนและชุมชน เป็นการสร้างฐานของการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศได้เป็นอย่างดี ดังนี้

1) ความสามารถในการยังชีพได้อย่างพอเพียงบนฐานการผลิตภาคเกษตร (farming)

2) ความสามารถในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องผ่านการลงมือปฏิบัติจริง (Action learning)

3) ความสามารถในการใช้ทรัพยากร (จัดหา/ใช้ประโยชน์แหล่งน้ำ) อย่างสมดุล (resource utilization)

4) ความสามารถในการจัดการด้านการเกษตร การตลาด และการเงิน (management)

5) ความสามารถในการรวมกลุ่มเพื่อเพิ่มพลังในการจัดการและการพัฒนา (empowerment)

6) ความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์และความอบอุ่นในครอบครัว (relationship)

7) ความสามารถในการสร้างความสามัคคี และเอื้ออาทรในชุมชนเพื่อบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (solidarity and sustainability)

โดยสรุปแล้ว “ทฤษฎีใหม่” หมายถึง แนวทางปฏิบัติเพื่อให้เกษตรกรที่ถือครองที่ดินประมาณ 10 – 15 ไร่ สามารถใช้น้ำเพื่อการผลิตทางการเกษตรอย่างพอเพียงตลอดปี ให้มีกินตามอัศภาพ โดยแบ่งพื้นที่เป็น ไร่ยอละ 30 ไร่ ไร่ยอละ 60 ไร่ ทำนาและปลูกพืชไร่ ทำสวน และไร่ยอละ 10 ไร่ ใช้เป็นที่อยู่อาศัยและโรงเรียนต่าง ๆ ซึ่งประกอบด้วยทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 1 เป็นการพัฒนาไปสู่ขั้นพออยู่พอกิน ขั้นที่ 2 คือ ให้เกษตรกรรวมพลังกันในรูปกลุ่มหรือสหกรณ์ ร่วมแรงร่วมใจกันดำเนินการในด้านต่าง ๆ และขั้นที่ 3 คือ ติดต่อประสานงานเพื่อจัดหาทุนหรือแหล่งเงิน เช่น ธนาคารหรือบริษัท ห้างร้าน เอกชน เพื่อมาช่วยในการลงทุน และพัฒนาคุณภาพชีวิต

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้จุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรอำเภออุ้มผาง จังหวัดศรีสะเกษ โดยมีขั้นตอนการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

1.1.1 เกษตรกรที่ไม่ทำเกษตรทฤษฎีใหม่ ในอำเภออุ้มผาง จังหวัดศรีสะเกษ จำนวนทั้งหมด 101,675 คน

1.1.2 เกษตรกรที่ทำเกษตรทฤษฎีใหม่ เป็นเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการอบรม เสวนา การพัฒนา และการสร้างเครือข่ายของเกษตรกรร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ในขั้นที่ 1 (ทำแปลงและจัดระบบ) มีประชากรทั้งหมดที่เข้าร่วมโครงการในอำเภออุ้มผาง จังหวัดศรีสะเกษ 130 คน ที่เข้าร่วมอบรมระหว่างปี 2541 - 2544

1.2 กลุ่มตัวอย่าง

1.2.1 เกษตรกรที่ยังไม่นำแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่ไปปฏิบัติ โดยวิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบหลายชั้น (Multi Stage Random Sampling) โดยกำหนดเป็นโควต้าตำบลละ 5 หมู่บ้าน เลือกสุ่มมาหมู่บ้านละ 1 คน อำเภออุ้มผางมี 21 ตำบล ได้กลุ่มตัวอย่าง 105 คน จากจำนวนเกษตรกรทั้งหมด 101,675 คน คิดเป็นร้อยละ 0.10

1.2.2 เกษตรกรที่ทำเกษตรทฤษฎีใหม่ โดยวิธีสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่าง 105 คน เท่ากับกลุ่มเกษตรกรที่ยังไม่นำแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่ไปปฏิบัติ คิดเป็นร้อยละ 80.77

ตารางที่ 3.1 จำนวนกลุ่มตัวอย่างของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการและกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรที่ยังไม่นำแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่ไปปฏิบัติ

ตำบล	กลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมโครงการ	กลุ่มตัวอย่างที่ไม่เข้าร่วมโครงการ
โคกเพชร	5	5
ปราสาท	7	5
ห้วยสำราญ	4	5
ศรีสะเกษ	4	5
กันทรารมย์	4	5
หนองฉลอง	6	5
ดาอูด	5	5
ศรีตระกุล	4	5
นิคมพัฒนา	4	5
ปรือใหญ่	10	5
ห้วยไต้	5	5
จะกง	4	5
ห้วยเหนือ	5	5
สะเดาใหญ่	5	5
โสน	8	5
สมศักดิ์	3	5
ห้วยเสือ	4	5
ตำโรงตาเงิน	3	5
กฤษณา	5	5
คองกำเม็ด	5	5
ใจดี	5	5
รวม	105	105

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสัมภาษณ์ ที่สร้างขึ้นเพื่อสัมภาษณ์เกษตรกรที่ร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ปี 2541 – 2544 และเกษตรกรที่ยังไม่นำแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่ไปปฏิบัติของอำเภออุ้มผาง จังหวัดศรีสะเกษ เครื่องมือที่สร้างขึ้นแบ่งเป็น 5 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล

ตอนที่ 2 ปัจจัยทางสังคม

ตอนที่ 3 ปัจจัยทางเศรษฐกิจ

ตอนที่ 4 ความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่

ตอนที่ 5 ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรต่อเกษตรทฤษฎีใหม่

การทดสอบแบบสอบถาม (Pretesting of the Instrument) ได้ทดสอบความถูกต้องเที่ยงตรง (validity) ความเชื่อถือได้ (reliability) ของแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลดังต่อไปนี้

2.1 การทดสอบความเที่ยงตรง (validity) ใช้วิธีทำแบบสัมภาษณ์ที่เรียงเรียงขึ้นไปให้อาจารย์ที่ปรึกษา พิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา เพื่อปรับปรุงแก้ไขให้ถูกต้องและครอบคลุมเนื้อหาที่จะวัด (content validity) มากยิ่งขึ้น และปรับปรุงด้านความเที่ยงตรง นำไปทดสอบความเชื่อถือได้

2.2 การทดสอบความเชื่อถือได้ (reliability) ของแบบสัมภาษณ์ หัวข้อเกี่ยวกับความรู้และประสบการณ์ การทำเกษตรตามแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่ นำไปทดสอบความเชื่อมั่นกับเกษตรกรที่มีลักษณะเดียวกับผู้ให้ข้อมูล แต่ไม่ใช่ประชากรผู้ให้ข้อมูล จำนวน 10 คน และได้นำผลการทดสอบ ไปหาความเชื่อถือได้ (reliability consistency) ของคำถามและคำตอบ โดยใช้โปรแกรม SPSS for Windows ด้วยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (coefficient of alpha) ของครอนบัท (Cronbach) ผลจากการทดสอบพบว่า มีค่าเฉลี่ยสัมประสิทธิ์แอลฟา เท่ากับ 0.9 ซึ่งแสดงว่าแบบสอบถามที่ใช้ในการทำวิจัยมีความเที่ยงที่น่าเชื่อถือได้ และสามารถนำไปทดสอบกับประชากร เวลา และสถานที่อื่นได้ โดยมีความเชื่อถือได้สูง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ ผู้วิจัยเป็นผู้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยการสัมภาษณ์ตามแบบสัมภาษณ์เกษตรกรผู้ทำเกษตรทฤษฎีใหม่ จำนวน 105 ราย และเกษตรกรผู้ไม่ทำเกษตรทฤษฎีใหม่ จำนวน 105 ราย ซึ่งได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตั้งแต่เดือนมกราคม ถึงเดือนมีนาคม 2545

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากแบบสัมภาษณ์มาตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูล มาจัดหมวดหมู่และจัดทำรหัสข้อมูล แล้ววิเคราะห์ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูป เพื่อการวิจัยทางวิทยาศาสตร์ (Statistical Package for the Social Sciences : SPSS for Windows) สำหรับค่าสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ

4.1 วิเคราะห์สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล ปัจจัยทางสังคม ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ความรู้ และประสบการณ์เกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่ โดยใช้สถิติวิเคราะห์เชิงพรรณนา (descriptive statistics) เพื่ออธิบายข้อมูล ซึ่งประกอบด้วยสถิติ ความถี่ ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Arithmetic mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

4.2 วิเคราะห์เปรียบเทียบความสัมพันธ์ของปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ปัจจัยทางสังคม ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่ ที่มีผลต่อการยอมรับเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรผู้ทำและไม่ทำเกษตรทฤษฎีใหม่ ใช้สถิติไคสแควร์ (Chi - Square)

ผู้วิจัยกำหนดน้ำหนักคะแนนตามลำดับ ดังนี้

ระดับมาก	ให้น้ำหนักคะแนน 4.21 – 5.00 คะแนน
ระดับค่อนข้างมาก	ให้น้ำหนักคะแนน 3.41 – 4.20 คะแนน
ระดับปานกลาง	ให้น้ำหนักคะแนน 2.61 – 3.40 คะแนน
ระดับค่อนข้างน้อย	ให้น้ำหนักคะแนน 1.81 – 2.60 คะแนน
ระดับน้อย	ให้น้ำหนักคะแนน 1.00 – 1.80 คะแนน

เกณฑ์ที่ใช้ในการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นการได้รับความรู้และประสบการณ์ตามแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่ ได้กำหนดน้ำหนักคะแนนตามลำดับ ดังนี้

ระดับมาก	ให้น้ำหนักคะแนน 5
ระดับค่อนข้างมาก	ให้น้ำหนักคะแนน 4

ระดับปานกลาง	ให้น้ำหนักคะแนน 3
ระดับค่อนข้างน้อย	ให้น้ำหนักคะแนน 2
ระดับน้อย	ให้น้ำหนักคะแนน 1
ระดับไม่ได้รับ	ให้น้ำหนักคะแนน 0

การหาค่าขนาดของความสัมพันธ์หรือค่าสัมประสิทธิ์การถัวจร Pearson's Correlation หรือ Contingency of Coefficient Correlation (C) โดยใช้สูตรการคำนวณ ดังนี้ (กานดา พูนลาภทวี 2530: 23)

$$C = \sqrt{\frac{\chi^2}{\chi^2 + N}}$$

C คือ ขนาดของความสัมพันธ์หรือค่าสัมประสิทธิ์การถัวจร

χ^2 คือ ค่าไคสแควร์

N คือ ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

จึงมีการกำหนดช่วง Contingency of Coefficient Correlation ช่วงเกณฑ์ ความสัมพันธ์ คะแนนเฉลี่ย ดังนี้

ความสัมพันธ์น้อย	คะแนนเฉลี่ยอยู่ในช่วง .001 – .300
ความสัมพันธ์ปานกลาง	คะแนนเฉลี่ยอยู่ในช่วง .301 – .600
ความสัมพันธ์มาก	คะแนนเฉลี่ยอยู่ในช่วง .601 – 1.000

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรอำเภอ
บุขันธุ์ จังหวัดศรีสะเกษ ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ ได้นำเสนอจำแนกเป็น 5 ตอน ดังนี้

- ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล
- ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยทางสังคม
- ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยทางเศรษฐกิจ
- ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่
- ตอนที่ 5 ผลการวิเคราะห์ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรต่อเกษตรทฤษฎีใหม่
- ตอนที่ 6 การพิสูจน์สมมติฐาน

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล

ผลการวิเคราะห์สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล ซึ่งประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา
สถานภาพสมรส อาชีพหลัก และอาชีพรอง ปรากฏดังรายละเอียดดังแสดงในตารางที่ 4.1 ต่อไปนี้

ตารางที่ 4.1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล

สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ	$\bar{X}$	S.D.
N = 210				
เพศ				
ชาย	159	75.70		
หญิง	51	24.30		

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล	จำนวน N = 210	ร้อยละ	$\bar{X}$	S.D.
อายุ (ปี)			41	1.12
ต่ำกว่า 30	25	11.90		
31 - 40	53	25.20		
41 - 50	71	33.80		
51 - 60	44	21.00		
61 - 70	17	8.10		
ระดับการศึกษา				
ไม่ได้เรียน	7	3.30		
เรียนต่ำกว่า ป. 4/ป. 6	22	10.50		
จบ ป. 4/ป. 6	124	59.00		
จบ ม.ศ. 3/ม. 3	35	16.70		
จบ ม. 6/ม.ศ. 5	11	5.20		
จบ ปวช.	2	1.00		
จบ ปวส./อนุปริญญา	3	3.80		
จบปริญญา	1	0.50		
สถานภาพการสมรส				
สมรส	193	91.90		
โสด	12	5.70		
หย่าร้าง	5	2.40		
อาชีพหลัก				
ทำนา	199	94.80		
ทำไร่	4	1.90		
เลี้ยงสัตว์	2	1.90		

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล	จำนวน N = 210	ร้อยละ	$\bar{X}$	S.D.
อาชีพหลัก (ต่อ)				
ทำไร่นาสวนผสม	3	1.40		
อื่น ๆ	2	1.00		
อาชีพรอง				
ไร่นาสวนผสม	76	36.20		
เลี้ยงสัตว์	73	34.80		
ทำนา	24	11.40		
ทำสวนผัก	21	10.00		
ทำไร่	8	3.80		
ทำสวนผลไม้	6	2.90		
รับจ้าง	1	0.50		
อื่น ๆ	1	0.50		

จากตารางที่ 4.1 พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 75.70 เป็นเพศชาย ร้อยละ 33.80 มีอายุระหว่าง 41 – 50 ปี รองลงมา ร้อยละ 25.20 มีอายุระหว่าง 31 – 40 ปี อายุเฉลี่ย 41 ปี ระดับการศึกษา ร้อยละ 59.00 จบชั้น ป. 4/ป. 6 รองลงมา ร้อยละ 16.70 จบชั้น ม. 3/ม.ศ. 3 ส่วนใหญ่ ร้อยละ 91.90 สมรสแล้ว อาชีพหลัก ส่วนใหญ่ ร้อยละ 94.80 ประกอบอาชีพทำนา อาชีพรอง ร้อยละ 36.20 ทำไร่นาสวนผสม รองลงมา ร้อยละ 34.80 เลี้ยงสัตว์

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยทางสังคม

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยทางสังคม ประกอบด้วยการเป็นสมาชิกกลุ่มในชุมชน การร่วมกิจกรรมของส่วนต่าง ๆ ในชุมชน การมีตำแหน่งทางสังคมในชุมชน จำนวนสมาชิกในครัวเรือน การเดินทางออกนอกหมู่บ้าน ระดับการเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนและระดับการเดินทางออกนอกหมู่บ้าน ปรากฏรายละเอียดดังแสดงในตารางที่ 4.2 และตารางที่ 4.3 ต่อไปนี้

ตารางที่ 4.2 ปัจจัยทางสังคม

ปัจจัยทางสังคม	จำนวน N = 210	ร้อยละ	$\bar{X}$	S.D.
การเป็นสมาชิกกลุ่มในชุมชน				0.35
ไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม	29	13.80		
เคยเป็นสมาชิกกลุ่ม	181	86.20		
การร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน				0.22
ไม่เคยเข้าร่วม	11	5.20		
เคยเข้าร่วม	199	94.80		
การมีตำแหน่งทางสังคมในชุมชน				0.96
สารวัตรกำนัน	2	1.00		
ผู้ใหญ่บ้าน	13	6.20		
ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน	19	9.00		
ประธานกลุ่มองค์กรต่าง ๆ	30	14.30		
อื่น ๆ (เป็นเกษตรกร)	146	69.50		
จำนวนสมาชิกในครัวเรือน (คน)			5.19	1.71
น้อยกว่า 3	24	11.40		
4 – 5	105	50.00		
6 – 9	61	29.10		
มากกว่า 7	20	9.50		
การเดินทางออกนอกหมู่บ้าน				0.22
ไม่เคยเดินทางออกนอกหมู่บ้าน	11	5.20		
เคยเดินทางออกนอกหมู่บ้าน	199	94.80		

จากตารางที่ 4.2 พบว่า การเป็นสมาชิกกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน ร้อยละ 86.20 เป็นสมาชิก การร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนส่วนใหญ่ ร้อยละ 94.80 เข้าร่วมกิจกรรม การมีตำแหน่งทางสังคม ร้อยละ 69.50 ไม่มีตำแหน่งอื่นทางสังคมในชุมชนนอกจากเป็นเกษตรกร รองลงมา ร้อยละ 14.30 เป็นประธานกลุ่มองค์กรต่าง ๆ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ร้อยละ 50 มีสมาชิก 4-5 คน รองลงมา ร้อยละ 29.10 มีสมาชิก 6-7 คน มีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 5.19 คน การเดินทางออกนอกหมู่บ้าน ร้อยละ 94.80 เคยเดินทางออกนอกหมู่บ้าน

ตารางที่ 4.3 ระดับการเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน และระดับการเดินทางออกนอกหมู่บ้านของเกษตรกร

รายการ	ระดับความคิดเห็น					$\bar{X}$	S.D.
	มาก (5)	ค่อนข้างมาก (4)	ปานกลาง (3)	ค่อนข้างน้อย (2)	น้อย (1)		
เคยร่วมกิจกรรมของกลุ่มต่าง ๆ ของชุมชน						4.03	1.03
จำนวน (คน)	97	38	62	11	2		
ร้อยละ	46.20	18.10	29.50	5.20	1.00		
เคยเดินทางออกนอกหมู่บ้าน						3.78	1.07
จำนวน (คน)	66	63	55	21	5		
ร้อยละ	31.40	30.00	26.20	10.00	2.40		

จากตารางที่ 4.3 พบว่า เกษตรกรเคยเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มต่าง ๆ ของชุมชน ร้อยละ 46.20 ร่วมระดับมาก รองลงมา ร้อยละ 29.50 ร่วมระดับปานกลาง ร้อยละ 18.10 ร่วมค่อนข้างมาก โดยเฉลี่ยร่วมกิจกรรมระดับค่อนข้างมาก การเดินทางออกนอกหมู่บ้าน ร้อยละ 31.40 เคยเดินทางระดับมาก รองลงมา ร้อยละ 30.00 เดินทางระดับค่อนข้างมาก โดยเฉลี่ยเคยเดินทางออกนอกหมู่บ้านระดับค่อนข้างมาก

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยทางเศรษฐกิจ

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ซึ่งประกอบด้วยจำนวนแรงงานในครัวเรือน รายได้ของครอบครัว จำนวนพื้นที่ถือครองทำการเกษตร วิธีการเพิ่มรายได้จากการประกอบอาชีพการเกษตร และแหล่งเงินเชื่อในการประกอบอาชีพเกษตร ปรากฏรายละเอียดดังแสดงในตารางที่ 4.4 ต่อไปนี้

ตารางที่ 4.4 ปัจจัยทางเศรษฐกิจ

ปัจจัยทางเศรษฐกิจ	จำนวน N = 210	ร้อยละ	$\bar{X}$	S.D.
1. แรงงานในครัวเรือน (คน)			3.55	1.66
น้อยกว่า 3	125	59.50		
4 – 5	57	27.10		
6 – 7	19	9.10		
มากกว่า 7	9	4.30		
2. รายได้ของครอบครัว (บาท)ต่อปี				
2.1 รายได้จากภาคการเกษตร			40,901.18	18,334.61
น้อยกว่า 50,000	148	70.50		
50,000 – 100,000	62	29.50		
2.2 รายได้นอกภาคการเกษตร			26,892.48	30,150.78
น้อยกว่า 50,000	102	48.60		
50,000 – 100,000	11	5.20		
มากกว่า 100,000	3	1.40		
2.3 รายได้ทั้งหมด			57,462.75	31,822.96
น้อยกว่า 50,000	89	42.40		
50,000 – 100,000	91	43.30		
มากกว่า 100,000	14	6.70		

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

ปัจจัยทางเศรษฐกิจ	จำนวน N = 210	ร้อยละ	$\bar{X}$	S.D.
3. จำนวนพื้นที่ทำการเกษตร (ไร่)			23.80	21.17
น้อยกว่า 10	58	27.62		
11 – 20	68	32.38		
21 – 30	50	23.81		
มากกว่า 30	34	16.19		
4. วิธีการเพิ่มรายได้จากการประกอบอาชีพเกษตร				
ปลูกพืชหมุนเวียน	163	77.62		
ลดต้นทุนใช้ปุ๋ยชีวภาพ	34	16.19		
แปรรูปผลผลิต	13	6.19		
5. แหล่งเงินเชื่อในการประกอบอาชีพเกษตร				
กู้	168	80.00		
ไม่ได้กู้	42	20.00		
5. แหล่งเงินกู้				
ธ.ก.ส.	171	81.40		
นายทุน/พ่อค้า	14	6.70		
อื่น ๆ (กองทุนหมู่บ้าน)	13	6.20		
ธนาคารพาณิชย์	6	2.90		
เพื่อนบ้าน	6	2.90		

จากตารางที่ 4.4 พบว่า เกษตรกร ส่วนมาก ร้อยละ 59.50 มีแรงงานในครัวเรือนน้อยกว่า 3 คน รองลงมา ร้อยละ 27.10 มีแรงงานระหว่าง 4–5 คน โดยเฉลี่ยมีแรงงาน 3.55 คน

รายได้จากภาคเกษตร ส่วนใหญ่ ร้อยละ 70.50 มีรายได้ต่ำกว่า 50,000 บาท โดยมีรายได้เฉลี่ยต่อปี 40,901.18 บาท รายได้นอกภาคการเกษตร ร้อยละ 48.60 มีรายได้ต่ำกว่า 50,000 บาท รองลงมา ร้อยละ 5.20 มีรายได้ระหว่าง 50,000 – 100,000 บาท มีรายได้เฉลี่ย 26,892.48 บาท เกษตรกรมีรายได้ทั้งหมด เฉลี่ย 57,462.75 บาท จำนวนพื้นที่ทำการเกษตร ร้อยละ 32.38 มีพื้นที่ระหว่าง 11 – 20 ไร่ รองลงมา ร้อยละ 27.62 มีพื้นที่ต่ำกว่า 10 ไร่ โดยเฉลี่ยมีพื้นที่ 23.80 ไร่ วิธีการเพิ่มรายได้จากการประกอบอาชีพเกษตร ร้อยละ 77.62 ปลูกพืชหมุนเวียน การกู้เงินในการประกอบอาชีพเกษตร ส่วนใหญ่ ร้อยละ 80 กู้จากแหล่งสินเชื่อ โดยที่ ร้อยละ 81.40 กู้จากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร รองลงมา ร้อยละ 6.70 กู้จากนายทุนหรือพ่อค้า

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่

ผลการวิเคราะห์ความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่ ได้แก่ ลักษณะการประกอบการผลิตทางการเกษตร การได้รับข้อมูลข่าวสารในแนวการผลิตทางการเกษตรทฤษฎีใหม่ ระดับการพบปะกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร คือ เกษตรตำบล หลักการสำคัญของการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ วัตถุประสงค์ของการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ การแบ่งพื้นที่ตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่ และระดับการได้รับความรู้และประสบการณ์การทำงานเกษตรตามแนวทางทฤษฎีใหม่ ปรากฏรายละเอียดดังตาราง 4.5 ถึงตารางที่ 4.7 ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4.5 ความรู้และวิธีการผลิตทางการเกษตร

ความรู้และวิธีการผลิตทางการเกษตร	จำนวน	ร้อยละ	$\bar{X}$	S.D.
N = 210				
I. ความรู้และประสบการณ์				
1.1 ลักษณะ การทำเกษตรก่อนทำเกษตรทฤษฎีใหม่ (N = 105)				0.87
ทำนา	88	83.82		
ปลูกพืชอื่นเสริมรายได้	13	12.38		
เลี้ยงสัตว์	2	1.90		
ไร่นาสวนผสม	2	1.90		

ตารางที่ 4.5 (ต่อ)

ความรู้และวิธีการผลิตทางการเกษตร	จำนวน N = 210	ร้อยละ	$\bar{X}$	S.D.
1.2 ลักษณะการประกอบการผลิตของ เกษตรกรที่ไม่ทำเกษตรทฤษฎีใหม่ (N = 105)				1.14
ทำนา	75	71.43		
ปลูกพืชอื่นเสริมรายได้	18	17.14		
เลี้ยงสัตว์	10	9.52		
ไร่นาสวนผสม	2	1.91		
2. การได้รับข้อมูลข่าวสารทางการเกษตร				1.41
เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร	68	32.40		
อ่านเอกสาร	63	30.00		
เพื่อนบ้าน	42	20.00		
ฟังรายการวิทยุกระจายเสียง	21	10.00		
ชมรายการโทรทัศน์	12	5.70		
หนังสือพิมพ์	2	1.00		
อื่น ๆ	2	1.00		
3. การพบปะเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร				0.27
พบปะ	194	92.40		
ไม่มีการพบปะเลย	16	7.60		
4. ระดับการพบปะกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริม				0.94
มาก	16	7.60		
ค่อนข้างมาก	34	16.20		
ปานกลาง	101	48.10		
ค่อนข้างน้อย	50	23.80		
น้อย	9	4.30		

จากตารางที่ 4.5 พบว่า ลักษณะการผลิตทางการเกษตรของเกษตรกรก่อนทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ ส่วนใหญ่ ร้อยละ 83.82 ทำนา ส่วนลักษณะการผลิตทางการเกษตรของเกษตรกรที่ไม่ได้ทำเกษตรทฤษฎีใหม่ ร้อยละ 71.43 ทำนา รองลงมา ร้อยละ 17.14 ปลูกพืชอื่นเสริมรายได้

การได้รับข้อมูลข่าวสารทางการเกษตร ร้อยละ 32.40 ได้รับจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรระดับตำบล รองลงมา ร้อยละ 30 ได้จากการอ่านเอกสารทางการเกษตร เกษตรกร ร้อยละ 92.40 มีการพบปะกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ร้อยละ 48.10 มีการพบปะในระดับปานกลาง รองลงมา ร้อยละ 23.80 พบปะในระดับค่อนข้างน้อย โดยเฉลี่ยเกษตรกรพบปะกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในระดับปานกลาง

ตารางที่ 4.6 ผลการสอบความรู้เกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่

ข้อความที่ถาม	เฉลย คำตอบ	กลุ่มผู้ทำ		กลุ่มผู้ไม่ทำ	
		ตอบได้	ตอบไม่ได้	ตอบได้	ตอบไม่ได้
		N = 105		N = 105	
		จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)
1. หลักการเกษตรทฤษฎีใหม่					
1.1 เกษตรกรที่ทำเกษตรทฤษฎีใหม่ ไม่ถูกต้อง เป็นเจ้าของที่ดินจำนวนมาก ๆ และมีเงินลงทุนมากเพียงพอ		91 (86.67)	14 (13.33)	44 (41.90)	61 (58.10)
1.2 เกษตรทฤษฎีใหม่เน้นมีรายได้ ไม่ถูกต้อง มาก ๆ และมีเงินใช้อย่างสะดวก สบาย		92 (87.62)	13 (12.38)	38 (36.91)	67 (63.81)
1.3 เกษตรทฤษฎีใหม่เน้นให้มีข้าว ไว้บริโภคเพียงพอตลอดทั้งปี	ถูกต้อง	104 (99.05)	1 (0.95)	9 (8.57)	96 (91.43)
1.4 เกษตรทฤษฎีใหม่ต้องมีน้ำใช้ใน ช่วงฤดูแล้ง ประมาณ 1,000 ลูกบาศก์เมตรต่อไร่	ถูกต้อง	101 (96.19)	4 (3.81)	23 (21.90)	82 (78.10)
2. วัตถุประสงค์เกษตรทฤษฎีใหม่					
ขั้นติดต่oprะสานงานกับแหล่งเงินทุน เป็นวัตถุประสงค์ขั้นที่ 1	ไม่ถูกต้อง	94 (89.52)	11 (10.48)	32 (30.48)	73 (78.10)

ตารางที่ 4.6 (ต่อ)

ข้อความที่ถาม	เฉลย คำตอบ	กลุ่มผู้ทำ		กลุ่มผู้ไม่ทำ	
		ตอบได้	ตอบไม่ได้	ตอบได้	ตอบไม่ได้
		N = 105		N = 105	
		จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)
2. วัตถุประสงค์เกษตรทฤษฎีใหม่ (ต่อ)					
2.1 รวมพลังในรูปของกลุ่มหรือสหกรณ์เป็นวัตถุประสงค์ขั้นที่ 2	ถูกต้อง	100 (95.24)	5 (4.76)	88 (83.81)	17 (16.19)
2.2 การผลิตให้มีอาหารเพียงพอบริโภคในครอบครัวเป็นวัตถุประสงค์ขั้นที่ 3	ไม่ถูกต้อง	84 (80.00)	21 (20.00)	24 (22.86)	81 (77.14)
3. การแบ่งพื้นที่ตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่ ร้อยละ 30 : 30 : 30 : 10					
3.1 ส่วนที่ 1 ร้อยละ 30 เป็นสระน้ำหรือปลูกข้าวหรือปลูกพืชไร่ไม้ผล		105 (100.00)	-	98 (93.33)	7 (6.67)
3.2 ส่วนที่ 2 ร้อยละ 30 เป็นสระน้ำหรือปลูกข้าวหรือปลูกพืชไร่ไม้ผล		102 (97.14)	3 (2.86)	91 (86.67)	14 (13.33)
3.3 ส่วนที่ 3 ร้อยละ 30 เป็นสระน้ำหรือปลูกข้าวหรือปลูกพืชไร่ไม้ผล		105 (100.00)	-	97 (92.38)	8 (7.62)
3.4 ส่วนที่ 4 ร้อยละ 10 ปลูกบ้านโรงเรือน คูคลอง คันดิน		101 (96.19)	4 (3.81)	20 (19.05)	85 (80.95)

จากตารางที่ 4.6 พบว่า เกษตรกรกลุ่มทำเกษตรทฤษฎีใหม่ตอบแบบทดสอบการวัดความรู้เกี่ยวกับหลักการเกษตรทฤษฎีใหม่ พบว่า ส่วนใหญ่ ร้อยละ 86.67 ตอบได้ถูกต้อง ในคำถามข้อ 1 ที่เห็นว่า ผู้ทำเกษตรทฤษฎีใหม่เป็นเจ้าของที่ดินจำนวนมาก และมีเงินลงทุนมากเพียงพอ เป็นคำตอบ

ที่ไม่ถูกต้อง ในขณะที่เกษตรกรกลุ่มไม่ทำ ร้อยละ 58.10 ตอบไม่ได้ สำหรับคำถามข้อ 2 ที่เห็นว่า เกษตรทฤษฎีใหม่เน้นมีรายได้มาก ๆ และมีเงินใช้อย่างสะดวกสบาย ซึ่งเป็นคำตอบที่ไม่ถูกต้อง เกษตรกรกลุ่มทำเกษตรทฤษฎีใหม่ ร้อยละ 87.62 ตอบได้ถูกต้อง ในขณะที่กลุ่มไม่ทำ ร้อยละ 63.81 ไม่ได้ คำถามข้อที่ 3 และข้อ 4 ที่มีข้อความว่า เกษตรทฤษฎีใหม่เน้นให้มีข้าวไว้บริโภคเพียงพอตลอดปี และต้องมีน้ำใช้ในช่วงฤดูแล้ง ซึ่งเป็นคำตอบที่ถูกต้อง เกษตรกรกลุ่มทำเกษตรทฤษฎีใหม่ ร้อยละ 99.05 และร้อยละ 96.19 ตามลำดับตอบได้ถูกต้อง ในขณะที่เกษตรกรกลุ่มไม่ทำ ร้อยละ 91.43 และร้อยละ 78.10 ตอบไม่ได้

เกษตรกรกลุ่มทำเกษตรทฤษฎีใหม่ตอบแบบทดสอบการวัดความรู้เกี่ยวกับวัตถุประสงค์ เกษตรทฤษฎีใหม่ พบว่า ส่วนใหญ่ ร้อยละ 89.52 ตอบได้ ในคำถามข้อที่ 1 ที่เห็นว่า ขั้นตอนต่อประสานงานกับแหล่งสินเชื่อเป็นวัตถุประสงค์ขั้นที่ 1 เป็นคำตอบที่ไม่ถูกต้อง ในขณะที่เกษตรกรกลุ่มไม่ทำ ร้อยละ 78.10 ตอบไม่ได้ ส่วนคำถามข้อที่ 2 ที่มีข้อความว่า รวมพลังในรูปของกลุ่มหรือสหกรณ์ เป็นคำตอบที่ถูกต้อง เกษตรกรกลุ่มทำเกษตรทฤษฎีใหม่ ร้อยละ 95.24 ตอบได้ ในขณะที่กลุ่มไม่ทำ ร้อยละ 83.81 ตอบได้เช่นกัน คำถามข้อที่ 3 ที่มีข้อความว่า การผลิตให้มีอาหารเพียงพอบริโภคในครอบครัวเป็นวัตถุประสงค์ขั้นที่ 3 เป็นคำตอบที่ไม่ถูกต้อง เกษตรกรกลุ่มทำเกษตรทฤษฎีใหม่ ร้อยละ 80.00 ตอบได้ถูกต้อง เกษตรกรกลุ่มที่ไม่ทำ ร้อยละ 77.14 ตอบไม่ได้

เกษตรกรกลุ่มทำเกษตรทฤษฎีใหม่ตอบแบบทดสอบการวัดความรู้เกี่ยวกับการแบ่งพื้นที่ตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่ ร้อยละ 30 : 30 : 30 : 10 พบว่า ส่วนใหญ่ ร้อยละ 100 ร้อยละ 97.14 และร้อยละ 100 ตอบได้ถูกต้อง ในคำถามข้อ 1 ข้อ 2 และข้อ 3 ตามลำดับ ที่เห็นว่าการแบ่งพื้นที่ตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่ ร้อยละ 30 : 30 : 30 เป็นสระน้ำหรือปลูกข้าวหรือปลูกพืชไร่ ไม้ผล ในขณะที่เกษตรกรกลุ่มที่ไม่ทำ ร้อยละ 93.33 ร้อยละ 86.67 และร้อยละ 92.38 ตอบได้ถูกต้อง ตามลำดับ คำถามข้อที่ 4 ที่มีข้อความว่า ส่วนที่ 4 ร้อยละ 10 ปลูกบ้าน โรงเรียน คุกตอง คันดิน เกษตรกรกลุ่มทำเกษตรทฤษฎีใหม่ ร้อยละ 96.19 ตอบได้ถูกต้อง เกษตรกรกลุ่มไม่ทำ ร้อยละ 80.95 ตอบไม่ได้

ตารางที่ 4.7 ระดับการได้รับความรู้และประสบการณ์การทำเกษตรทฤษฎีใหม่

วิธีได้รับความรู้	ระดับการได้รับความรู้และประสบการณ์						ค่าเฉลี่ย	หมายเหตุ
	มากที่สุด	ค่อนข้างมาก	ปานกลาง	ค่อนข้างน้อย	น้อย	ไม่ได้รับเลย		
	จำนวน	จำนวน	จำนวน	จำนวน	จำนวน	จำนวน		
	(ร้อยละ)	(ร้อยละ)	(ร้อยละ)	(ร้อยละ)	(ร้อยละ)	(ร้อยละ)		
ชมรายการโทรทัศน์	73 (34.80)	44 (21.00)	26 (12.40)	24 (11.40)	10 (4.80)	33 (15.70)	3.22	ปานกลาง
เจ้าหน้าที่ส่งเสริม	9 (4.30)	64 (30.50)	76 (36.20)	34 (16.20)	16 (7.60)	11 (5.20)	2.92	ปานกลาง
ฟังรายการวิทยุ	16 (7.60)	72 (34.30)	47 (22.40)	43 (20.50)	12 (5.70)	20 (9.50)	2.89	ปานกลาง
เยี่ยมชมแปลงตัวอย่าง	60 (28.60)	46 (21.90)	20 (9.50)	10 (4.80)	18 (8.60)	56 (26.70)	2.77	ปานกลาง
ศึกษาด้วยตนเอง	19 (9.00)	73 (34.80)	38 (18.10)	2 (1.00)	56 (26.70)	22 (10.50)	2.67	ปานกลาง
หนังสือพิมพ์	2 (1.00)	21 (10.00)	80 (38.10)	44 (21.00)	32 (15.20)	31 (14.80)	2.16	ค่อนข้างน้อย
อ่านเอกสาร	4 (1.90)	9 (4.30)	84 (40.00)	61 (29.00)	20 (9.50)	32 (15.20)	2.14	ค่อนข้างน้อย
ฟังการบรรยาย	4 (1.90)	15 (7.10)	69 (32.90)	58 (27.60)	30 (14.30)	34 (16.20)	2.06	ค่อนข้างน้อย
ชมนิทรรศการ	3 (1.40)	10 (4.80)	60 (28.60)	46 (21.90)	43 (20.50)	48 (22.90)	1.76	น้อย
ชมวิดีโอทัศน์	6 (2.90)	6 (2.90)	50 (23.80)	46 (21.90)	31 (14.80)	71 (33.80)	1.56	น้อย
เพื่อนบ้านบอกเล่า	2 (1.00)	10 (4.80)	23 (11.00)	45 (21.40)	87 (41.40)	43 (20.50)	1.41	น้อย

จากตารางที่ 4.7 พบว่า ระดับของวิธีการได้รับความรู้จากการชมรายการโทรทัศน์ของเกษตรกรร้อยละ 34.80 ได้รับในระดับมากที่สุด โดยได้รับความรู้ในภาพรวมปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.22) เกษตรกรร้อยละ 36.20 ได้รับความรู้จากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรแนะนำในระดับปานกลาง โดยได้รับความรู้ในภาพรวมระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.92) เกษตรกรร้อยละ 34.30 ได้รับความรู้จากการฟังรายการวิทยุกระจายเสียงในระดับค่อนข้างมาก โดยได้รับความรู้ในภาพรวมในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.89) เกษตรกรร้อยละ 28.60 ได้รับความรู้จากการเยี่ยมชมแปลงตัวอย่างในระดับมากที่สุด โดยได้รับความรู้ในภาพรวมปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.77) เกษตรกรร้อยละ 34.80 ได้รับความรู้จากการอ่านหนังสือพิมพ์ในระดับปานกลาง โดยได้รับความรู้ในภาพรวมค่อนข้างน้อย (ค่าเฉลี่ย 2.16) เกษตรกรร้อยละ 40 ได้รับความรู้จากการอ่านเอกสารทางการเกษตรในระดับปานกลาง โดยได้รับความรู้ในภาพรวมค่อนข้างน้อย (ค่าเฉลี่ย 2.14) เกษตรกรร้อยละ 32.90 ได้รับความรู้จากการฟังการบรรยายทางการเกษตรได้รับในระดับปานกลาง โดยได้รับความรู้ในภาพรวมค่อนข้างน้อย (ค่าเฉลี่ย 2.06) เกษตรกรร้อยละ 28.60 ได้รับความรู้จากการชมนิทรรศการเกษตร ได้รับในระดับปานกลาง โดยได้รับความรู้ในภาพรวมน้อย (ค่าเฉลี่ย 1.76) เกษตรกรร้อยละ 33.80 ไม่ได้ได้รับความรู้จากการชมวิดิทัศน์เลย ในภาพรวมได้รับความรู้น้อย (ค่าเฉลี่ย 1.56) และเกษตรกรร้อยละ 41.40 ได้รับความรู้จากเพื่อนบ้านบอกเล่าได้รับในระดับน้อย โดยได้รับความรู้ในภาพรวมน้อย (ค่าเฉลี่ย 1.41)

ตอนที่ 5 ผลการวิเคราะห์ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรต่อเกษตรทฤษฎีใหม่

ผลการวิเคราะห์ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรต่อเกษตรทฤษฎีใหม่ ประกอบด้วยปัญหาในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ ความต้องการการสนับสนุนและข้อเสนอแนะในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ให้ประสบผลสำเร็จของเกษตรกรผู้ที่ทำเกษตรทฤษฎีใหม่ ส่วนเกษตรกรผู้ที่ยังไม่ทำเกษตรทฤษฎีใหม่ ได้แก่ ปัญหาที่ไม่นำแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่ไปปฏิบัติ ความต้องการการสนับสนุนถ้าจะทำเกษตรทฤษฎีใหม่ และข้อเสนอแนะในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ ปรากฏรายละเอียดดังตารางที่ 4.8 และตารางที่ 4.9 ต่อไปนี้

ตารางที่ 4.8 ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรที่ทำเกษตรทฤษฎีใหม่

ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรที่ทำเกษตรทฤษฎีใหม่	จำนวน	ร้อยละ
ปัญหาในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่		
แหล่งน้ำไม่เพียงพอตลอดปี	28	26.67
ขาดเงินทุนหมุนเวียน	24	22.86
โรคและแมลงรบกวน	18	17.14
น้ำท่วมในช่วงที่ข้าวออกรวง	14	13.33
มูลดินที่สูงเนื่องจากการขุดสระน้ำ	12	11.43
ขาดความรู้และความชัดเจนในด้านวิชาการเกษตร	9	8.57
ความต้องการการสนับสนุนในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่		
ศึกษาคู่มือและเยี่ยมชมเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จ	30	28.57
เจ้าหน้าที่ช่วยเหลืออย่างต่อเนื่อง	20	19.05
แหล่งเงินทุนดอกเบี้ยต่ำ	19	18.10
แหล่งน้ำให้เพียงพอต่อการใช้ตลอดปี	10	9.52
ราคาผลผลิต	9	8.57
ต้องการพันธุ์ข้าวที่ทนต่อน้ำ	9	8.57
ควรมีกองทุนสนับสนุน	8	7.62
ข้อเสนอแนะในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ให้ประสบผลสำเร็จ		
ควรอบรมความรู้เกษตรทฤษฎีใหม่เพิ่มเติม	24	22.86
สนับสนุนพันธุ์ไม้ผล	17	16.19
สนับสนุนเงินทุนในการดำเนินการผลิต	17	16.19
สนับสนุนเครื่องมือและวัสดุอุปกรณ์ในการดำเนินงาน	14	13.33
ควรมีการรวมกลุ่มกันอย่างชัดเจน	7	6.66
ต้องการการสนับสนุนพืช, สัตว์ ที่ให้ผลผลิตสูง	6	5.71
เจ้าหน้าที่ส่งเสริมช่วยเหลือต่อเนื่อง	6	5.71
ไฟฟ้าเพื่อการเกษตร	6	5.71
น้ำให้เพียงพอตลอดปี	4	3.81
ถนนเข้าไปในสวน	4	3.81

จากตารางที่ 4.8 พบว่า เกษตรกรที่ทำเกษตรทฤษฎีใหม่มีปัญหา ความต้องการและข้อเสนอแนะในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ ดังต่อไปนี้

1. ปัญหาในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ เกษตรกรส่วนใหญ่มีปัญหาแหล่งน้ำไม่เพียงพอตลอดปี ร้อยละ 26.67 รองลงมา คือ ขาดเงินทุนหมุนเวียน ร้อยละ 22.86 โรคและแมลงรบกวน ร้อยละ 17.14 น้ำท่วมในช่วงที่ข้าวออกรวง ร้อยละ 13.33 มูลคินที่สูงเนื่องจากการจุดสระน้ำ ร้อยละ 11.43 และขาดความรู้และความชัดเจนในด้านวิชาการเกษตร ร้อยละ 8.57 ตามลำดับ

2. ความต้องการการสนับสนุนในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ ส่วนใหญ่มีความต้องการไปศึกษาดูงาน และเยี่ยมชมเกษตรกรที่ประสบผลสำเร็จ ร้อยละ 28.57 รองลงมา คือ ต้องการให้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมช่วยเหลือแนะนำอย่างต่อเนื่อง ร้อยละ 19.05 ต้องการแหล่งเงินทุนดอกเบี้ยต่ำ ร้อยละ 18.10

3. ข้อเสนอแนะในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ให้ประสบผลสำเร็จ ส่วนใหญ่ควรอบรมความรู้เกษตรทฤษฎีใหม่เพิ่มเติม ร้อยละ 22.86 รองลงมา ได้แก่ ควรให้ความสนับสนุนพันธุ์ไม้ผลและเงินทุนในการดำเนินการผลิต ร้อยละ 16.19 เท่ากัน และควรให้ความสนับสนุนเครื่องมือและวัสดุอุปกรณ์ในการดำเนินงาน ร้อยละ 13.33

ตารางที่ 4.9 ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรที่ไม่ได้ทำเกษตรทฤษฎีใหม่

ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรที่ไม่ได้ทำเกษตรทฤษฎีใหม่	จำนวน	ร้อยละ
ปัญหาของการไม่นำแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่ไปปฏิบัติ		
ไม่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการเกษตรทฤษฎีใหม่	51	48.57
ไม่มีเงินทุนเพียงพอ	31	29.52
แหล่งน้ำไม่เพียงพอ	23	21.91
ความต้องการการสนับสนุนถ้าจะทำเกษตรทฤษฎีใหม่		
แหล่งเงินทุนดอกเบี้ยต่ำ	46	43.81
ราคาผลผลิต	35	33.33
เครื่องมือ และอุปกรณ์	15	14.29
พันธุ์ปลา และเมล็ดพันธุ์พืช	9	8.57
ข้อเสนอแนะในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ให้ประสบผลสำเร็จ		
ต้องมีใจรัก อดทน มีเวลาเพียงพอ	50	47.62
เงินทุนดำเนินการเพียงพอ	21	20.00
ควรจัดเยี่ยมชมแปลงตัวอย่าง	19	18.10
ควรมีตลาดรองรับผลผลิต	15	14.28

จากตารางที่ 4.9 พบว่า เกษตรกรที่ไม่ได้ทำเกษตรทฤษฎีใหม่มีปัญหา ความต้องการและข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. ปัญหาที่ไม่นำแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่ไปปฏิบัติ เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 48.57 ไม่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการเกษตรทฤษฎีใหม่ รองลงมา คือ ร้อยละ 29.52 ไม่มีเงินทุนเพียงพอ และร้อยละ 21.91 แหล่งน้ำไม่เพียงพอ

2. ความต้องการการสนับสนุนถ้าจะทำเกษตรทฤษฎีใหม่ เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 43.81 ต้องการแหล่งเงินทุนดอกเบี้ยต่ำ รองลงมา คือ ร้อยละ 33.33 ให้รัฐดูแลราคาผลผลิต ร้อยละ 14.29 ต้องการเครื่องมือและอุปกรณ์ และร้อยละ 8.57 ต้องการให้สนับสนุนพันธุ์ปลาและเมล็ดพันธุ์พืช

3. ข้อเสนอแนะในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ให้ประสบผลสำเร็จ เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 47.62 เสนอแนะว่า ต้องมีใจรัก อดทนและมีเวลาเพียงพอ รองลงมา คือ ร้อยละ 20.00 ควรมีเงินทุนดำเนินการที่เพียงพอ ร้อยละ 18.10 ควรจัดเยี่ยมชมแปลงตัวอย่าง และ ร้อยละ 14.28 ควรมีตลาดรองรับผลผลิต ตามลำดับ

ตอนที่ 6 การพิสูจน์สมมติฐาน

ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม ความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่ และวิธีการได้รับความรู้และประสบการณ์ มีความสัมพันธ์กับการยอมรับเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรในพื้นที่อำเภออุ้มขันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ

ตารางที่ 4.10 ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคลมีความสัมพันธ์ต่อการยอมรับเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกร

ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล	χ^2	Sig.	C (Contingency Coefficient)
เพศ	0.260	.872	.011
อายุ	5.789	.215	.164
ระดับการศึกษา	25.632	.001	.330
สถานภาพการสมรส	8.627	.013	.199
อาชีพหลัก	6.459	.167	.173
อาชีพรอง	82.610	.000	.531

จากข้อมูลตารางที่ 4.10 พบว่า ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคลของเกษตรกร ได้แก่ ระดับการศึกษา และอาชีพรอง มีความสัมพันธ์ในขนาดปานกลางต่อการยอมรับเกษตรทฤษฎีใหม่ ส่วนสถานภาพการสมรส มีความสัมพันธ์ขนาดน้อยต่อการยอมรับเกษตรทฤษฎีใหม่ โดยมีระดับนัยสำคัญที่ 0.05 ($p \leq 0.05$)

ตารางที่ 4.11 ปัจจัยทางสังคมมีความสัมพันธ์ต่อการยอมรับเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกร

ปัจจัยทางสังคม	χ^2	Sig.	C (Contingency Coefficient)
การเป็นสมาชิกกลุ่มในชุมชน	25.005	.000	.326
การร่วมกิจกรรมของกลุ่มต่างๆ ในชุมชน	.096	.757	.021
ระดับการเข้าร่วมกิจกรรม	28.308	.000	.345
การมีตำแหน่งทางสังคมในชุมชน	29.537	.000	.351
จำนวนสมาชิกในครัวเรือน	3.405	.182	.126
การเดินทางออกนอกหมู่บ้าน	2.398	.121	.106
ระดับการเดินทางออกนอกหมู่บ้าน	50.526	.000	.440

จากข้อมูลตารางที่ 4.11 พบว่า ปัจจัยทางสังคมที่มีความสัมพันธ์ขนาดปานกลางต่อการยอมรับเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกร ได้แก่ การเป็นสมาชิกกลุ่มในชุมชน ระดับการเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน การมีตำแหน่งทางสังคมในชุมชนและระดับการเดินทางออกนอกหมู่บ้าน โดยมีระดับนัยสำคัญที่ 0.05 ($p \leq 0.05$)

ตารางที่ 4.12 ปัจจัยทางเศรษฐกิจมีความสัมพันธ์ต่อการยอมรับเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกร

ปัจจัยทางเศรษฐกิจ	χ^2	Sig.	C (Contingency Coefficient)
จำนวนแรงงานในครอบครัว	18.126	.011	.282
รายได้ของครอบครัว			
รายได้ภาคเกษตร	1.465	.226	.083
รายได้นอกภาคเกษตร	17.792	.000	.365
รายได้รวมทั้งหมด	3.232	.199	.128
จำนวนพื้นที่ทำการเกษตร	15.821	.259	.564
วิธีการเพิ่มรายได้ของเกษตรกร	12.058	.002	.283
ลดต้นทุนใช้ปุ๋ยชีวภาพ	28.148	.000	.417
แหล่งสินเชื่อเกษตร	9.643	.002	.210
แหล่งเงินกู้	18.567	.001	.285

จากข้อมูลตารางที่ 4.12 พบว่า ปัจจัยทางเศรษฐกิจที่มีความสัมพันธ์ขนาดปานกลางต่อการยอมรับเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกร ได้แก่ รายได้นอกภาคเกษตรกร และการลดต้นทุนการผลิตโดยใช้ปุ๋ยชีวภาพ ส่วนจำนวนแรงงานในครอบครัว วิธีการเพิ่มรายได้ของเกษตรกร แหล่งสินเชื่อเกษตรกรและแหล่งเงินกู้มีความสัมพันธ์ขนาดน้อยต่อการยอมรับเกษตรทฤษฎีใหม่ โดยมีระดับนัยสำคัญที่ 0.05 ($p \leq 0.05$)

ตารางที่ 4.13 ประสพการณ์เกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่มีความสัมพันธ์กับการยอมรับเกษตรทฤษฎีใหม่

ประสพการณ์เกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่	χ^2	Sig.	C (Contingency Coefficient)
ก่อนทำเกษตรทฤษฎีใหม่	7.999	.092	.266
ลักษณะการทำเกษตร	7.474	.113	.258
การได้รับข้อมูลข่าวสารเกษตร	31.170	.000	.360
การพบปะกับเจ้าหน้าที่เกษตร	9.742	.002	.211
ระดับการพบปะกับเจ้าหน้าที่เกษตร	14.287	.006	.252

จากตารางที่ 4.13 พบว่า ประสพการณ์เกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่ที่มีความสัมพันธ์ขนาดปานกลางต่อการยอมรับเกษตรทฤษฎีใหม่ ได้แก่ การได้รับข้อมูลข่าวสารการเกษตร ส่วนการพบปะและระดับการพบปะกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีความสัมพันธ์ขนาดปานกลางต่อการยอมรับเกษตรทฤษฎีใหม่ โดยมีระดับนัยสำคัญที่ 0.05 ($p \leq 0.05$)

ตารางที่ 4.14 ความสัมพันธ์ระหว่างเกษตรกรกลุ่มผู้ทำเกษตรทฤษฎีใหม่และเกษตรกรผู้ไม่ทำเกษตรทฤษฎีใหม่เกี่ยวกับการมีความรู้ด้านเกษตรทฤษฎีใหม่

ความรู้เกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่	χ^2	Sig.	C (Contingency Coefficient)
หลักการเกษตรทฤษฎีใหม่			
ข้อที่ 1	21.438	.000	.304
ข้อที่ 2	58.881	.000	.468

ตารางที่ 4.14 (ต่อ)

ความรู้เกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่	χ^2	Sig.	C (Contingency Coefficient)
ข้อที่ 3	6.720	.010	.176
ข้อที่ 4	15.343	.000	.261
วัตถุประสงค์ในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่			
วัตถุประสงค์ที่ 1	76.270	.000	.516
วัตถุประสงค์ที่ 2	7.311	.007	.183
วัตถุประสงค์ที่ 3	68.627	.000	.496
การแบ่งพื้นที่ตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่			
ส่วนที่ 1 ร้อยละ 30	15.845	.001	.262
ส่วนที่ 2 ร้อยละ 30	13.680	.003	.247
ส่วนที่ 3 ร้อยละ 30	17.320	.001	.276
ส่วนที่ 4 ร้อยละ 10	12.443	.006	.237

จากตารางที่ 4.14 พบว่า เกษตรกรกลุ่มทำเกษตรทฤษฎีใหม่ และเกษตรกรกลุ่มไม่ทำ มีความสัมพันธ์ต่อการมีความรู้เกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่ ได้แก่ (1) หลักการเกษตรทฤษฎีใหม่ทั้ง 4 ข้อ คือ ข้อที่ 1 เกษตรทฤษฎีใหม่เป็นวิธีการปฏิบัติของเกษตรกรที่เป็นเจ้าของที่ดินจำนวนมาก ๆ และมีเงินทุนมากเพียงพอ ข้อที่ 2 เน้นให้เกษตรกรมีรายได้นาน ๆ และมีเงินใช้อย่างสุขสบาย ข้อที่ 3 เน้นให้เกษตรกรมีข้าวไว้บริโภคอย่างพอเพียงตลอดปี และข้อที่ 4 เกษตรกรต้องมีน้ำใช้ใน ช่วงฤดูแล้ง ประมาณ 1,000 ลูกบาศก์เมตรต่อพื้นที่ทำการเกษตร 1 ไร่ (2) วัตถุประสงค์ในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ทั้ง 3 ข้อ คือ วัตถุประสงค์ขั้นที่ 1 เน้นการติดต่อประสานงานกับแหล่งเงินทุน วัตถุประสงค์ขั้นที่ 2 เน้นการรวมพลังในรูปแบบของกลุ่มหรือสหกรณ์ วัตถุประสงค์ขั้นที่ 3 เน้นการผลิตอาหารให้เพียงพอบริโภคในครอบครัว โดยมีระดับนัยสำคัญที่ 0.05 ($p \leq 0.05$) และ (3) การแบ่งพื้นที่ตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่ตามอัตราส่วน 30 : 30 : 30 : 10 เป็น ทำนา : แหล่งน้ำ : ปลูกพืชผัก พืชไร่ และไม้ผล : ที่ปลูกบ้าน โรงเรียน ลูกดอง คันดิน โดยมีระดับนัยสำคัญที่ 0.05 ($p \leq 0.05$)

ตารางที่ 4.15 วิธีการได้รับความรู้และประสบการณ์การเกษตร

วิธีการได้รับความรู้ และประสบการณ์การเกษตร	χ^2	Sig.	C (Contingency Coefficient)
เพื่อนบ้าน	12.194	.032	.234
เจ้าหน้าที่ส่งเสริมแนะนำ	42.624	.000	.411
เอกสาร	48.510	.000	.433
ฟังรายการวิทยุ	59.741	.000	.471
อ่านหนังสือพิมพ์	51.891	.000	.445
ฟังการบรรยาย	53.577	.000	.451
เยี่ยมชมแปลงตัวอย่าง	107.596	.000	.582
ชมวีดิทัศน์	71.977	.000	.506
ชมรายการวิทยุโทรทัศน์	46.729	.000	.427
ชมนิทรรศการ	76.833	.000	.518
อื่นๆ (ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง)	112.668	.000	.591

จากตารางที่ 4.15 พบว่า วิธีการได้รับความรู้และประสบการณ์การเกษตรที่มีความสัมพันธ์ขนาดปานกลางต่อการยอมรับเกษตรทฤษฎีใหม่ ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรแนะนำ อ่านเอกสารการเกษตร ฟังรายการวิทยุกระจายเสียง การอ่านหนังสือพิมพ์ การฟังการบรรยาย การเยี่ยมชมแปลงตัวอย่าง การชมวีดิทัศน์ การชมรายการวิทยุโทรทัศน์ การชมนิทรรศการ และการศึกษาด้วยตนเอง ส่วนเพื่อนบ้านมีความสัมพันธ์ขนาดน้อยต่อการยอมรับเกษตรทฤษฎีใหม่ โดยมีระดับนัยสำคัญที่ 0.05 ($p \leq 0.05$)

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรอำเภอ
อุ้มผาง จังหวัดศรีสะเกษ โดยมีวัตถุประสงค์ วิธดำเนินการวิจัย สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และ
ข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

1. สรุปการวิจัย

1.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย มีดังนี้

1.1.1 เพื่อศึกษาปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ปัจจัยทางเศรษฐกิจ และปัจจัยทาง
สังคมของเกษตรกรอำเภออุ้มผาง จังหวัดศรีสะเกษ

1.1.2 เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ปัจจัยทางสังคม
ปัจจัยทางเศรษฐกิจ และความรู้และประสบการณ์ที่มีผลต่อการยอมรับเกษตรทฤษฎีใหม่ของ
เกษตรกรอำเภออุ้มผาง จังหวัดศรีสะเกษ

1.1.3 เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรต่อการเกษตร
ทฤษฎีใหม่ อำเภออุ้มผาง จังหวัดศรีสะเกษ

1.2 วิธดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ เกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการอบรมเสวนา
การพัฒนาและการสร้างเครือข่ายของเกษตรกร และเข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ อำเภอ
อุ้มผาง จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 130 คน สุ่มตัวอย่างแบบง่าย ได้กลุ่มตัวอย่าง 105 คน และ
เกษตรกรที่ยังไม่นำเกษตรทฤษฎีใหม่ไปปฏิบัติ โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายชั้น โดยการจับ
สลากจากเกษตรกรใน 21 ตำบล ๆ ละ 5 หมู่บ้าน ๆ ละ 5 คน โดยการจับสลากได้กลุ่มตัวอย่าง
105 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เพื่อใช้สอบถามเกี่ยวกับ
ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรอำเภออุ้มผาง จังหวัดศรีสะเกษ สถิติที่ใช้
ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
(S.D.) ค่าไคสแควร์ (Chi - Square) และค่าขนาดของความสัมพันธ์

1.3 สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1.3.1 ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 41 ปี จบการศึกษาในระดับชั้น ป. 4/ป. 6 สมรสแล้ว อาชีพหลักทำนา อาชีพรองทำไร่นาสวนผสม

1.3.2 ปัจจัยทางสังคม พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ในชุมชน เคยเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในระดับมาก การมีตำแหน่งทางสังคมส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร มีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 5.19 คน และเคยเดินทางออกนอกหมู่บ้านเฉลี่ยระดับมาก

1.3.3 ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ พบว่า เกษตรกรส่วนมากมีแรงงานในครัวเรือน จำนวนน้อยกว่า 3 คน โดยเฉลี่ยมีแรงงานครัวเรือนละ 3.55 คน รายได้ทั้งหมดของครอบครัว ต่อปี ส่วนใหญ่น้อยกว่า 50,000 บาท เฉลี่ย 57,462.75 บาทต่อปี โดยมีรายได้จากภาคการเกษตร ส่วนใหญ่น้อยกว่า 50,000 บาทต่อปี เฉลี่ย 40,901.18 บาท และรายได้นอกภาคการเกษตร ส่วนใหญ่น้อยกว่า 50,000 บาท เฉลี่ย 26,892.48 บาท เกษตรกรมีพื้นที่ทำการเกษตร โดยเฉลี่ย 23.80 ไร่ ส่วนใหญ่ใช้วิธีการปลูกพืชหมุนเวียนเพิ่มรายได้ ส่วนใหญ่กู้เงินเพื่อใช้ในการดำเนินการผลิต โดยกู้จากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรเป็นส่วนใหญ่

1.3.4 ผลการวิเคราะห์ความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่ พบว่า เกษตรกรที่ทำเกษตรทฤษฎีใหม่ ส่วนใหญ่ทำนามาก่อน ส่วนกลุ่มที่ยังไม่ทำเกษตรทฤษฎีใหม่ ส่วนใหญ่ยังยึดอาชีพทำนา การได้รับข้อมูลข่าวสารทางการเกษตรของเกษตรกรส่วนใหญ่ ได้รับจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร และพบปะกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในระดับปานกลาง หลักการเกษตรทฤษฎีใหม่ที่เน้นเกี่ยวกับที่ดินและเงินทุนจำนวนมาก เกษตรกรกลุ่มผู้ทำเกษตรทฤษฎีใหม่ส่วนใหญ่ตอบได้ว่าเป็นคำตอบที่ไม่ถูกต้อง ส่วนที่เน้นเกี่ยวกับการมีรายได้มาก ส่วนใหญ่ เกษตรกรกลุ่มผู้ทำเกษตรทฤษฎีใหม่ตอบได้ว่าเป็นคำตอบที่ไม่ถูกต้อง หลักการที่เน้นเกี่ยวกับการมีข้าวไว้บริโภคอย่างเพียงพอตลอดปี และการมีน้ำใช้ในวงฤดูแล้ง ประมาณไร่ละ 1,000 ลูกบาศก์เมตร ส่วนใหญ่เกษตรกรผู้ทำเกษตรทฤษฎีใหม่ตอบได้ว่าเป็นคำตอบที่ถูกต้อง วัตถุประสงค์ในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ เกษตรกรกลุ่มผู้ทำเกษตรทฤษฎีใหม่ส่วนใหญ่ตอบได้ว่าเป็นคำตอบที่ไม่ถูกต้อง ในวัตถุประสงค์ขั้นที่ 1 การติดต่อประสานงานกับแหล่งเงินทุน ส่วนวัตถุประสงค์ขั้นที่ 2 การรวมพลังในรูปของกลุ่มหรือสหกรณ์ เกษตรกรกลุ่มผู้ทำเกษตรทฤษฎีใหม่ส่วนใหญ่ตอบได้ว่าเป็นคำตอบที่ถูกต้อง และวัตถุประสงค์ขั้นที่ 3 การผลิตอาหารให้เพียงพอบริโภคในครอบครัว เกษตรกรกลุ่มผู้ทำเกษตรทฤษฎีใหม่ส่วนใหญ่ตอบได้ว่าเป็นคำตอบที่ไม่ถูกต้อง สำหรับการแบ่งพื้นที่ตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่ในสัดส่วน 30 : 30 : 30 : 10 เกษตรกรส่วนใหญ่มีความเข้าใจถูกต้องในการแบ่งพื้นที่ทำนาหรือเป็นแหล่งน้ำหรือปลูกพืชไร่ ไม้ผล ในสัดส่วนของ 30 : 30 : 30 และปลูกบ้าน โรงเรือน คุกคลอง คันดิน ใน 10 ส่วน ความรู้และประสบการณ์การทำเกษตรทฤษฎีใหม่ ได้รับ

ความรู้จากการชมรายการ โทรทัศน์และเยี่ยมชมแปลงตัวอย่างในระดับมากที่สุด รองลงมาได้รับความรู้จากการฟังรายการวิทยุกระจายเสียง และศึกษาด้วยตนเองในระดับค่อนข้างมาก

1.3.5 ผลการวิเคราะห์ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรต่อเกษตรทฤษฎีใหม่

1) ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรที่ทำเกษตรทฤษฎีใหม่

ปัญหาในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ พบว่า แหล่งน้ำมีปริมาณน้ำไม่เพียงพอต่อการประกอบการเกษตร ได้ตลอดปี และขาดเงินทุนหมุนเวียนในการดำเนินการผลิต

ความต้องการการสนับสนุนในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ พบว่า เกษตรกรต้องการการศึกษาดูงาน และเยี่ยมชมเกษตรกรที่ประสบผลสำเร็จ มีการช่วยเหลืออย่างต่อเนื่องจากเจ้าหน้าที่และแหล่งเงินทุนดอกเบี้ยต่ำ

ข้อเสนอแนะในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ให้ประสบผลสำเร็จ พบว่า ควรอบรมความรู้เกษตรทฤษฎีใหม่เพิ่มเติม และให้มีการสนับสนุนพันธุ์ไม้ผล เงินทุน เครื่องมือ และวัสดุอุปกรณ์ในการดำเนินการผลิต

2) ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรที่ไม่ได้ทำเกษตรทฤษฎีใหม่

ปัญหาในการที่เกษตรกรไม่นำแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่ไปปฏิบัติ พบว่า เกษตรกรไม่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการเกษตรทฤษฎีใหม่ ไม่มีเงินทุนและแหล่งน้ำไม่เพียงพอ

ถ้าจะทำเกษตรทฤษฎีใหม่ต้องการการสนับสนุนในเรื่องเงินทุนดอกเบี้ยต่ำ และต้องการให้รัฐช่วยเหลือในเรื่องราคาของผลผลิต

ข้อเสนอแนะในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ให้ประสบผลสำเร็จ พบว่า ต้องมีใจรัก อดทน มีเวลาและเงินทุนในการดำเนินการเพียงพอ

1.3.6 ผลการพิสูจน์สมมติฐาน

1) **ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล** พบว่า ระดับการศึกษา อาชีพรอง และสถานภาพการสมรสมีความสัมพันธ์ต่อการยอมรับเกษตรทฤษฎีใหม่ โดยมีระดับนัยสำคัญที่ 0.05

2) **ปัจจัยทางสังคม** ที่มีความสัมพันธ์ต่อการยอมรับเกษตรทฤษฎีใหม่ พบว่า การเป็นสมาชิกกลุ่มในชุมชน ระดับการร่วมกิจกรรมต่าง ๆ การมีตำแหน่งทางสังคม และระดับการเดินทางออกนอกหมู่บ้าน โดยมีระดับนัยสำคัญที่ 0.05

3) **ปัจจัยทางเศรษฐกิจ** ที่มีความสัมพันธ์ต่อการยอมรับเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกร ได้แก่ รายได้นอกภาคการเกษตร การลดต้นทุนโดยการใช้จ่ายชีวภาพ จำนวนแรงงานในครัวเรือน วิธีการเพิ่มรายได้ของเกษตรกร แหล่งสินเชื่อทางการเกษตร และแหล่งเงินทุน โดยมีระดับนัยสำคัญที่ 0.05

4) ประสิทธิภาพเกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่ที่มีความสัมพันธ์ต่อการยอมรับเกษตรทฤษฎีใหม่ ได้แก่ การได้รับข้อมูลข่าวสารการเกษตร การพบปะกับเจ้าหน้าที่ทางการเกษตร ระดับการพบปะกับเจ้าหน้าที่ทางการเกษตร โดยมีระดับนัยสำคัญที่ 0.05

5) ความรู้เกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่ที่มีความสัมพันธ์ต่อการยอมรับเกษตรทฤษฎีใหม่ ได้แก่ หลักการเกษตรทฤษฎีใหม่ วัตถุประสงค์ในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ การแบ่งพื้นที่ตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่ โดยมีระดับนัยสำคัญที่ 0.05

6) วิธีการได้รับความรู้และประสิทธิภาพเกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่ที่มีความสัมพันธ์ต่อการยอมรับเกษตรทฤษฎีใหม่ ได้แก่ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรแนะนำ เอกสารด้านการเกษตร ฟังรายการวิทยุกระจายเสียง อ่านหนังสือพิมพ์ ฟังการบรรยาย เยี่ยมชมแปลงตัวอย่าง ชมวิดิทัศน์ ชมรายการวิทยุโทรทัศน์ ชมนิทรรศการ ศึกษาด้วยตนเอง และเพื่อนบ้าน โดยมีระดับนัยสำคัญที่ 0.05

2. อภิปรายผล

2.1 ปัจจัยสภาพพื้นฐานส่วนบุคคลที่มีผลต่อการยอมรับเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกร พบว่า ระดับการศึกษา อาชีพรองและสถานภาพการสมรสของเกษตรกรมีความสัมพันธ์ต่อการยอมรับเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกร ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ พิมพ์พิศ ทีณะเนตร์ (2539: 11) พบว่า ผู้มีระดับการศึกษาและประสิทธิภาพที่สูงกว่า มีการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมากกว่า จะยอมรับเร็วกว่าผู้มีสิ่งเหล่านี้น้อยกว่า เช่นเดียวกับสุพจน์ ชัยวิมล (2533: 12) ได้ศึกษาด้านพื้นฐานทางสังคม พบว่า เกษตรกรกลุ่มที่มีการศึกษาและประสิทธิภาพที่สูงกว่าจะยอมรับเร็วกว่ากลุ่มที่มีการศึกษาดำกว่า

ปัจจัยสภาพพื้นฐานส่วนบุคคลที่ไม่สัมพันธ์ต่อการยอมรับของเกษตรกร ได้แก่ เพศ อายุ และอาชีพหลัก ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของจตุพร วัฒนากร (2532: 12) พบว่า ปัจจัยที่ไม่มีผลต่อการยอมรับการปลูกข้าวพันธุ์ดี คือ อายุ และจำนวนแรงงานในครัวเรือน

2.2 ปัจจัยทางสังคมที่มีผลต่อการยอมรับเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกร พบว่า การเป็นสมาชิกกลุ่มในชุมชน ระดับการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน การมีตำแหน่งทางสังคมในชุมชน และระดับการเดินทางออกนอกหมู่บ้านของเกษตรกรมีความสัมพันธ์ต่อการยอมรับเกษตรทฤษฎีใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของสายชล มีบัวรุ่ง (2544: 46) ที่กล่าวว่า การเป็นสมาชิกกลุ่มเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับและเข้าร่วมโครงการอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่น 0.05 และปกรณ์ รากคำ (2544: 92) ได้กล่าวว่า มนุษย์เป็นผู้มีเหตุผลและรู้จักใช้ข้อมูลที่ตนมีอยู่อย่างเป็นระบบในการตัดสินใจ

เพื่อเกิดประโยชน์ต่อตนเอง ซึ่งเป็นเหตุผลที่เกิดจากการเดินทางออกนอกหมู่บ้าน สามารถรับประสบการณ์ที่ได้พบเห็น นำมาปรับปรุงกระบวนการผลิตให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2.3 ปัจจัยทางเศรษฐกิจที่มีผลต่อการยอมรับเกษตรกรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกร พบว่า รายได้นอกภาคเกษตร การลดต้นทุนการผลิตโดยใช้ปุ๋ยชีวภาพ จำนวนแรงงานในครัวเรือน วิธีการเพิ่มรายได้ของเกษตรกร แหล่งสินเชื่อเพื่อการประกอบอาชีพเกษตร และแหล่งเงินกู้ของเกษตรกร มีความสัมพันธ์ต่อการยอมรับเกษตรกรทฤษฎีใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับปกรณ รากคำ (2544: 32) ได้กล่าวว่า สินเชื่อทางการเกษตรเป็นปัจจัยสำคัญที่เกษตรกรกู้มาเพื่อลงทุนทางการเกษตร ไม่ว่าจะเป็นเงินกู้จากสถาบันการเงินหรือจากบุคคลก็ตาม หากสินเชื่อทางการเกษตรทำได้สะดวกในท้องถิ่นและอัตราดอกเบี้ยไม่สูง จะทำให้การยอมรับเป็นไปได้รวดเร็ว

นอกจากนั้น ผลการวิจัยไม่สอดคล้องกับการวิจัยของจตุพร วัฒนากร (2532: 12) พบว่า จำนวนแรงงานในครัวเรือน ไม่มีผลต่อการยอมรับการปลูกข้าวพันธุ์ดี ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเกษตรกรทฤษฎีใหม่ เป็นงานที่ต้องการความประณีตละเอียดรอบคอบในการดำเนินงาน ดังนั้นจำนวนแรงงานในครัวเรือนจึงมีความสัมพันธ์ต่อการยอมรับเกษตรกรทฤษฎีใหม่

2.4 ปัจจัยทางความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับเกษตรกรทฤษฎีใหม่ที่มีผลต่อการยอมรับของเกษตรกร พบว่า การได้รับข้อมูลข่าวสารการเกษตร การพบปะกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร การเข้าใจในหลักการเกษตรทฤษฎีใหม่ในด้านต่างๆ ความชัดเจนในการแบ่งพื้นที่ตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่ พร้อมทั้งความกระฉับกระเฉงในด้านวัตถุประสงค์ในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ และความรู้ประสบการณ์จากการพบปะกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร การอ่านเอกสาร การฟังรายการวิทยุกระจายเสียง การอ่านหนังสือพิมพ์ การฟังการบรรยาย การเยี่ยมชมแปลงตัวอย่างที่ประสบผลสำเร็จ การชมวิดิทัศน์ การชมรายการวิทยุโทรทัศน์ การชมนิทรรศการ การศึกษาด้วยตนเอง และเพื่อนบ้าน มีความสัมพันธ์กับการยอมรับเกษตรกรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกร ซึ่งสอดคล้องกับสายชล มีบำรุง (2544: 68) ได้กล่าวว่า วิธีทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ที่ถูกต้องนั้น เกษตรกรต้องปลูกข้าวเพื่อใช้บริโภคในครอบครัวให้เพียงพอตลอดปี การขุดสระเพื่อทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตำแหน่งของสระน้ำควรอยู่ในตำแหน่งที่รองรับน้ำฝนตามธรรมชาติได้ บริเวณขอบสระควรปลูกไม้ผล เพื่อให้มีร่มเงา ซึ่งจะทำให้น้ำในสระระเหยช้าลง รวมทั้งสามารถใช้เลี้ยงสัตว์บก เลี้ยงปลา และสัตว์อื่นๆ ได้ พื้นที่บริเวณบ้านนอกจากการปลูกพืชผักสวนครัว พืชสมุนไพร ไม้ดอก ไม้ประดับแล้ว ยังมีการเลี้ยงสัตว์และการเพาะเห็ดอีกด้วย

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 ควรคำนึงถึงระดับการศึกษาและอาชีพของเกษตรกรในการดำเนินงานส่งเสริมการประกอบการเกษตรทฤษฎีใหม่ เพราะมีผลต่อการรับรู้และยอมรับในนวัตกรรมหรือเทคโนโลยีที่ถ่ายทอด รวมทั้งอาชีพยังมีผลต่อการยอมรับของเกษตรกรที่กระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกรเรียนรู้ในทางที่ดีขึ้น สำหรับอาชีพหลักของเกษตรกรส่วนใหญ่ทำนาเป็นอาชีพหลักตามวิถีของบรรพบุรุษซึ่งยากต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

3.2 ควรกระตุ้นให้เกษตรกรเป็นสมาชิกกลุ่มองค์กรของชุมชนในการดำเนินงานส่งเสริมการเกษตรของเจ้าหน้าที่ เพื่อให้ตระหนักในบทบาทในการร่วมกิจกรรม เพราะจะมีการทำกิจกรรมร่วมกัน ทำให้มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ช่างซึ่งในภาระหน้าที่ที่กลุ่มมอบหมายให้พัฒนางาน สร้างสรรค์ให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน นอกจากนั้นควรจัดทัศนศึกษาดูงาน เพื่อเป็นการเปิดโลกทัศน์ สร้างความคิดใหม่ ๆ มาพัฒนาองค์กรให้มีวิสัยทัศน์ในการทำงานร่วมกัน พัฒนาอาชีพ สร้างเศรษฐกิจให้มีความมั่นคง

3.3 สำนักงานเกษตรอำเภอควรสนับสนุนให้เกษตรกรสร้างรายได้นอกภาคการเกษตรด้วย โดยให้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรติดตามให้การช่วยเหลืออย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งเพิ่มรายได้นอกฤดูกาลผลิต เพื่อให้เกษตรกรมีการวางแผนสร้างรายได้ตลอดปี อบรมเพิ่มเติมความรู้ในการลดต้นทุนการผลิตโดยเน้นการใช้ปุ๋ยชีวภาพ เป็นการสร้างหลักประกันความปลอดภัยในผลผลิตให้กับผู้บริโภค สร้างจุดแข็งในเรื่องราคา ส่งผลให้แหล่งสินเชื่อเพื่อการเกษตรยื่นมือเข้ามาให้ความช่วยเหลือ สามารถที่จะนำเงินมาปรับปรุงด้านการผลิต เพิ่มการแปรรูปเพื่อสร้างรายได้ให้มีเสถียรภาพมั่นคง สามารถชำระเงินกู้ได้ตามกำหนด เป็นลูกค้าที่มีคุณภาพได้รับความไว้วางใจจากแหล่งเงินกู้ สร้างสรรค์ความมีประสิทธิภาพทางการเงินของประเทศ

3.4 สำนักงานเกษตรอำเภอควรสนับสนุนงบประมาณในการสร้างเครือข่ายเกษตรทฤษฎีใหม่ โดยการอบรมให้ความรู้ ความเข้าใจในหลักการเกษตรทฤษฎีใหม่ที่ชัดเจน จนสามารถแบ่งพื้นที่ตามแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่ได้สอดคล้องกับสภาพพื้นที่ของตน นำไปปรับใช้ได้ตามความเหมาะสม

3.5 ในการส่งเสริมการเกษตรควรกระตุ้นให้สร้างเสริมความรู้ โดยวิธีการต่าง ๆ เช่น การชมรายการทางการเกษตรทางวิทยุโทรทัศน์ ศึกษารายการทางการเกษตรทางวิทยุกระจายเสียง อ่านเอกสารทางการเกษตร อ่านหนังสือพิมพ์รายการเกษตร เพื่อนำความรู้มาปรับใช้ให้เหมาะสม รวมทั้งกระตุ้นให้เกษตรกรเข้าร่วมอบรมสัมมนาทางการเกษตร ทัศนศึกษาดูงาน เยี่ยมชมแปลงตัวอย่างที่ประสบผลสำเร็จ เพื่อเปิดวิสัยทัศน์มีมุมมองที่จะปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพการณ์

3.6 ควรปรับแบ่งสัดส่วนพื้นที่ตามแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่ให้ยืดหยุ่นตามความเหมาะสมของแต่ละภูมิภาค เนื่องจากการแบ่งพื้นที่ตามแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่ ตามสัดส่วน 30 : 30 : 30 : 10 ไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของเกษตรกรในภาคอีสาน เนื่องจากสภาพการรวมกลุ่มตั้งชุมชนของภาคอีสานเน้นการอยู่ร่วมกันเป็นชุมชนขนาดใหญ่ และพื้นที่ประกอบการเกษตรอยู่ห่างไกลออกไปมาก ซึ่งเป็นวิถีชีวิตที่สืบเนื่องกันมานาน ส่งผลให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนการแบ่งพื้นที่ได้ยากตามแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่ จึงควรปรับให้ยืดหยุ่นตามความเหมาะสมของแต่ละภูมิภาค

ข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อไป

1) ควรศึกษาปัจจัยเพิ่มเติมที่ส่งผลต่อการยอมรับเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรอำเภอขุขันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ ทางด้านการสร้างเครือข่ายขยายจำนวนเกษตรกรและการประสานแลกเปลี่ยนประสบการณ์

2) ควรศึกษาแนวคิดและทัศนคติของเกษตรกรในการพัฒนาการเกษตรร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อขจัดปัญหาที่เกิดขึ้นให้บรรลุความต้องการที่ชัดเจน นำมาปรับความคิดให้สอดคล้องกับแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่ต่อไป

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กานดา พูลลาภทวี *สถิติเพื่อการวิจัย* กรุงเทพมหานคร พิสิกส์เซ็นเตอร์การพิมพ์ 2530
- เกษตรและสหกรณ์, กระทรวง สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กองแผนงานและ
โครงการพิเศษ *กรอบแนวทางการดำเนินงานโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ปีงบประมาณ
2544* กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์กองเกษตรสัมพันธ์ 2544
- เกษตรและสหกรณ์จังหวัดศรีสะเกษ, สำนักงาน "การพัฒนาและการสร้างเครือข่ายของเกษตรกรร่วม
โครงการ เกษตรทฤษฎีใหม่" ใน *เอกสารประกอบการเสวนา* ศรีสะเกษ สำนักงานเกษตร
และสหกรณ์จังหวัดศรีสะเกษ 2544
- จตุพร วัฒนากร "ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการใช้ข้าวพันธุ์ดีของเกษตรกรในจังหวัด
เชียงใหม่" วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (เศรษฐศาสตร์การเกษตร)
บัณฑิตวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2532
- บุญสม วราเอกศิริ *ส่งเสริมการเกษตรหลักวิถีการ* เชียงใหม่ ภาควิชาส่งเสริมการเกษตร สถาบัน
เทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้ 2529
- ปกรณ์ รากคำ "ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการยอมรับเทคโนโลยีการผลิตเมล็ดพันธุ์ดีหัวเหลืองของ
เกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่" วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร โครงการบัณฑิตวิทยาลัย เชียงใหม่ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ 2544
- พิมพ์พิศ ทีฆะเนตร์ "ปัจจัยบางประการที่มีผลต่อการยอมรับเทคโนโลยีการผลิตหน่อไม้ฝรั่งของ
เกษตรกรในอำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี" วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหา
บัณฑิต (เกษตรศาสตร์) บัณฑิตวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
2539
- มบุญกฤต รูปงจร *การดำเนินงานทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ จังหวัดสระบุรีกับเขื่อนป่าสัก
ชลสิทธิ์* โครงการพัฒนาพื้นที่อันเนื่องมาจากพระราชดำริ วัดมลลชัยพัฒนา อำเภอ
เฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี โรงพิมพ์สระบุรี 2542
- มหาดไทย, กระทรวง กรมการพัฒนาชุมชน *ทฤษฎีใหม่เกี่ยวกับน้ำเพื่อการเกษตรของ
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว* กรุงเทพมหานคร จุฬานุสสกรณ์แห่งประเทศไทย 2541
- วัลลภ พรหมทอง *เกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริการจัดการทรัพยากรธรรมชาติตามแนว
พระราชดำริ พระมหากษัตริย์ รัชกาลที่ ๕* กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช
2542

- ศึกษาธิการ, กระทรวง **ทฤษฎีใหม่ในหลวงชีวิตที่พอเพียง** กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์ร่วมด้วย
ช่วยกัน 2543
- ส่งเสริมการเกษตร, กรม **ไร่นาสวนผสมตามแนวทฤษฎีใหม่** กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์กอง
เกษตรสัมพันธ์ 2540
- สมพันธ์ เตชะอธิก **การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและเกษตรกรรมยั่งยืน** ขอนแก่น โรงพิมพ์
คลังนานาวิทยา 2544
- สันทัต โจนสุนทร **“ปรัชญาการพัฒนาทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ”** ใน *เอกสาร
ประกอบการสัมมนา โครงการปราชญ์แผ่นดิน* นนทบุรี สถาบันพัฒนาข้าราชการ
พลเรือน 2541
- สายชล มีบำรุง **“ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของสมาชิกโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนว
พระราชดำริในจังหวัดราชบุรี”** วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
(เกษตรศาสตร์) บัณฑิตวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2544
- สุนทร กุลวัฒนวรพงศ์ **ตามรอยพระราชดำริ “เศรษฐกิจพอเพียงทฤษฎีใหม่”** กรุงเทพมหานคร
โรงพิมพ์สุวีริยาสาส์น 2544
- สุพจน์ ชัยวิมล **“ปัจจัยบางประการที่มีผลต่อการยอมรับการนำ และการใช้ปุ๋ยหมักของเกษตรกร
ในอำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร”** วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
(เกษตรศาสตร์) บัณฑิตวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2533
- สุภาวดี บรณเลทอง **“การยอมรับเทคโนโลยีการเลี้ยงสุกรของเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรขุนในอำเภอ
เมืองจังหวัดนครปฐม”** วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (เกษตรศาสตร์)
บัณฑิตวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2533
- อดิศักดิ์ ศรีสรรพกิจ **“เกษตรกรผู้นำโครงการปรับปรุงระบบส่งเสริมการเกษตรแห่งประเทศไทย”**
กรุงเทพมหานคร 2522 (อัดสำเนา)
- อำพล เสนาณรงค์ **สรุปแนวคิดเกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่สรุปสำหรับผู้บริหารทฤษฎีใหม่ในแง่มุม
ของการบริหารการพัฒนา** กรุงเทพมหานคร สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ 2542

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรอำเภอ
อุษัณท์ จังหวัดศรีสะเกษ โดยมีวัตถุประสงค์ วิธดำเนินการวิจัย สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และ
ข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

1. สรุปการวิจัย

1.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย มีดังนี้

1.1.1 เพื่อศึกษาปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ปัจจัยทางเศรษฐกิจ และปัจจัยทาง
สังคมของเกษตรกรอำเภออุษัณท์ จังหวัดศรีสะเกษ

1.1.2 เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ปัจจัยทางสังคม
ปัจจัยทางเศรษฐกิจ และความรู้และประสบการณ์ที่มีผลต่อการยอมรับเกษตรทฤษฎีใหม่ของ
เกษตรกรอำเภออุษัณท์ จังหวัดศรีสะเกษ

1.1.3 เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรต่อการเกษตร
ทฤษฎีใหม่ อำเภออุษัณท์ จังหวัดศรีสะเกษ

1.2 วิธดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ เกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการอบรมเสวนา
การพัฒนาและการสร้างเครือข่ายของเกษตรกร และเข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ อำเภอ
อุษัณท์ จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 130 คน สุ่มตัวอย่างแบบง่าย ได้กลุ่มตัวอย่าง 105 คน และ
เกษตรกรที่ยังไม่นำเกษตรทฤษฎีใหม่ไปปฏิบัติ โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายชั้น โดยการจับ
สลากจากเกษตรกรใน 21 ตำบล ๆ ละ 5 หมู่บ้าน ๆ ละ 5 คน โดยการจับสลากได้กลุ่มตัวอย่าง
105 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เพื่อใช้สอบถามเกี่ยวกับ
ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรอำเภออุษัณท์ จังหวัดศรีสะเกษ สถิติที่ใช้
ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
(S.D.) ค่าไคสแควร์ (Chi - Square) และค่าขนาดของความสัมพันธ์

1.3 สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1.3.1 ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 41 ปี จบการศึกษาในระดับชั้น ป. 4/ป. 6 สมรสแล้ว อาชีพหลักทำนา อาชีพรองทำไร่นาสวนผสม

1.3.2 ปัจจัยทางสังคม พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ในชุมชน เคยเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในระดับมาก การมีตำแหน่งทางสังคมส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร มีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 5.19 คน และเคยเดินทางออกนอกหมู่บ้านเฉลี่ยระดับมาก

1.3.3 ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ พบว่า เกษตรกรส่วนมากมีแรงงานในครัวเรือน จำนวนน้อยกว่า 3 คน โดยเฉลี่ยมีแรงงานครัวเรือนละ 3.55 คน รายได้ทั้งหมดของครอบครัว ต่อปี ส่วนใหญ่น้อยกว่า 50,000 บาท เฉลี่ย 57,462.75 บาทต่อปี โดยมีรายได้จากภาคการเกษตร ส่วนใหญ่น้อยกว่า 50,000 บาทต่อปี เฉลี่ย 40,901.18 บาท และรายได้นอกภาคการเกษตร ส่วนใหญ่น้อยกว่า 50,000 บาท เฉลี่ย 26,892.48 บาท เกษตรกรมีพื้นที่ทำการเกษตร โดยเฉลี่ย 23.80 ไร่ ส่วนใหญ่ใช้วิธีการปลูกพืชหมุนเวียนเพิ่มรายได้ ส่วนใหญ่กู้เงินเพื่อใช้ในการดำเนินการผลิต โดยกู้จากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรเป็นส่วนใหญ่

1.3.4 ผลการวิเคราะห์ความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่ พบว่า เกษตรกรที่ทำเกษตรทฤษฎีใหม่ ส่วนใหญ่ทำนามาก่อน ส่วนกลุ่มที่ยังไม่ทำเกษตรทฤษฎีใหม่ ส่วนใหญ่ยังยึดอาชีพทำนา การได้รับข้อมูลข่าวสารทางการเกษตรของเกษตรกรส่วนใหญ่ ได้รับจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร และพบปะกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในระดับปานกลาง หลักการเกษตรทฤษฎีใหม่ที่เน้นเกี่ยวกับที่ดินและเงินทุนจำนวนมาก เกษตรกรกลุ่มผู้ทำเกษตรทฤษฎีใหม่ส่วนใหญ่ตอบได้ว่าเป็นคำตอบที่ไม่ถูกต้อง ส่วนที่เน้นเกี่ยวกับการมีรายได้มาก ส่วนใหญ่ เกษตรกรกลุ่มผู้ทำเกษตรทฤษฎีใหม่ตอบได้ว่าเป็นคำตอบที่ไม่ถูกต้อง หลักการที่เน้นเกี่ยวกับการมีข้าวไว้บริโภคอย่างเพียงพอตลอดปี และการมีน้ำใช้ในฤดูแล้ง ประมาณไร่ละ 1,000 ลูกบาศก์เมตร ส่วนใหญ่เกษตรกรผู้ทำเกษตรทฤษฎีใหม่ตอบได้ว่าเป็นคำตอบที่ถูกต้อง วัตถุประสงค์ในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ เกษตรกรกลุ่มผู้ทำเกษตรทฤษฎีใหม่ส่วนใหญ่ตอบได้ว่าเป็นคำตอบที่ไม่ถูกต้อง ในวัตถุประสงค์ขั้นที่ 1 การติดต่อประสานงานกับแหล่งเงินทุน ส่วนวัตถุประสงค์ขั้นที่ 2 การรวมพลังในรูปของกลุ่มหรือสหกรณ์ เกษตรกรกลุ่มผู้ทำเกษตรทฤษฎีใหม่ส่วนใหญ่ตอบได้ว่าเป็นคำตอบที่ถูกต้อง และวัตถุประสงค์ขั้นที่ 3 การผลิตอาหารให้เพียงพอบริโภคในครอบครัว เกษตรกรกลุ่มผู้ทำเกษตรทฤษฎีใหม่ส่วนใหญ่ตอบได้ว่าเป็นคำตอบที่ไม่ถูกต้อง สำหรับการแบ่งพื้นที่ตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่ในสัดส่วน 30 : 30 : 30 : 10 เกษตรกรส่วนใหญ่มีความเข้าใจถูกต้องในการแบ่งพื้นที่ทำนาหรือเป็นแหล่งน้ำหรือปลูกพืชไร่ ไม้ผล ในสัดส่วนของ 30 : 30 : 30 และปลูกบ้าน โรงเรือน คุกคลอง คันดิน ใน 10 ส่วน ความรู้และประสบการณ์การทำเกษตรทฤษฎีใหม่ ได้รับ

ความรู้จากการชมรายการ โทรทัศน์และเยี่ยมชมแปลงตัวอย่างในระดับมากที่สุด รองลงมาได้รับความรู้จากการฟังรายการวิทยุกระจายเสียง และศึกษาด้วยตนเองในระดับค่อนข้างมาก

1.3.5 ผลการวิเคราะห์ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรต่อเกษตรทฤษฎีใหม่

1) ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรที่ทำเกษตรทฤษฎีใหม่

ปัญหาในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ พบว่า แหล่งน้ำมีปริมาณน้ำไม่เพียงพอต่อการประกอบการเกษตร ได้ตลอดปี และขาดเงินทุนหมุนเวียนในการดำเนินการผลิต

ความต้องการการสนับสนุนในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ พบว่า เกษตรกรต้องการการศึกษาดูงาน และเยี่ยมชมเกษตรกรที่ประสบผลสำเร็จ มีการช่วยเหลืออย่างต่อเนื่องจากเจ้าหน้าที่และแหล่งเงินทุนดอกเบี้ยต่ำ

ข้อเสนอแนะในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ให้ประสบผลสำเร็จ พบว่า ควรอบรมความรู้เกษตรทฤษฎีใหม่เพิ่มเติม และให้มีการสนับสนุนพันธุ์ไม้ผล เงินทุน เครื่องมือ และวัสดุอุปกรณ์ในการดำเนินการผลิต

2) ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรที่ไม่ได้ทำเกษตรทฤษฎีใหม่

ปัญหาในการที่เกษตรกรไม่นำแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่ไปปฏิบัติ พบว่า เกษตรกรไม่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการเกษตรทฤษฎีใหม่ ไม่มีเงินทุนและแหล่งน้ำไม่เพียงพอ

ถ้าจะทำเกษตรทฤษฎีใหม่ต้องการการสนับสนุนในเรื่องเงินทุนดอกเบี้ยต่ำ และต้องการให้รัฐช่วยเหลือในเรื่องราคาของผลผลิต

ข้อเสนอแนะในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ให้ประสบผลสำเร็จ พบว่า ต้องมีใจรัก อดทน มีเวลาและเงินทุนในการดำเนินการเพียงพอ

1.3.6 ผลการพิสูจน์สมมติฐาน

1) **ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล** พบว่า ระดับการศึกษา อาชีพรอง และสถานภาพการสมรสมีความสัมพันธ์ต่อการยอมรับเกษตรทฤษฎีใหม่ โดยมีระดับนัยสำคัญที่ 0.05

2) **ปัจจัยทางสังคม** ที่มีความสัมพันธ์ต่อการยอมรับเกษตรทฤษฎีใหม่ พบว่า การเป็นสมาชิกกลุ่มในชุมชน ระดับการร่วมกิจกรรมต่าง ๆ การมีตำแหน่งทางสังคม และระดับการเดินทางออกนอกหมู่บ้าน โดยมีระดับนัยสำคัญที่ 0.05

3) **ปัจจัยทางเศรษฐกิจ** ที่มีความสัมพันธ์ต่อการยอมรับเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกร ได้แก่ รายได้นอกภาคการเกษตร การลดต้นทุนโดยการใช้จ่ายชีวภาพ จำนวนแรงงานในครัวเรือน วิธีการเพิ่มรายได้ของเกษตรกร แหล่งสินเชื่อทางการเกษตร และแหล่งเงินทุน โดยมีระดับนัยสำคัญที่ 0.05

4) ประสพการณ์เกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่ที่มีความสัมพันธ์ต่อการยอมรับเกษตรทฤษฎีใหม่ ได้แก่ การได้รับข้อมูลข่าวสารการเกษตร การพบปะกับเจ้าหน้าที่ทางการเกษตร ระดับการพบปะกับเจ้าหน้าที่ทางการเกษตร โดยมีระดับนัยสำคัญที่ 0.05

5) ความรู้เกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่ที่มีความสัมพันธ์ต่อการยอมรับเกษตรทฤษฎีใหม่ ได้แก่ หลักการเกษตรทฤษฎีใหม่ วัตถุประสงค์ในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ การแบ่งพื้นที่ตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่ โดยมีระดับนัยสำคัญที่ 0.05

6) วิธีการได้รับความรู้และประสพการณ์เกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่ที่มีความสัมพันธ์ต่อการยอมรับเกษตรทฤษฎีใหม่ ได้แก่ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรแนะนำ เอกสารด้านการเกษตร ฟังรายการวิทยุกระจายเสียง อ่านหนังสือพิมพ์ ฟังการบรรยาย เยี่ยมชมแปลงตัวอย่าง ชมวิดิทัศน์ ชมรายการวิทยุโทรทัศน์ ชมนิทรรศการ ศึกษาด้วยตนเอง และเพื่อนบ้าน โดยมีระดับนัยสำคัญที่ 0.05

2. อภิปรายผล

2.1 ปัจจัยสภาพพื้นฐานส่วนบุคคลที่มีผลต่อการยอมรับเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกร พบว่า ระดับการศึกษา อาชีพรองและสถานภาพการสมรสของเกษตรกรมีความสัมพันธ์ต่อการยอมรับเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกร ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ พิมพ์พิศ ทีณะเนตร์ (2539: 11) พบว่า ผู้มีระดับการศึกษาและประสพการณ์ที่สูงกว่า มีการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมากกว่า จะยอมรับเร็วกว่าผู้มีสิ่งเหล่านี้น้อยกว่า เช่นเดียวกับสุพจน์ ชัยวิมล (2533: 12) ได้ศึกษาด้านพื้นฐานทางสังคม พบว่า เกษตรกรกลุ่มที่มีการศึกษาและประสพการณ์ที่สูงกว่าจะยอมรับเร็วกว่ากลุ่มที่มีการศึกษาดำกว่า

ปัจจัยสภาพพื้นฐานส่วนบุคคลที่ไม่สัมพันธ์ต่อการยอมรับของเกษตรกร ได้แก่ เพศ อายุ และอาชีพหลัก ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของจตุพร วัฒนากร (2532: 12) พบว่า ปัจจัยที่ไม่มีผลต่อการยอมรับการปลูกข้าวพันธุ์ดี คือ อายุ และจำนวนแรงงานในครัวเรือน

2.2 ปัจจัยทางสังคมที่มีผลต่อการยอมรับเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกร พบว่า การเป็นสมาชิกกลุ่มในชุมชน ระดับการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน การมีตำแหน่งทางสังคมในชุมชน และระดับการเดินทางออกนอกหมู่บ้านของเกษตรกรมีความสัมพันธ์ต่อการยอมรับเกษตรทฤษฎีใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของสายชล มีบัวรุ่ง (2544: 46) ที่กล่าวว่า การเป็นสมาชิกกลุ่มเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับและเข้าร่วมโครงการอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่น 0.05 และปกรณ์ รากคำ (2544: 92) ได้กล่าวว่า มนุษย์เป็นผู้มีเหตุผลและรู้จักใช้ข้อมูลที่ตนมีอยู่อย่างเป็นระบบในการตัดสินใจ

เพื่อเกิดประโยชน์ต่อตนเอง ซึ่งเป็นเหตุผลที่เกิดจากการเดินทางออกนอกหมู่บ้าน สามารถรับประสบการณ์ที่ได้พบเห็น นำมาปรับปรุงกระบวนการผลิตให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2.3 ปัจจัยทางเศรษฐกิจที่มีผลต่อการยอมรับเกษตรกรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกร พบว่า รายได้นอกภาคเกษตร การลดต้นทุนการผลิตโดยใช้ปุ๋ยชีวภาพ จำนวนแรงงานในครัวเรือน วิธีการเพิ่มรายได้ของเกษตรกร แหล่งสินเชื่อเพื่อการประกอบอาชีพเกษตร และแหล่งเงินกู้ของเกษตรกร มีความสัมพันธ์ต่อการยอมรับเกษตรกรทฤษฎีใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับปกรณ รากคำ (2544: 32) ได้กล่าวว่า สินเชื่อทางการเกษตรเป็นปัจจัยสำคัญที่เกษตรกรกู้มาเพื่อลงทุนทางการเกษตร ไม่ว่าจะเป็นเงินกู้จากสถาบันการเงินหรือจากบุคคลก็ตาม หากสินเชื่อทางการเกษตรทำได้สะดวกในท้องถิ่นและอัตราดอกเบี้ยไม่สูง จะทำให้การยอมรับเป็นไปได้รวดเร็ว

นอกจากนั้น ผลการวิจัยไม่สอดคล้องกับการวิจัยของจตุพร วัฒนากร (2532: 12) พบว่า จำนวนแรงงานในครัวเรือน ไม่มีผลต่อการยอมรับการปลูกข้าวพันธุ์ดี ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเกษตรกรทฤษฎีใหม่ เป็นงานที่ต้องการความประณีตละเอียดรอบคอบในการดำเนินงาน ดังนั้นจำนวนแรงงานในครัวเรือนจึงมีความสัมพันธ์ต่อการยอมรับเกษตรกรทฤษฎีใหม่

2.4 ปัจจัยทางความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับเกษตรกรทฤษฎีใหม่ที่มีผลต่อการยอมรับของเกษตรกร พบว่า การได้รับข้อมูลข่าวสารการเกษตร การพบปะกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร การเข้าใจในหลักการเกษตรทฤษฎีใหม่ในด้านต่างๆ ความชัดเจนในการแบ่งพื้นที่ตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่ พร้อมทั้งความกระฉับกระเฉงในด้านวัตถุประสงค์ในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ และความรู้ประสบการณ์จากการพบปะกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร การอ่านเอกสาร การฟังรายการวิทยุกระจายเสียง การอ่านหนังสือพิมพ์ การฟังการบรรยาย การเยี่ยมชมแปลงตัวอย่างที่ประสบผลสำเร็จ การชมวิดิทัศน์ การชมรายการวิทยุโทรทัศน์ การชมนิทรรศการ การศึกษาด้วยตนเอง และเพื่อนบ้าน มีความสัมพันธ์กับการยอมรับเกษตรกรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกร ซึ่งสอดคล้องกับสายชล มีบำรุง (2544: 68) ได้กล่าวว่า วิธีทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ที่ถูกต้องนั้น เกษตรกรต้องปลูกข้าวเพื่อใช้บริโภคในครอบครัวให้เพียงพอตลอดปี การขุดสระเพื่อทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ ตำแหน่งของสระน้ำควรอยู่ในตำแหน่งที่รองรับน้ำฝนตามธรรมชาติได้ บริเวณขอบสระควรปลูกไม้ผล เพื่อให้มีร่มเงา ซึ่งจะทำให้น้ำในสระระเหยช้าลง รวมทั้งสามารถใช้เลี้ยงสัตว์บก เลี้ยงปลา และสัตว์อื่นๆ ได้ พื้นที่บริเวณบ้านนอกจากการปลูกพืชผักสวนครัว พืชสมุนไพร ไม้ดอก ไม้ประดับแล้ว ยังมีการเลี้ยงสัตว์ และการเพาะเห็ดอีกด้วย

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 ควรคำนึงถึงระดับการศึกษาและอาชีพของเกษตรกรในการดำเนินงานส่งเสริมการประกอบการเกษตรทฤษฎีใหม่ เพราะมีผลต่อการรับรู้และยอมรับในนวัตกรรมหรือเทคโนโลยีที่ถ่ายทอด รวมทั้งอาชีพยังมีผลต่อการยอมรับของเกษตรกรที่กระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกรเรียนรู้ในทางที่ดีขึ้น สำหรับอาชีพหลักของเกษตรกรส่วนใหญ่ทำนาเป็นอาชีพหลักตามวิถีของบรรพบุรุษซึ่งยากต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

3.2 ควรกระตุ้นให้เกษตรกรเป็นสมาชิกกลุ่มองค์กรของชุมชนในการดำเนินงานส่งเสริมการเกษตรของเจ้าหน้าที่ เพื่อให้ตระหนักในบทบาทในการร่วมกิจกรรม เพราะจะมีการทำกิจกรรมร่วมกัน ทำให้มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ชาบซึ่งในภาระหน้าที่ที่กลุ่มมอบหมายให้พัฒนางาน สร้างสรรค์ให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน นอกจากนี้ควรจัดทัศนศึกษาดูงาน เพื่อเป็นการเปิดโลกทัศน์ สร้างความคิดใหม่ ๆ มาพัฒนาองค์กรให้มีวิสัยทัศน์ในการทำงานร่วมกัน พัฒนาอาชีพ สร้างเศรษฐกิจให้มีความมั่นคง

3.3 สำนักงานเกษตรอำเภอควรสนับสนุนให้เกษตรกรสร้างรายได้นอกภาคการเกษตรด้วย โดยให้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรติดตามให้การช่วยเหลืออย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งเพิ่มรายได้นอกฤดูกาลผลิต เพื่อให้เกษตรกรมีการวางแผนสร้างรายได้ตลอดปี อบรมเพิ่มเติมความรู้ในการลดต้นทุนการผลิตโดยเน้นการใช้ปุ๋ยชีวภาพ เป็นการสร้างหลักประกันความปลอดภัยในผลผลิตให้กับผู้บริโภค สร้างจุดแข็งในเรื่องราคา ส่งผลให้แหล่งสินเชื่อเพื่อการเกษตรยื่นมือเข้ามาให้ความช่วยเหลือ สามารถที่จะนำเงินมาปรับปรุงด้านการผลิต เพิ่มการแปรรูปเพื่อสร้างรายได้ให้มีเสถียรภาพมั่นคง สามารถชำระเงินกู้ได้ตามกำหนด เป็นลูกค้าที่มีคุณภาพได้รับความไว้วางใจจากแหล่งเงินกู้ สร้างสรรค์ความมีประสิทธิภาพทางการเงินของประเทศ

3.4 สำนักงานเกษตรอำเภอควรสนับสนุนงบประมาณในการสร้างเครือข่ายเกษตรทฤษฎีใหม่ โดยการอบรมให้ความรู้ ความเข้าใจในหลักการเกษตรทฤษฎีใหม่ที่ชัดเจน จนสามารถแบ่งพื้นที่ตามแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่ได้สอดคล้องกับสภาพพื้นที่ของตน นำไปปรับใช้ได้ตามความเหมาะสม

3.5 ในการส่งเสริมการเกษตรควรกระตุ้นให้สร้างเสริมความรู้ โดยวิธีการต่าง ๆ เช่น การชมรายการทางการเกษตรทางวิทยุโทรทัศน์ ศึกษารายการทางการเกษตรทางวิทยุกระจายเสียง อ่านเอกสารทางการเกษตร อ่านหนังสือพิมพ์รายการเกษตร เพื่อนำความรู้มาปรับใช้ให้เหมาะสม รวมทั้งกระตุ้นให้เกษตรกรเข้าร่วมอบรมสัมมนาทางการเกษตร ทัศนศึกษาดูงาน เยี่ยมชมแปลงตัวอย่างที่ประสบผลสำเร็จ เพื่อเปิดวิสัยทัศน์มีมุมมองที่จะปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพการณ์

3.6 ควรปรับแบ่งสัดส่วนพื้นที่ตามแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่ให้ยืดหยุ่นตามความเหมาะสมของแต่ละภูมิภาค เนื่องจากการแบ่งพื้นที่ตามแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่ ตามสัดส่วน 30 : 30 : 30 : 10 ไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของเกษตรกรในภาคอีสาน เนื่องจากสภาพการรวมกลุ่มตั้งชุมชนของภาคอีสานเน้นการอยู่ร่วมกันเป็นชุมชนขนาดใหญ่ และพื้นที่ประกอบการเกษตรอยู่ห่างไกลออกไปมาก ซึ่งเป็นวิถีชีวิตที่สืบเนื่องกันมานาน ส่งผลให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนการแบ่งพื้นที่ได้ยากตามแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่ จึงควรปรับให้ยืดหยุ่นตามความเหมาะสมของแต่ละภูมิภาค

ข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อไป

1) ควรศึกษาปัจจัยเพิ่มเติมที่ส่งผลต่อการยอมรับเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรอำเภออุขันธุ์ จังหวัดศรีสะเกษ ทางด้านการสร้างเครือข่ายขยายจำนวนเกษตรกรและการประสานแลกเปลี่ยนประสบการณ์

2) ควรศึกษาแนวคิดและทัศนคติของเกษตรกรในการพัฒนาการเกษตรร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อขจัดปัญหาที่เกิดขึ้นให้บรรลุความต้องการที่ชัดเจน นำมาปรับความคิดให้สอดคล้องกับแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่ต่อไป

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

กานดา พูลลาภทวี *สถิติเพื่อการวิจัย* กรุงเทพมหานคร ฟิสิกส์เซ็นเตอร์การพิมพ์ 2530

เกษตรและสหกรณ์, กระทรวง สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กองแผนงานและ

โครงการพิเศษ *กรอบแนวทางการดำเนินงานโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ปีงบประมาณ 2544* กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์กองเกษตรสัมพันธ์ 2544

เกษตรและสหกรณ์จังหวัดศรีสะเกษ, สำนักงาน "การพัฒนาและการสร้างเครือข่ายของเกษตรกรร่วม

โครงการ เกษตรทฤษฎีใหม่" ใน *เอกสารประกอบการเสวนา* ศรีสะเกษ สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดศรีสะเกษ 2544

จตุพร วัฒนากร "ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการใช้ข้าวพันธุ์ดีของเกษตรกรในจังหวัด

เชียงใหม่" วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (เศรษฐศาสตร์การเกษตร) บัณฑิตวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2532

บุญสม วราเอกศิริ *ส่งเสริมการเกษตรหลักวิธีการ* เชียงใหม่ ภาควิชาส่งเสริมการเกษตร สถาบัน

เทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้ 2529

ปกรณ์ รากคำ "ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการยอมรับเทคโนโลยีการผลิตเมล็ดพันธุ์ดีของ

เกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่" วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร โครงการบัณฑิตวิทยาลัย เชียงใหม่ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ 2544

พิมพ์พิศ ทีฆะเนตร์ "ปัจจัยบางประการที่มีผลต่อการยอมรับเทคโนโลยีการผลิตหน่อไม้ฝรั่งของ

เกษตรกรในอำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี" วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (เกษตรศาสตร์) บัณฑิตวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2539

มบุญกฤต รูปจกร *การดำเนินงานทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ จังหวัดสระบุรีกับเขื่อนป่าสัก*

ชลสิทธิ์ โครงการพัฒนาพื้นที่อันเนื่องมาจากพระราชดำริ วัดมลลชัยพัฒนา อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี โรงพิมพ์สระบุรี 2542

มหาดไทย, กระทรวง กรมการพัฒนาชุมชน *ทฤษฎีใหม่เกี่ยวกับน้ำเพื่อการเกษตรของ*

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว กรุงเทพมหานคร จุฬานุสรณ์แห่งประเทศไทย 2541

วัลลภ พรหมทอง *เกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริการจัดการทรัพยากรธรรมชาติตามแนว*

พระราชดำริ พระมหากษัตริย์ รัชกาลที่ ๕ กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช 2542

- ศึกษาธิการ, กระทรวง ทฤษฎีใหม่ในหลวงชีวิตที่พอเพียง กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์ร่วมด้วย
ช่วยกัน 2543
- ส่งเสริมการเกษตร, กรม ไร่นาสวนผสมตามแนวทฤษฎีใหม่ กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์กอง
เกษตรสัมพันธ์ 2540
- สมพันธ์ เตชะอธิก การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและเกษตรกรรมยั่งยืน ขอนแก่น โรงพิมพ์
คลังนานาวิทยา 2544
- สันทัด โรงนสุนทร “ปรัชญาการพัฒนาทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ” ใน เอกสาร
ประกอบการสัมมนา โครงการปราชญ์แผ่นดิน นนทบุรี สถาบันพัฒนาข้าราชการ
พลเรือน 2541
- สายชล มีบำรุง “ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของสมาชิกโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนว
พระราชดำริในจังหวัดราชบุรี” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
(เกษตรศาสตร์) บัณฑิตวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2544
- สุนทร กุลวัฒน์วรพงศ์ ตามรอยพระราชดำริ “เศรษฐกิจพอเพียงทฤษฎีใหม่” กรุงเทพมหานคร
โรงพิมพ์สุวีริยาสาส์น 2544
- สุพจน์ ชัยวิมล “ปัจจัยบางประการที่มีผลต่อการยอมรับการนำ และการใช้ปุ๋ยหมักของเกษตรกร
ในอำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
(เกษตรศาสตร์) บัณฑิตวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2533
- สุภาวดี บรณเลทอง “การยอมรับเทคโนโลยีการเลี้ยงสุกรของเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรขุนในอำเภอ
เมืองจังหวัดนครปฐม” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (เกษตรศาสตร์)
บัณฑิตวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2533
- อดิศักดิ์ ศรีสรรพกิจ “เกษตรกรผู้นำโครงการปรับปรุงระบบส่งเสริมการเกษตรแห่งประเทศไทย”
กรุงเทพมหานคร 2522 (อัดสำเนา)
- อำพล เสนาณรงค์ สรุปแนวคิดเกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่สรุปสำหรับผู้บริหารทฤษฎีใหม่ในแง่มุม
ของการบริหารการพัฒนา กรุงเทพมหานคร สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ 2542

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กานดา พูลลาภทวี *สถิติเพื่อการวิจัย* กรุงเทพมหานคร ฟิสิกส์เซ็นเตอร์การพิมพ์ 2530
- เกษตรและสหกรณ์, กระทรวง สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กองแผนงานและ
โครงการพิเศษ *กรอบแนวทางการดำเนินงานโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ปีงบประมาณ
2544* กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์กองเกษตรสัมพันธ์ 2544
- เกษตรและสหกรณ์จังหวัดศรีสะเกษ, สำนักงาน "การพัฒนาและการสร้างเครือข่ายของเกษตรกรร่วม
โครงการ เกษตรทฤษฎีใหม่" ใน *เอกสารประกอบการเสวนา* ศรีสะเกษ สำนักงานเกษตร
และสหกรณ์จังหวัดศรีสะเกษ 2544
- จตุพร วัฒนากร "ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการใช้ข้าวพันธุ์ดีของเกษตรกรในจังหวัด
เชียงใหม่" วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (เศรษฐศาสตร์การเกษตร)
บัณฑิตวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2532
- บุญสม วราเอกศิริ *ส่งเสริมการเกษตรหลักวิถีการ* เชียงใหม่ ภาควิชาส่งเสริมการเกษตร สถาบัน
เทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้ 2529
- ปกรณ์ รากคำ "ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการยอมรับเทคโนโลยีการผลิตเมล็ดพันธุ์ดีหัวเหลืองของ
เกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่" วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร โครงการบัณฑิตวิทยาลัย เชียงใหม่ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ 2544
- พิมพ์พิศ ทีฆะเนตร์ "ปัจจัยบางประการที่มีผลต่อการยอมรับเทคโนโลยีการผลิตหน่อไม้ฝรั่งของ
เกษตรกรในอำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี" วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหา
บัณฑิต (เกษตรศาสตร์) บัณฑิตวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
2539
- มบุญกฤต รูปงจร *การดำเนินงานทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ จังหวัดสระบุรีกับเขื่อนป่าสัก
ชลสิทธิ์* โครงการพัฒนาพื้นที่อันเนื่องมาจากพระราชดำริ วัดมลลชัยพัฒนา อำเภอ
เฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี โรงพิมพ์สระบุรี 2542
- มหาดไทย, กระทรวง กรมการพัฒนาชุมชน *ทฤษฎีใหม่เกี่ยวกับน้ำเพื่อการเกษตรของ
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว* กรุงเทพมหานคร จุฬานุสสรณ์แห่งประเทศไทย 2541
- วัลลภ พรหมทอง *เกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริการจัดการทรัพยากรธรรมชาติตามแนว
พระราชดำริ พระมหากษัตริย์ รัชกาลที่ ๕* กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช
2542

- ศึกษาธิการ, กระทรวง ทฤษฎีใหม่ในหลวงชีวิตที่พอเพียง กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์ร่วมด้วย
ช่วยกัน 2543
- ส่งเสริมการเกษตร, กรม ไร่นาสวนผสมตามแนวทฤษฎีใหม่ กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์กอง
เกษตรสัมพันธ์ 2540
- สมพันธ์ เตชะอธิก การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและเกษตรกรรมยั่งยืน ขอนแก่น โรงพิมพ์
คลังนานาวิทยา 2544
- สันทัต โจนสุนทร “ปรัชญาการพัฒนาทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ” ใน เอกสาร
ประกอบการสัมมนา โครงการปราชญ์แผ่นดิน นนทบุรี สถาบันพัฒนาข้าราชการ
พลเรือน 2541
- สายชล มีบำรุง “ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของสมาชิกโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนว
พระราชดำริในจังหวัดราชบุรี” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
(เกษตรศาสตร์) บัณฑิตวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2544
- สุนทร กุลวัฒนวรพงศ์ ตามรอยพระราชดำริ “เศรษฐกิจพอเพียงทฤษฎีใหม่” กรุงเทพมหานคร
โรงพิมพ์สุวีริยาสาส์น 2544
- สุพจน์ ชัยวิมล “ปัจจัยบางประการที่มีผลต่อการยอมรับการนำ และการใช้ปุ๋ยหมักของเกษตรกร
ในอำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
(เกษตรศาสตร์) บัณฑิตวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2533
- สุภาวดี บรณเลทอง “การยอมรับเทคโนโลยีการเลี้ยงสุกรของเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรขุนในอำเภอ
เมืองจังหวัดนครปฐม” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (เกษตรศาสตร์)
บัณฑิตวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2533
- อดิศักดิ์ ศรีสรรพกิจ “เกษตรกรผู้นำโครงการปรับปรุงระบบส่งเสริมการเกษตรแห่งประเทศไทย”
กรุงเทพมหานคร 2522 (อัดสำเนา)
- อำพล เสนาณรงค์ สรุปแนวคิดเกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่สรุปสำหรับผู้บริหารทฤษฎีใหม่ในแง่มุม
ของการบริหารการพัฒนา กรุงเทพมหานคร สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ 2542

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์สำหรับการวิจัย

เรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับเกษตรกรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรในอำเภออุซันท์ จังหวัดศรีสะเกษ
คำชี้แจง

ผู้สัมภาษณ์อ่านคำถามให้ผู้ฟังตอบแล้วผู้สัมภาษณ์ทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง [....]

หน้าข้อความที่ต้องการ และเติมข้อความลงในช่องว่างที่กำหนดให้

บ้านเลขที่ ..... หมู่ที่ ..... ตำบล ..... อำเภออุซันท์ จังหวัดศรีสะเกษ

ตอนที่ 1	สภาพพื้นฐานส่วนบุคคลของเกษตรกรในอำเภออุซันท์ จังหวัดศรีสะเกษ	สำหรับผู้วิจัย
1. เพศ [....]	1. ชาย [....] 2. หญิง [....]	[....]
2. อายุ ..... ปี		[....][....]
3. ระดับการศึกษา		[....]
[....] 1. ไม่ได้เรียนหนังสือ		
[....] 2. เรียนต่ำกว่าภาคบังคับ (ป. 4/ ป. 6)		
[....] 3. จบการศึกษาภาคบังคับ (ป. 4/ ป. 6)		
[....] 4. จบ ม. 3 หรือ ม.ศ. 3		
[....] 5. จบ ม. 6 หรือ ม.ศ. 5		
[....] 6. จบ ปวช.		
[....] 7. จบ ปวศ. หรือ อนุปริญญา		
[....] 8. จบ ปริญญา		
[....] 9. อื่น ๆ ระบุ		
4. สถานภาพสมรส		[....]
[....] 1. โสด [....] 2. สมรส [....] 3. หย่าร้าง [....] 4. ม่าย		
5. อาชีพหลักตอบได้เพียงข้อเดียว		[....]
[....] ทำนา	[....] ทำไร่	
[....] ทำสวนผลไม้ ระบุ.....	[....] ทำไร่นาสวนผสม	
[....] ทำสวนดอกไม้ ระบุ	[....] เลี้ยงสัตว์ ระบุ	
[....] ทำสวนผัก ระบุ	[....] ทอผ้า	
[....] ค้าขาย	[....] รับจ้าง	
[....] อื่น ๆ ระบุ		

6. อาชีพทรง (ตอบได้เพียงข้อเดียวหรือมากกว่า 1 ข้อ) [....]
- [....] ทำนา [....] ทำไร่
- [....] ทำสวนผลไม้ ระบุ..... [....] ทำไร่นาสวนผสม
- [....] ทำสวนคอกไม้ ระบุ..... [....] เกษังสัตว์ ระบุ

.....

[....] ทำสวนผัก ระบุ..... [....] ทอผ้า

[....] ค้าขาย [....] รับจ้าง

[....] อื่น ๆ ระบุ.....

ตอนที่ 2 ปัจจัยทางสังคม [....]

1. ท่านเป็นสมาชิกกลุ่มในชุมชนหรือไม่ [....]
- [....] ไม่เคยเป็น [....] เป็น ระบุ [....] .....
- [....].....
- [....]..... [....]

2. ท่านเคยร่วมกิจกรรมของกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนอย่างน้อยเพียงใด [....]
- [....] ไม่เคยเข้าร่วมเลย
- [....] เคยเข้าร่วมในระดับ ²
- ³ [....] น้อย ⁴ [....] ค่อนข้างน้อย
- ⁵ [....] ปานกลาง [....] ค่อนข้างมาก
- [....] มาก [....]

3. ท่านมีตำแหน่งทางสังคมใดบ้างในชุมชน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) [....]
- [....] กำนัน
- [....] สารวัตรกำนัน
- [....] ผู้ใหญ่บ้าน
- [....] ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
- [....] ประธานกลุ่ม ระบุ.....
- [....] อื่น ๆ ระบุ..... [....][....]
4. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน (จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่อยู่ประจำ
แม้บางครั้งไปรับจ้างอยู่ที่อื่นชั่วคราวก็ตาม) ..... คน

5. ท่านได้เดินทางออกนอกหมู่บ้านมากน้อยเพียงใด

[....]

[....] ไม่เคยเดินทางออกนอกหมู่บ้านเลย

[....] เคยเดินทางออกนอกหมู่บ้านในระดับ

¹ [....] น้อย

² [....] ค่อนข้างน้อย

³ [....] ปานกลาง

⁴ [....] ค่อนข้างมาก

⁵ [....] มาก

ตอนที่ 3 ปัจจัยทางเศรษฐกิจ

1. จำนวนแรงงานในครัวเรือน .....คน

[...][....]

2. รายได้ของครอบครัว

2.1 รายได้จากภาคการเกษตร ปี 2544

ที่มาของรายได้	จำนวนพื้นที่ (ไร่)	ผลผลิตรวม (หน่วย)	ราคา / หน่วย (บาท)	รวมรายได้ (บาท)
1. ทำนา	..... ไร่	..... กก.	..... บาท	..... บาท
2. ทำไร่	..... ไร่	..... กก.	..... บาท	..... บาท
3. ทำสวนผลไม้	..... ไร่	..... กก.	..... บาท	..... บาท
4. ทำสวนผัก	..... ไร่	..... กก.	..... บาท	..... บาท
5. ทำไร่นาสวนผสม	..... ไร่	..... กก.	..... บาท	..... บาท
6. เลี้ยงสัตว์	..... ไร่	..... ตัว	..... บาท	..... บาท
7. อื่น ๆ	..... ไร่	..... กก.	..... บาท	..... บาท

รวมรายได้ในภาคเกษตร ..... บาท/ปี

[...][...][...][...][...]

2.2 รายได้นอกภาคการเกษตรในรอบปีที่ผ่านมา (2544)

[...]

ที่มาของรายได้	รายได้ (บาท / เดือน)	ระยะเวลารายได้ (เดือน)	รวมรายได้ (บาท)
1. เงินเดือนประจำ (บ้านญาติ)	.....	.....	.....
2. ค่าจ้างชั่วคราว/ค่าแรงงาน	.....	.....	.....
3. ค้าขาย	.....	.....	.....
4. ค่าเช่าต่าง ๆ	.....	.....	.....
5. อื่น ๆ	.....	.....	.....

รวมรายได้นอกภาคเกษตร ..... บาท/ปี

[...][...][...][...][...]

รวมรายได้ทั้งหมด ..... บาท/ปี

[...][...][...][...][...]

3. จำนวนพื้นที่ที่ถือครองทำการเกษตรทั้งหมด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
พื้นที่ของตนเองที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์	จำนวน	ไร่	[...][...][...]
พื้นที่ของตนเองที่มีเอกสารสิทธิ์	จำนวน	ไร่	[...][...][...]
พื้นที่ให้ผู้อื่นทำประโยชน์	จำนวน	ไร่	[...][...][...]
พื้นที่เช่าผู้อื่น	จำนวน	ไร่	[...][...][...]
อื่น ๆ ระบุ	จำนวน	ไร่	[...][...][...]
รวมทั้งหมด	จำนวน	ไร่	[...][...][...]

4. วิธีการเพิ่มรายได้จากการประกอบอาชีพการเกษตร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- [...] 1. มีการปลูกพืชหมุนเวียน
- [...] 2. มีการแปรรูปผลผลิตการเกษตร
- [...] 3. มีการทำหัตถกรรมการเกษตร
- [...] 4. มีการลดต้นทุนโดยใช้ปัจจัยการผลิตในฟาร์ม
ให้เกิดประโยชน์ เช่น
- [...] 4.1 ปุ๋ยชีวภาพ
- [...] 4.2 สารสกัดสมุนไพรกำจัดศัตรูพืช
- [...] 4.3 อื่น ๆ ระบุ .....
- [...] 5. อื่น ๆ .....

5. แหล่งเงินเชื่อในการประกอบอาชีพการเกษตร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- [...] 1. ไม่ได้กู้
- [...] 2. กู้ จากแหล่งใด
[...] 2.1 กู้จากธนาคารพาณิชย์	จำนวน	บาท
[...] 2.2 กู้จาก ธ.ก.ส.	จำนวน	บาท
[...] 2.3 กู้จากสหกรณ์การเกษตร	จำนวน	บาท
[...] 2.4 กู้จากกองทุนหมู่บ้าน	จำนวน	บาท
[...] 2.5 กู้จากนายทุน / พ่อค้า	จำนวน	บาท
[...] 2.6 กู้จากเพื่อนบ้าน	จำนวน	บาท
[...] 2.7 กู้จากญาติ	จำนวน	บาท
[...] 2.8 อื่น ๆ ระบุ	จำนวน	บาท

ตอนที่ 4 ความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่

1. ความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่ [....]

1.1 สำหรับผู้ทำเกษตรทฤษฎีใหม่ (ผู้ไม่ทำเกษตรทฤษฎีใหม่ ข้ามไปทำข้อ 1.2)

ก่อนที่ท่านจะทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ ท่านประกอบการผลิตทางการเกษตรในลักษณะใดบ้าง

- [....] 1. ทำนา
- [....] 2. ปลูกพืชอื่น   ระบุ .....
- [....] 3. ปลูกพืชอื่นเสริมรายได้
- [....] 4. เลี้ยงสัตว์   ระบุ .....
- [....] 5. เลี้ยงสัตว์เสริม   ระบุ .....
- [....] 6. ไร่นาสวนผสม

1.2 สำหรับผู้ไม่ทำเกษตรทฤษฎีใหม่ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

ท่านประกอบการผลิตการเกษตรของท่านในขณะนี้ ในลักษณะใด [....]

- [....] 1. ทำนา
- [....] 2. ปลูกพืชอื่น   ระบุ .....
- [....] 3. ปลูกพืชอื่นเสริมรายได้
- [....] 4. เลี้ยงสัตว์   ระบุ .....
- [....] 5. เลี้ยงสัตว์เสริม   ระบุ .....
- [....] 6. ไร่นาสวนผสม

2. ท่านได้รับข้อมูลข่าวสารในแนวทางการผลิตทางการเกษตรทฤษฎีใหม่ [....]

จากแหล่งใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

แหล่งความรู้	ไม่เคย	ปีละ 1 ครั้ง	มากกว่า 1 ครั้งต่อปี	เดือนละ 1 ครั้ง	มากกว่า 1 ครั้ง/เดือน
1. เพื่อนบ้าน					
2. เจ้าหน้าที่เกษตรตำบล					
3. อ่านเอกสาร					
4. รายการวิทยุกระจายเสียง					
5. รายการโทรทัศน์					
6. หนังสือพิมพ์					

แหล่งความรู้	ไม่เคย	ปีละ 1 ครั้ง	มากกว่า 1 ครั้งต่อ ปี	เดือนละ 1 ครั้ง	มากกว่า 1 ครั้ง/เดือน
7. หน่วยงานราชการ					
8. หน่วยงานเอกชน					
9. ญาติพี่น้อง					
10. ศึกษาด้วยตนเอง					
11. อื่น ๆ					

3. ในการพบปะกับเจ้าหน้าที่เกษตรตำบล ท่านพบปะบ่อยเพียงใด

[...] 1. ไม่มีการพบปะเลย

[...]

[...] 2. พบปะ ระดับ

[...]

[...] ¹ น้อย

[...] ² ค่อนข้างน้อย

[...] ³ ปานกลาง

[...] ⁴ ค่อนข้างมาก

[...] ⁵ มาก

4. ความรู้เกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่

4.1 คำกล่าวต่อไปนี้เป็นคำกล่าวถึงหลักการสำคัญบางประการของการ

[...]

ทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ ถูกต้องหรือไม่

1. การเกษตรทฤษฎีใหม่เน้นวิธีการปฏิบัติของเกษตรกรที่เป็นเจ้าของที่ดินจำนวนมาก ๆ และมีเงินทุนมากเพียงพอ

( ) ถูกต้อง

( ) ไม่ถูกต้อง

2. การเกษตรทฤษฎีใหม่ เน้นให้เกษตรกรมีรายได้มาก ๆ และมีเงินใช้อย่างสุขสบาย

( ) ถูกต้อง

( ) ไม่ถูกต้อง

3. การเกษตรทฤษฎีใหม่ เน้นให้เกษตรกรมีข้าวไว้บริโภคอย่างพอเพียงตลอดปี

( ) ถูกต้อง

( ) ไม่ถูกต้อง

4. การเกษตรทฤษฎีใหม่ มีหลักเกณฑ์ว่า เกษตรกรต้องมีน้ำใช้ในช่วงฤดูแล้งประมาณ 1,000 ลูกบาศก์เมตรต่อพื้นที่ทำการเกษตร 1 ไร่

( ) ถูกต้อง

( ) ไม่ถูกต้อง

- 4.2 ในการแบ่งพื้นที่ตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่ ตามอัตราส่วนสูตร
การแบ่งแปลง ร้อยละ 30 : 30 : 30 : 10 [....]
1. ส่วนที่ 1 ร้อยละ 30 ใช้ทำประโยชน์อะไร
ระบุ .....
  2. ส่วนที่ 2 ร้อยละ 30 ใช้ทำประโยชน์อะไร
ระบุ .....
  3. ส่วนที่ 3 ร้อยละ 30 ใช้ทำประโยชน์อะไร
ระบุ .....
  4. ส่วนที่ 4 ร้อยละ 10 ใช้ทำประโยชน์อะไร
ระบุ .....
- 4.3 ในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ มีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้ ใช่หรือไม่
1. ขึ้นติดต่อประสานงานกับแหล่งเงินทุน เช่น ธนาคาร เป็น
วัตถุประสงค์ ขั้นที่ 1 [....]
( ) ถูกต้อง   ( ) ไม่ถูกต้อง
  2. การรวมพลังในรูปแบบของกลุ่มหรือสหกรณ์ เป็นวัตถุประสงค์
ขั้นที่ 2 [....]
( ) ถูกต้อง   ( ) ไม่ถูกต้อง
  3. การผลิตทางการเกษตรให้มีอาหารอย่างเพียงพอสำหรับ
บริโภคในครอบครัว เป็นวัตถุประสงค์ขั้นที่ 3 [....]
( ) ถูกต้อง   ( ) ไม่ถูกต้อง

5. ท่านได้รับความรู้และประสบการณ์ การทำเกษตรตามแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่ จากวิธีการถ่ายทอดต่อไปนี้มากน้อยเพียงใด

การได้รับความรู้ / ประสบการณ์	ระดับการได้รับความรู้และประสบการณ์					
	ไม่ได้รับ	น้อย	ค่อนข้างน้อย	ปานกลาง	ค่อนข้างมาก	มากที่สุด
1. เพื่อนบ้านบอกเล่า	.....	.....	.....	.....	.....	.....
2. เจ้าหน้าที่แนะนำ	.....	.....	.....	.....	.....	.....
3. อ่านเอกสาร	.....	.....	.....	.....	.....	.....
4. ฟังรายการวิทยุกระจายเสียง	.....	.....	.....	.....	.....	.....
5. อ่านจากหนังสือพิมพ์	.....	.....	.....	.....	.....	.....
6. ฟังการบรรยาย	.....	.....	.....	.....	.....	.....
7. การเยี่ยมชมแปลงตัวอย่าง	.....	.....	.....	.....	.....	.....
8. การชมวีดิทัศน์	.....	.....	.....	.....	.....	.....
9. จากการชมรายการวิทยุโทรทัศน์	.....	.....	.....	.....	.....	.....
10. จากการชมนิทรรศการ	.....	.....	.....	.....	.....	.....
11. อื่น ๆ ระบุ	.....	.....	.....	.....	.....	.....

ตอนที่ 5 ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรต่อเกษตรทฤษฎีใหม่

1. สำหรับผู้ที่ทำการเกษตรทฤษฎีใหม่แล้ว (ผู้ที่ยังไม่ทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ ข้ามไปทำข้อ 2)

1.1 ท่านมีปัญหาอะไรในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่

- 1) .....
- 2) .....
- 3) .....
- 4) .....
- 5) .....

1.2 ท่านมีข้อเสนอแนะอะไร ในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่

- 1) .....
- 2) .....
- 3) .....

4) .....

5) .....

1.3 ท่านต้องการการสนับสนุนอะไรบ้าง ในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ให้ประสบผลสำเร็จ

1) .....

2) .....

3) .....

4) .....

5) .....

2. สำหรับผู้ที่ยังไม่ได้ทำการเกษตรทฤษฎีใหม่

2.1 ทำไมท่านจึงไม่นำแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่ไปปฏิบัติ

1) .....

2) .....

3) .....

4) .....

5) .....

2.2 ถ้าท่านจะทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ ท่านต้องการการสนับสนุนทางด้านใดบ้าง

1) .....

2) .....

3) .....

4) .....

5) .....

2.3 ในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ให้ประสบผลสำเร็จ ท่านมีข้อเสนอแนะอะไรในการจัดทำ

1) .....

2) .....

3) .....

4) .....

5) .....

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	นายศิวะ คະเคียนสก
วัน เดือน ปี เกิด	5 ตุลาคม พ.ศ. 2501
สถานที่เกิด	อำเภอชุมฉิม จังหวัดศรีสะเกษ
ประวัติการศึกษา	สศ.บ. (ส่งเสริมการเกษตร) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช พ.ศ. 2527 ศศ.บ. (ไทยคดีศึกษา) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช พ.ศ. 2541
ประวัติการทำงาน	ตำแหน่งอาจารย์ 2 ระดับ 7 โรงเรียนบ้านสะอาก หัวหน้างานวิชาการ โรงเรียน หัวหน้างานอาคารสถานที่ และงานปกครองนักเรียน หัวหน้างานแนะแนว และงานการเงิน หัวหน้าหมวดภาษาอังกฤษ หัวหน้าหมวดงานอาชีพ วิชาการกลุ่มโรงเรียนกันทรารมย์ศรีสะเกษ สปอ. ชุมฉิม จังหวัดศรีสะเกษ
สถานที่ทำงาน	โรงเรียนบ้านสะอาก ตำบลศรีสะเกษ อำเภอชุมฉิม จังหวัดศรีสะเกษ
ตำแหน่ง	อาจารย์ 2 ระดับ 7 โรงเรียนบ้านสะอาก.